

Nr 65

Onsdagen den 24 april

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 16 innevarande månad.

§ 2 Meddelande ang. plena torsdagen den 2 och fredagen den 3 maj

Herr TALMANNEN yttrade:

Sammanträdena torsdagen den 2 och fredagen den 3 maj blir arbetsplena som tar sin början kl. 12.00 respektive kl. 10.00.

§ 3 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts propositioner nr 77 till inrikesutskottet, nr 98 till skatteutskottet samt nr 120 till inrikesutskottet.

§ 4 Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1775 till kulturutskottet, nr 1776 till civilutskottet samt nr 1777 och 1778 till trafikutskottet.

§ 5 Föredrogs, men bordlades åter justitieutskottets betänkanden nr 9 och 12, socialutskottets betänkanden nr 12, 14, 16 och 17 samt inrikesutskottets betänkande nr 10.

§ 6 Internationellt utvecklingssamarbete

Föredrogs utrikesutskottets betänkande nr 3 i anledning av propositionen 1974:1 i vad avser anslag till internationellt utvecklingssamarbete, jämte motioner.

(Redovisning av utskottsbetänkandet intages efter anförandena i ärendet.)

Herr TALMANNEN anförde:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Redan i slutet av 1960-talet uttalade jag i en u-landsdebatt i den gamla riksdagens andra kammare att vår biståndspolitik borde betraktas som ett led i vår utrikespolitik. Man borde därför anlägga en helhetssyn på vårt lands förbindelser med u-länderna.

Från moderata samlingspartiets sida har därefter år efter år en sådan

Nr 65

Onsdagen den

24 april 1974

---

*Meddelande ang.
plena torsdagen
den 2 och fredagen
den 3 maj*

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

helhetssyn efterlysts i våra partimotioner. Men hittills har det varit förgäves. Den officiella svenska attityden gentemot den tredje världen präglas i stället alltså i alltför hög grad av ett välgörenhetstänkande som – för att uttrycka sig modernt och modest – verkligen inte är riktigt i tiden.

U-länderna själva blir synbarligen också allt mindre trakterade av att känna sig vara föremål för vad som kan uppfattas som ensidig välgörenhet. I ett anförande i Förenade nationernas budgetutskott i höstas gav Algeriets representant uttryck åt denna inställning, när han motsatte sig frivilliga bidrag till FN:s budget utöver de enligt den officiella bidragskalan fastställda. Sådana frivilliga bidrag hade, ansåg han, ett inslag av välgörenhet, som gav utrymme för ”billig publicitet” åt givarländerna.

Det är naturligtvis angeläget att det svenska biståndet inte stämplas på detta sätt. Biståndspolitikerna får inte heller dirigeras av något slags nykolonialistiskt storebrorstänkande. Vi måste låta vårt val av mottagarländer och av biståndsinsatser mera styras av behovet av bistånd än av ideologiska och egna inrikespolitiska värderingar. Det är för att komma därhän nödvändigt att anlägga en utrikespolitisk helhetssyn på våra förbindelser med u-länderna. I en sådan helhetssyn är det traditionella biståndet en ingrediens; industriell utveckling och industriella investeringar, ömsesidiga handelsförbindelser och samordnad utvecklingsforskning är andra.

I petitaskrivelsen till årets statsverksproposition har SIDA anslutit sig till dessa tankegångar. Under rubriken ”En helhetssyn på u-landspolitikerna” framhåller SIDA bl. a. att u-länderna ”börjat kräva att industriländernas regeringar tar hänsyn till alla de länkar, som förbinder i-land och u-land, med andra ord att den rika delen av världen anlägger en helhetssyn på u-landspolitikerna”. SIDA fortsätter: ”Ett ökat hänsynstagande till u-ländernas egna önskemål bör prägla biståndet i framtiden. U-länderna vädjar om en målmedveten höjning av biståndets omfattning och om att resursöverföringen inte skall påverkas av olika inrikespolitiska hänsyn hos givarna.”

Jag är helt förvissad om att SIDA:s uppfattning härvidlag är grundad på djup erfarenhet, solitt kunnande och ärlig övertygelse. Det är emellertid tyvärr alltför uppenbart att UD:s u-avdelning delvis har andra, mera politiskt betingade värderingar. Detta har beklagligtvis lett till störningar i relationerna mellan departementet och SIDA. Dessa störningar, som på för svensk förvaltning ovanligt sätt kommit till offentligt uttryck, är ägnade att skada den svenska biståndspolitikens anseende och minska de svenska skattebetalarnas förtroende för verksamheten.

Utrikesutskottet har nu vid behandlingen av dessa frågor klart uttalat, att man bör fästa stor vikt vid det samråd mellan departement och verk som är ett nödvändigt led i utarbetandet av en hållfast svensk biståndspolitik.

Riksdagen och svenska folket har verkligen rätt att kräva att ett sådant konstruktivt och förtroendefullt samråd fungerar tillfredsställande.

Det är ett ovedersägligt faktum att u-länderna i allmänhet söker dra till sig investeringar från i-länderna för att kunna genomföra sina utvecklingsplaner. Genom investeringar får de tillgång till både kapital och kun-

nande. Utvecklingen av industri, jordbruk och handel ger ökad syssel-
sättning och bidrar till förbättrad försörjning. Dessutom ökar u-ländernas
exportkapacitet och därmed deras möjligheter att dra nytta av världs-
handeln.

Naturligtvis kan investeringar genomföras på ett mer eller mindre
utvecklingsfrämjande sätt. Allt tyder dock på att de flesta u-länder
numera har de instrument som behövs för att se till att utländska
investeringar genomförs på ett sätt som motsvarar intentionerna i
u-ländernas egna utvecklingsplaner.

Vid samtal med ansvariga u-landspolitiker möter man då och då frågan
om inte det svenska näringslivet skulle kunna göra en större insats i
vederbörande u-land. Det är ett faktum att många u-länder önskar att det
etableras konkurrens mellan utländska företag som vill engagera sig i
deras industriella utveckling. Onekligen har också svenska företag och
svenska produkter över lag ett gott namn i den tredje världen.

Olika hinder ligger dock i vägen för en ökning av det svenska
näringslivets engagemang i u-länderna. De har att göra med de svenska
exportaffärernas traditionella inriktning, obenägenheten att ge sig in på
okända och riskfyllda marknader och farhågor för ekonomiska förluster
på grund av instabila ekonomiska och politiska förhållanden i de
tilltänkta verksamhetsländerna. Ett allvarligt hinder utgöres inte minst av
den starka konkurrens som de svenska företagen möter av andra staters
företag. Än i dag har de gamla kolonialmakternas firmor förbindelser och
marknadskännedom som ger dem en särställning. I andra fall får företag
starkt stöd från sina egna myndigheter som med offentliga medel
bekostar nödvändiga förundersökningar och investeringar i infrastruktur
m. m.

I Sverige råder en mycket sträng boskillnad mellan bistånd och
kommersiell aktivitet. Det är riktigt och klokt att man på det sättet
skiljer mellan begreppen och inte sätter etiketten "bistånd" på en
verksamhet som också avses kunna ge förmåner åt i-landet. Därmed är
emellertid inte sagt att våra statliga myndigheter skall vara förhindrade
att stimulera de ekonomiska förbindelser mellan Sverige och u-länderna
som även kan ge Sverige fördelar. U-länderna är inte alls intresserade av
att alltid vara den mottagande parten. De eftersträvar som flertalet andra
stater ett mera intensivt deltagande i ekonomiskt samarbete med omvärld-
den. Det diskussionen nu rör sig om är hur den tredje världens villkor för
deltagande i detta samarbete i fortsättningen skall kunna förbättras.

Som det sägs i utskottets betänkande kommer en rad internationella
konferenser och förhandlingar under den närmaste tiden att äga rum.
Därigenom kommer de internationella ekonomiska relationerna i alla sina
aspekter att utsättas för en ingående granskning. Det är inte osannolikt
att denna process kommer att leda fram till påtagliga förändringar av
synen på u-ländernas krav och utvecklingsmöjligheter. "Dessa förhållan-
den kan även medföra ändrade förutsättningar för och nya krav på
Sveriges politik gentemot u-länderna", säger utrikesutskottet.

Det borde vara en självklarhet att vi nu börjar se på u-länderna inte
som understödstagare utan som partner i ett ekonomiskt samarbete, som
måste utformas på ett ändamålsenligt sätt — ändamålsenligt för båda

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

sidor. Vi bör systematiskt granska våra förbindelser med den tredje världens länder för att se var det finns förutsättningar för mera intensiva ekonomiska förbindelser. De problem som ligger i vägen måste analyseras fullständigt fördomsfritt. I det utredningsarbete som är ofrånkomligt bör naturligtvis statsmakterna och näringslivet samarbeta. Alla goda krafter måste samverka i strävandena att söka ge våra relationer med u-länderna ett nytt och konstruktivt innehåll.

Det kan knappast vara progressivt att betrakta utformningen av våra ekonomiska förbindelser med den tredje världen som en funktion av vårt utvecklingsbistånd. Därför måste vårt bistånd – dvs. alla våra direkta överföringar i offentlig regi av resurser och kunskande – betraktas som *en* ingrediens i våra ekonomiska förbindelser med den tredje världen, en ingrediens som är nödvändig och självklar tills ifrågavarande länder kan utveckla sig av egen kraft och uppnå rimliga villkor för sin medverkan i världsekonomin.

Det är mot denna bakgrund verkligen beklagligt, att de praktiska och konstruktiva förslag rörande ett utvecklat system för investeringsgarantier, upprättandet av ett utvecklingsbolag och inrättandet av en kreditgarantifond som lagts fram i moderata samlingspartiets partimotion till årets riksdag avstyrkts av utskottet.

Det ankommer självfallet på Kungl. Maj:t att göra avvägningen mellan bilateralt och multilateralt svenskt bistånd. Men naturligtvis kan och bör också riksdagen ha åsikter om denna avvägning. För att riksdagen då skall kunna bedöma regeringens förslag är det nödvändigt att riksdagen får god information i dessa hänseenden. Utskottet välkomnar att UD numera ger riksdagen ökad redovisning av de internationella biståndsprogrammen, men det är givetvis viktigt att denna information är saklig och objektiv och att relevanta uppgifter inte undanhålls eller glöms bort.

I det sammanhanget har man anledning ställa sig något frågande till det som sägs om Chile och Världsbanken i det senaste numret av UD:s informationshäften om de multilaterala organisationerna, vilket nyligen kommit utskottsledamöterna till handa. Där ges en mycket koncentrerad beskrivning av Världsbankens mellanhavande med Chile. Såvitt jag kan finna är denna beskrivning inte tillräckligt nyanserad. Det talas om att banken hade en klart negativ inställning till Allenderegeringen. Det sägs vidare att banken kommit till denna inställning efter en bedömning av Chiles ekonomiska situation. Vidare antyds att banken eventuellt inte varit opåverkad av tvisten mellan USA och Chile rörande ersättning för nationaliserad amerikansk egendom.

Det man saknar i redogörelsen är ett konstaterande av det faktum att banken från början ställde sig klart positiv till Allendes politik. Orsaken till att inga lån beviljades var däremot att Chile inte uppfyllde de kriterier som gäller för lån från banken. Dessa kriterier har tidigare godkänts av bl. a. Sverige och de övriga nordiska länderna. I detta sammanhang kunde man också ha erinrat om att Världsbanken i flera fall har givit lån till stater som varit inbegripna i internationella tvister på grund av sin nationaliseringspolitik. Sådana lån är de som på den nuvarande Världsbankschefens rekommendation, trots invändningar av en eller flera av stormakternas representanter i bankens styrelse, utgivits till Bolivia, Guyana och Irak.

Det synes mig därför inte vara alldeles vederhäftigt att antyda ett samband mellan de uteblivna banklånen under Allendetiden och Chiles nationaliseringstvist med Förenta nationerna.

Av UD:s skrift framgår inte heller att det lån, som kommit till stånd i februari detta år på grundval av förhandlingar som påbörjades redan under Allendes tid, godkändes av bankens styrelse utan att någon röstade emot. De nordiska länderna och Italien lade visserligen ner sina röster, men alla andra medlemmar av styrelsen, däribland u-ländernas representanter, röstade för lånet.

Herr talman! Jag har velat göra dessa randanmärkningar till UD-skriften för att visa hur viktigt det är att information av det här slaget till riksdagen är klart och korrekt utformad. I annat fall kan mottagaren- riksdagen vilseledas och bibringas en snedvriden uppfattning om sanningen och verkligheten. Jag utgår självfallet från att detta inte har varit författarens avsikt.

Låt mig till sist något uppehålla mig vid ett konkret biståndsprojekt i vardande, som på grund av sin art och omfattning intar en särställning. Jag avser det kombinerade skogsindustriprojektet i Demokratiska republiken Vietnam. Detta projekt omfattar en integrerad massa- och pappersfabrik med en beräknad årsproduktion av 55 000 ton skriv- och tryckpapper i första etappen, skogsodlingsåtgärder för att trygga behovet av råvara samt investeringar i kraftverk, vägar och bostäder.

Projektet är det största, det mest komplicerade och troligen också det mest riskfyllda som svensk biståndsverksamhet någonsin engagerat sig i.

Den svenska andelen av investeringskostnaden beräknas till omkring 600 miljoner kronor i 1973 års penningvärde. Detta belopp kan komma att stiga avsevärt på grund av oförutsedda svårigheter under uppbyggnadskedet och risken för driftstörningar under inkörningstiden. De erfarenheter ett par av de större svenska skogsföretagen gjort i samband med liknande investeringar i bl. a. Canada, under förhållanden som är mycket mera lika svenska förhållanden än vad som är fallet i Vietnam, är värda att uppmärksammas.

Jag känner mig helt övertygad om att den projektering som SIDA nu leder är mycket ambitiös. Den konsultfirma verket anlitar har också ett mycket gott internationellt anseende.

Men ändå kommer säkert många problem att uppstå, om detta projekt skall genomföras. Innan slutgiltigt avtal träffas får man därför förutsätta att SIDA och regeringen lyckas försäkra sig om långtgående garantier för att resultatet inte skall äventyras av förhållanden och företeelser som projektledningen inte har möjlighet att behärska. Om man inte kan få sådana garantier, vore det lättsinnigt att starta företaget, eftersom ett misslyckande skulle kunna skada hela den svenska u-hjälpen.

Men även från rent ekonomiska bedömningar kan naturligtvis denna investering ifrågasättas. Investeringskostnaderna för projektet beräknas bli ungefär 12 000 kronor per årston, dvs. fyra à fem gånger mera än vad man inom branschen räknar med i dagsläget. Med 15 procent för avskrivning och förräntning av det investerade kapitalet betyder detta en årlig kapitalkostnad av 1 800 kronor per ton. Kapitalkostnaden ligger alltså mycket nära totalpriset för varan. Eftersom man normalt räknar

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

med att kapitalkostnaden uppgår till 40 procent av den totala tillverkningskostnaden blir det sannerligen inte något billigt papper som denna fabrik kommer att producera.

Nu kan man visserligen säga att biståndspengarna är avsedda att vara en gåva och att ränte- och avskrivningskostnaderna därför kan försummas. Men om man vill ha ut största möjliga nytta av våra biståndsmiljarder är ett sådant synsätt inte bara diskutabelt, det är direkt felaktigt.

Vi har från moderata samlingspartiets sida i utrikesutskottet gjort denna inte anmärkning men anteckning till utskottets betänkande för att varna för att det här projektet sätts i gång innan tillräckliga garantier för dess lyckliga genomförande erhållits.

Herr talman! Andra ledamöter av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp kommer att belysa de övriga frågor där herr Hernelius och jag reserverat oss i utskottet. Jag inskränker mig därför nu till att yrka bifall till reservationerna 3, 4, 5, 6, 8, 11, 12, 13 och 14.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! I dag går Sydafrika till val. 171 platser i parlamentet i Pretoria skall besättas. Det är bara de vita som får rösta. De som är svarta, de som är indier eller de som inte är tillräckligt vita anförtros inte rätten att få vara med och bestämma i sitt eget land. De 4 miljonerna vita anser sig ha oinskränkt moralisk rätt att förtrycka 18 miljoner landsmän därför att dessa har en annan hudfärg.

Samma dag som detta valspektakel äger rum i Sydafrika skall Sveriges riksdag anslå pengar till de rörelser som bekämpar förtrycket. Det är ett bra besked om hur vi i vårt land ser på de afrikanska ministrarnas valparoller om det tusenåriga riket.

De förtryckta massornas egen beslutsamhet att bekämpa sina herrar kommer att visa att detta experiment i politiskt system, byggt på översitteri och rasfördomar, är lika bräckligt som sin europeiska förebild. Men de är värda och behöver vårt stöd.

På samma sätt som när det gäller rasförtryckets offer i Sydafrika har vi så gott som eniga FN-resolutioner bakom oss, när vi anslår pengar för humanitära ändamål till de befriade områdena i Portugals afrikanska besittningar. Det är bra att det stödet nu kommer att öka. Det är också bra att den politiskt omotiverade diskrimineringen av en av de rörelser som arbetar i Angola, FNLA, i och med dagens riksdagsbeslut kommer att vara undanröjd.

För vår del anser vi att regeringen också hade kunnat kosta på sig den politiska gesten att diplomatiskt erkänna den folkliga regim som nu behärskar större delen av den portugisiska kolonin Guinea-Bissau. Vi anser också att det är motiverat att öka stödet till Zambia, som genom sitt geografiska läge får ta på sig en extra stor börda i kampen mot den kvardröjande kolonialismen i denna del av världen.

Alltför ofta tycker sig de fattiga länderna se hur de rika agerar på ett motsägelsefullt sätt. Med den ena handen ger man allmosor, med den andra stöder man massornas förtryckare. I södra Afrika, i Indokina, i Latinamerika har människorna årtionde efter årtionde upplevt denna ”de dubbla ansiktenas politik”, mest tydligt demonstrerad av de stora industristaterna.

Onsdagen den
24 april 1974*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Men inte heller vi själva kan svära oss fria från den sortens dubbelhet i våra relationer till de fattiga länderna. Med bistånd stimulerar vi u-ländernas exportindustrier, eftersom vi vet att dessa länder -- precis som vi själva -- måste ha något att sälja till utlandet om de skall ha råd att förbättra människornas sociala och ekonomiska villkor. Men när u-länderna så småningom lyckats med detta, när de har någonting att sälja, då möter de höga tullmurar som de rika länderna har rest runt sina gränser för att skydda de egna industrierna.

På internationella konferenser hör de oss tala varmt för principen att de fattiga länderna skall få använda de pengar de får från oss för inköp där de hittar de bästa och billigaste varorna. Det är det vi menar med obundet bistånd. Inför OECD:s biståndskommitté sade Sverige så sent som i oktober 1972 att det svenska varubiståndet skulle komma att "utgöra en påtagligt minskad andel av det totala biståndet". Tre månader senare bestämde man sig för att öka andelen av bundet bistånd från 2 till 13 procent. Det är den sortens dubbelhet -- som med än större styrka präglar andra och större givarländer än Sverige -- som gör att u-länderna nu vill att industriländerna börjar bedriva en u-landspolitik som hänger ihop. Det är en rimlig begäran, som också har fått stöd i SIDA:s kommentarer till sina anslagsframställningar men som tycks möta ganska litet gensvar i regeringens proposition.

Det som vi i dag kallar för biståndspolitik mäter vi oftast i anslagssummor. Det vi bör mena med en u-landspolitik måste handla om någonting mycket mera. Det måste handla om att beakta våra relationer på alla områden, när det gäller valutapolitik, näringspolitik, handelspolitik, jordbrukspolitik, energipolitik etc. Vi måste också på de områdena låta vårt agerande präglas av kravet på rättvisa mellan rika och fattiga länder.

Det är lätt att förstå att det kravet hävdas med särskild styrka just nu, när man ser vilka katastrofala verkningar som förändringar i världsekonomin får för u-ländernas del. Det är också detta som har föranlett den extra session med FN:s generalförsamling som pågår just nu och som sysslar med frågan hur u-länderna skall klara den kris de hamnat i genom de stigande råvarupriserna och priserna på energi.

Bakgrunden borde stämma även den som är ganska ljumt inställd till svensk u-hjälp till eftertanke. Omkring en miljard människor svälter eller får för litet av viktiga näringsämnen. I många u-länder dör 20--25 procent av de barn som föds, innan de hinner bli fem år gamla. Fattigvärldens människor har en genomsnittslivslängd som är en tredjedel kortare än vår. Varje år tillkommer 65 miljoner människor i u-världen att mätta och sysselsätta. Var fjärde u-landsinvånare är arbetslös eller undersysselsatt. Analfabeterna, alltså de som inte kan läsa eller skriva, blir några tiotal miljoner fler varje år.

Så ser alltså bakgrunden ut, och det är från det utgångsläget som situationen under de senaste åren har allvarligt försämrats. Särskilt allvarlig är givetvis bristen på livsmedel. Sommaren 1973 räckte lagren till en månads världskonsumtion, vilket man då bedömde vara farligt litet. Nu är lagren bara hälften så stora, samtidigt som stora delar av Afrika och Asien drabbas av svåra torkkatastrofer. Bristen på gödningsämnen upp-

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

levs som det största problemet. Experterna uppskattar den till 3,5 miljoner ton. Det tar tid att öka kapaciteten, och underskottet leder till att priserna stiger till nivåer som u-länderna har svårt att klara. Detsamma gäller naturligtvis spannmålspriserna. På ett par år har vetepreiserna stigit 200 procent, priset på majs 100 procent, priset på soja 300 procent osv.

Det är alltså på det sättet världsmarknaden ser ut, där u-länderna i dag i ökad utsträckning måste gå ut och köpa jordbruksprodukter för att hålla svälten från dörren.

Till det kommer de stigande oljepriserna. De u-länder som själva producerar olja är ännu färre än de som själva kan försörja sig med livsmedel.

För u-landsvärlden som helhet innebär detta en mycket dyster ekvation, en ekvation som helt enkelt inte går ihop, om vi inte är beredda att hjälpa.

De fattiga ländernas totala kostnad för livsmedelsimport under 1974 kommer att öka med 6–7 miljarder dollar. Det beror dels på att självförsörjningsgraden till följd av fêlstagna skördar sjunker drastiskt i många länder, dels på de höjda priserna. Om u-länderna vill importera konstgödsel i samma mängd år 1974 som förra året kommer det att kosta dem 1 miljard dollar mer. De u-länder som inte har någon egen olja måste 1974 betala 9–10 miljarder dollar mer för samma mängd som de importerade 1973. Den siffran motsvarar det totala internationella biståndet till u-länderna. Till detta kommer att de fattiga länderna är skyldiga oss rika biståndgivare ungefär 9 miljarder dollar i räntor och amorteringar på tidigare biståndskrediter.

Det här var fyra växande kostnadsposter för de fattiga länderna. Till det kommer kanske också en krympande inkomstpost: minskat bistånd från de rika länderna till följd av deras ekonomiska problem i energikrisens spår.

Att de flesta u-länder inte exporterar olja har vi nu lärt oss. Men även andra råvaror stiger ju i pris, genmäler kanske någon. Bomullen har t. ex. gått upp med 300 procent, kopparn med 100 procent, fosfatpriserna har tredubblats, jute har också blivit dyrare. Måste vi inte ta med också dessa plusposter i vår ekvation, om bilden skall bli fullständig? Jo, det måste vi. Det är riktigt att priserna på dessa varor stigit och att dessa varor produceras i u-länderna. Men det är bara få u-länder som har den här sortens varor att sälja. Tunisien, som säljer fosfat, klarar sig givetvis litet bättre än de andra u-länderna, Zambia som säljer koppar får kompensation för de stigande oljepriserna så att det hela går jämnt upp, Tanzania som säljer jute ligger också litet bättre till.

Men de stora förlorarna är just de länder som redan hyser den värsta massfattigdomen. Dit hör länder som Indien, Bangladesh, Sri Lanka – f.d. Ceylon – och det stora flertalet länder i Afrika och Latinamerika. De får inte bara betala mer för livsmedel och olja, de får också betala mer för de industriprodukter de köper från den rika delen av världen, som naturligtvis vet att kompensera sig för de dyrare råvarorna och den dyrare oljan.

Vi kan ta Indien som exempel. Där bor 530 miljoner människor. Var sjunde människa i världen i dag är indier. Situationen är jämförbar med en naturkatastrof, sade landets utrikesminister i sitt tal vid den FN-

session jag tidigare nämnde. Det var knappast någon överdrift. Siffror är torra, men i det här fallet kanske de ändå hjälper till att förklara de problem det handlar om:

Bara för oljeimporten ökar Indiens utgifter under detta år med 3,5 miljarder dollar, vilket motsvarar en tredjedel av Indiens totala exportinkomster. Livsmedelsimporten kostar i år dubbelt så mycket som förra året. Kvävegödningsmedel, som Indien behöver mycket av, kostade landet dubbelt så mycket 1973 som 1972, och priset kommer att fördubblas ännu en gång under detta år.

Förmodligen kommer man inte att ha råd att köpa så mycket konstgödsel som man skulle behöva för att hålla produktionen uppe. Man måste alltså i stället räkna med att sänka importen och därmed också begränsa produktionen. Man räknar med att behöva minska importen med ca 1 miljon ton kvävegödningsmedel, vilket sänker produktionen med 10 miljoner ton livsmedel – vilket i sin tur betyder bortfall av mat för 50 miljoner människor. Det är en ganska kuslig social verklighet som döljer sig bakom den här serien av torra siffror.

Men låt mig nämna ytterligare några sådana besvärande siffror, kanske mest besvärande för dem som till äventyrs tycker att vi borde ta det litet lugnare med u-hjälpen. Världsbanken har i samarbete med den indiska regeringen räknat ut att landet under den närmaste femårsperioden skulle behöva bistånd utifrån med 52 miljarder kronor. Om Sverige skall ta sin del av ansvaret för att Indien 1974/75 tillförsäkras oförändrad importkapacitet krävs en ökning av det svenska biståndet till Indien med 52 miljoner kronor utöver vad som föreslås i statsverkspropositionen. Regeringens bedömningar av vårt eget lands besvärliga ekonomiska läge tycks ha lett fram till att vi anser oss inte att ha råd att göra den extrainsatsen.

Nu finns det, herr talman, de som menar att också de fattiga länderna – däribland Indien – borde ha möjlighet att använda samma taktik som de oljeproducerande länderna. De borde slå sig samman och försöka pressa på omvärlden högre priser på de produkter de kan exportera. Om detta är bara att säga att den möjligheten knappast finns. Vi måste ha klart för oss att oljan intar en helt unik position som exportvara.

Jag skall nämna sex skäl som visar det:

För det första är oljan den ojämförligt största exportprodukten i pengar räknat. Redan före prisstegringarna sålde oljeländerna för 17 miljarder dollar. Den totala exporten av koppar, vilken som enskild exportvara kom närmast, svarade för mindre än tre miljarder. Tillsammans svarade 1970 – det senaste år för vilket statistik föreligger – de exportvaror som kom närmast efter oljan – koppar, kaffe, socker, bomull och naturgummi i nämnd ordning – bara för 11 miljarder. Det var alltså innan oljeprishöjningarna ägde rum. I dag utgör oljan en ännu större andel av den samlade u-landsexporten.

För det andra är oljeexporten koncentrerad till en liten grupp politiskt sammansvetsade producentländer.

För det tredje har de oljeproducerande länderna en enormt stark ekonomi i ryggen, när de sätter in sina bojkottåtgärder – de har miljarder dollar, som de egentligen inte riktigt vet vad de skall göra av.

För det fjärde är ersättningsprodukter för oljan mycket dyrare och

Onsdagen den
24 april 1974

Internationellt
utvecklings-
samarbete

svårare att få fram än ersättningsprodukter för de andra varor som u-länderna i regel säljer, t. ex. matfett och metaller.

För det femte har oljan givetvis en betydligt större strategisk betydelse för de rika i-länderna än de övriga nämnda exportartiklarna har.

För det sjätte kan olja inte återanvändas; däremot kan man återanvända t. ex. koppar.

En rimlig slutsats av detta borde naturligtvis vara att de oljeproducerande länderna också tar sitt ansvar. Där finns pengar. De har tjänat pengar på den kris som drabbat de övriga u-länderna mycket hårt. Iran föreslog också för en tid sedan att en del av de stora summor som oljeländerna nu får in och som är på väg att skapa betydande handelsbalansproblem borde ges till Världsbanken, som via IDA kunde låna ut dessa pengar på goda villkor till de u-länder som är mindre lyckligt lottade än det fåtal som kan sälja olja. Det verkar vara en rimlig lösning. Det finns givetvis också andra lösningar som diskuteras just nu i den extra generalförsamlingen. Men det faktum att vi med detta kan säga att också de oljeproducerande länderna måste vara med och lösa de här problemen får självfallet inte leda till att vi själva drar oss undan vårt ansvar. Våra ekonomier är ändå — om vi nu talar om den stora gruppen av industriländer — betydligt stabilare, våra resurser är ändå betydligt större.

Sanningen är nog den att vi behöver visa solidaritet med de fattigaste länderna, typ Indien, inte därför att vi skulle behöva frukta några bojkotter mot oss från deras sida utan därför att de behöver vår solidaritet, inte för att de är starka utan för att de är svaga. Vår insikt — inte deras maktmedel — måste vara det avgörande.

Vi måste försöka åstadkomma viktiga förändringar i den internationella handeln. Det är nödvändigt att vi visar oss beredda att ge de fattiga u-länderna särskilt förmånliga villkor t. ex. vid de kommande tullförhandlingarna inom GATT.

En del har skett på det området. I-länderna — med undantag för USA och Canada — ger sedan ett par år särskilda tullpreferenser på vissa varor, men för u-länderna så viktiga varuområden som textil, konfektion, läder och vissa livsmedel är som regel undantagna. Dessutom förbehåller sig de rika länderna, däribland också Sverige, rätten att, om importen från de fattiga länderna — den import som de i så hög grad är beroende av att kunna öka — ökar alltför snabbt, från våra synpunkter sett med hänsyn till våra hemmaindustrier, tillgripa kvantitativa restriktioner. Vi gör det också i hög grad, och inte bara vi här i Sverige, utan alla industriländer.

Resultatet av denna njudda inställning från industriländernas sida när det gäller att köpa u-landsprodukter är också slående. Under 1960-talet — som proklamerades såsom FN:s utvecklingsårtionde, dvs. det decennium då man skulle göra extra stora ansträngningar att leva upp till parollen om en rättvisare värld — ledde det till att de rika länderna ökade sin export från 130 till 290 dollar per invånare medan u-ländernas export bara ökade från 14 till 22 dollar per invånare.

Jag tror det är riktigt, herr talman, att säga att när det gäller handeln fungerar u-länderna fortfarande som kolonier, även om de inte är det i politisk mening. Tre fjärdedelar av deras export går till industriländerna och fyra femtedelar av deras import kommer från industriländer. De

säljer billiga råvaror till oss, som vi förädlar och sedan skickar tillbaka till dem i form av dyra färdigvaror. De u-länder som har lyckats öka sin handel något nämnvärt under de två senaste årtiondena utgör ett mycket exklusivt fåtal, t. ex. Hongkong, som svarar för mer än en fjärdedel av u-ländernas industriexport till industriländerna.

Att handel betyder mycket har vi ofta understrukit. Man kan visa att en 10-procentig ökning av exportinkomsterna motsvarar en 50-procentig ökning av biståndet. Vad man då emellertid måste komma i håg är att det är ett ganska litet antal länder i fattigvärlden som i dag har någon industrikapacitet och därmed någon möjlighet att genom export öka sin handel. För att kunna skaffa sig de möjligheterna är de beroende av vårt stöd med pengar och tekniskt kunnande. Vi måste helt enkelt vara beredda att hjälpa dem på traven, dvs. hjälpa dem att ta vara på sina egna resurser.

Det är alltså inte någon egentlig poäng att försöka konstruera en motsatsställning mellan handel och prisstopp. Det är ändå just detta som jag tycker att utrikesutskottets majoritet försöker göra när den avvisar folkpartiets krav på att vi skall leva upp till vårt löfte om enprocentsmålet och att biståndsanslagen måste öka även sedan det målet har nåtts. Det är ju så mycket annat än ökade anslag som också är betydelsefullt för u-länderna, säger man.

Ja, visst är det så, och det har väl, hoppas jag, framgått av vad jag har sagt hittills. Men den enda vettiga slutsatsen av att handeln betyder mycket för u-länderna måste rimligen vara att vi är beredda att satsa på en liberalisering av denna handel, att vi är beredda att satsa på åtgärder som innebär att u-länderna får lättare att sälja sina varor till oss. Hur man kan komma till slutsatsen att vårt bistånd måste minska därför att handeln är viktig har jag mycket svårt att förstå.

Jag tror nu inte, herr talman, att de ytterligare miljoner som Sverige skulle satsa under nästa budgetår för att vi skall nå upp till 1 procent av vår bruttonationalprodukt – ökningen motsvarar ungefär två veckors standardstegring i Sverige – har någon avgörande betydelse för att lösa de gigantiska problem som u-länderna står inför och som jag har försökt att skissera. Men i det läge vari dessa länder just nu befinner sig – i energikrisens spår, i de stigande råvaruprisernas spår, i en situation där industriprodukter som de måste köpa från i-länderna blir dyrare och dyrare, i en situation där man kan tråva problem på problem – är det politiskt oerhört viktigt att vi visar oss beredda att leva upp till det mål vi har satt, till det löfte vi har givit. På samma sätt som ett sådant fullföljande av enprocentsmålet skulle ha en positiv betydelse är jag rädd för att ett svek på den punkten får en starkt negativ effekt. Andra länder brukar följa vårt exempel när det gäller biståndspolitik och kan förväntas göra det nu också.

I sitt inlägg i den pågående generalförsamlingen sade handelsminister Feldt så här efter att ha tecknat de fattiga ländernas svåra situation – översättningen är min egen, jag hoppas att den är någorlunda korrekt: "Mot den här bakgrunden räcker det inte att vi uttalar vår vilja att bibehålla oförändrad biståndsnivå. Vi har genom att skriva under dokumentet om FN:s utvecklingsstrategi åtagit oss att inom ett år uppnå en

biståndsvolym som motsvarar 0,7 procent av vår bruttonationalprodukt. Om alla i-länder levde upp till det löftet skulle det betyda ett tillskott för u-länderna på 8 miljarder dollar.”

Kanske jag bör inflika att när man här rör sig med siffran 0,7 procent är det alltså frågan om utbetalningsvolymen. Det handlar hela tiden om 1 procent av faktiska anslag över budgeten.

Det var ett värdefullt uttalande som Sveriges regeringsrepresentant vid den extra generalförsamlingen gjorde men också ett förpliktande. Och därför vill jag gärna ställa en fråga till samma regerings representant i den här debatten: Innebär den deklaration som handelsminister Feldt gjorde i New York att man i den kompletteringsproposition som skall komma någon gång i nästa vecka eller när det kan bli kommer att anslå de medel som krävs för att enprocentslöftet skall uppnås, eller är det händelsevis så att den här sortens deklarationer – liksom riksdagens högtidliga löfte från 1968 – bara är tomma ord? Det är minst tre parter som är intresserade av svaret på den frågan: för det första den svenska u-landsopinionen, för det andra de andra givarländer som gentemot sina egna opinioner behöver en undanflykt respektive ett föredöme och för det tredje de fattiga länder för vilka uteblivna anslagsökningar kan betyda en social katastrof.

Av vad jag har sagt hittills har väl framgått att det framför allt är de minst utvecklade av de fattiga länderna som är beroende av den del av vår u-landspolitik som består av direkt överföring av kapital och tekniskt kunnande. Det är mot den bakgrunden man skall se den av och till uppblossande debatten om de principer för val av mottagarländer som Sverige tillämpar eller skall tillämpa.

Här finns det i debatten åtminstone två uppfattningar. Den ena säger att vi skall göra en sträng bedömning av ländernas politiska system. Lever u-länderna upp till vad u-landsdebattens socialister menar med ”progressiva regimer”, då skall de få vår hjälp – gör de det inte, då skall de lämnas med sin fattigdom. Jag tycker att det är ett ganska cyniskt och på sitt vis ”imperialistiskt” sätt att se på internationell solidaritet. Det är också ett synsätt som skulle lämna just de mest behövande länderna i sticket. För de fattigaste är långt ifrån alltid de mest progressiva.

Det andra synsättet är det som säger att vad det gäller är att bryta den utbredda massfattigdomens och svältens förflamning. Det måste vara den rätta vägen att på sikt skapa förutsättningar för en utveckling inom u-länderna mot demokrati och social rättvisa. Jag tror inte att människor som svälter förmår att hävda sin rätt bättre än andra, de förmår inte åstadkomma de förändringar som kan leda till den ekonomiska rättvisa och sociala utveckling som är målet för svensk biståndspolitik.

Herr Turesson har redan erinrat om att flera stora konferenser i år behandlar de vidare relationerna mellan rika och fattiga länder. Starten sker genom den extra generalförsamling som på Algeriets initiativ pågått i New York ett par veckor. Den följs upp av en befolkningskonferens i FN:s regi i Bukarest i augusti detta år, en havsrättskonferens och en konferens om världens livsmedelsförsörjning. Dessa konferenser blir en avgörande test på möjligheten att samla jordens nationer i gemensamma ansträngningar för att klara hungerns och massfattigdomens problem.

Genom åren har många försök till internationell samverkan stupat på olika områden. Viljorna och intressena har varit alltför stridande, positivt samarbete för gemensamma mål svårt att föra ut i praktiken.

Men man borde rimligen kunna förvänta sig och kräva att världens nationer åtminstone skall kunna enas om vad som *inte* kan accepteras – att hundratals miljoner lever i misär och farligt nära katastrofens brant – och dra konkreta slutsatser av det i sin egen politik. ”Min regering anser”, uttalade handelsminister Feldt också i sitt framträdande i generaldebatten i New York, ”att det är nödvändigt och angeläget att påtagligt öka överföringen av finansiell hjälp till de fattiga länderna.”

Detta borde rimligen innebära att regeringen i kompletteringspropositionen, som jag nyss ställde en fråga om, föreslår de ytterligare anslag som krävs för att vi skall klara enprocentsmålet inom utlovad tid.

I ett avseende, herr talman, har detta löfte egentligen redan frångåtts. Det förutsattes nämligen i 1968 års beslut att anslagsökningen upp till 1 procent av bruttonationalprodukten 1974/75 skulle ske i jämn takt. I stället har de årliga ökningarna gjorts så små, att det nu det här sista året är nödvändigt med en ökning på omkring 1 miljard kronor för att vi skall komma upp till det eftertraktade målet. Om ökningen i stället hade gjorts jämn, dvs. om man hade ökat med 5 procentenheter ytterligare varje år, skulle u-länderna totalt under perioden 1968–1975 ha fått 1,4 miljarder kronor mer i svenskt bistånd än vad som nu blivit fallet på grund av att vi avsiktligt – antar jag – har hållit nere ökningstakten och därmed sparat ganska mycket pengar åt oss själva och lurat u-länderna på motsvarande belopp.

Också i ett annat avseende tycks det som om regeringen redan gått ifrån vad riksdagen sade 1968. Enprocentsmålet var ett etappmål för att säkra att biståndet *relativt snabbt höjdes till en rimlig nivå, men det var inget slutmål.* I det biståndspolitiska program som socialdemokraterna antog på sin kongress 1967 uttrycktes samma sak så här: ”Enprocentsmålet skall vara en ledstjärna och en stimulans – men är bara ett etappmål.” I direktiven till biståndspolitiska utredningen, som skall komma med förslag om det svenska biståndet efter enprocentsplanen, anger regeringen som en av utgångspunkterna att ”den årliga anslagsvolymen för biståndssändamål skall uppgå till 1 procent av bruttonationalprodukten”. De planeringsramar som i den senaste statsverkspropositionen anges för biståndet efter 1975/76 täcker knappast penningvärdeförväringen.

För vår del tycker vi *inte* att vi kan acceptera detta. Också i fortsättningen bör en ökande andel av det svenska folkhushållets produktion gå till u-landsbistånd. I den rapport som en arbetsgrupp inom folkpartiet presenterade i går läggs ett konkret förslag fram, nämligen om att biståndet i fast penningvärde skall öka lika mycket under de kommande åren som det gjort under den första halvan av 1970-talet, dvs. med ungefär 320 miljoner kronor per år.

Det skulle vara värdefullt för bl. a. de tre parter jag nämnde i min förra fråga, om det ansvariga statsrådet i dag gjorde klart att också regeringen ser enprocentsmålet inte som ett slutmål utan som ett etappmål.

Vad som krävs, herr talman, av det svenska folket för att vi skall leva

upp till det vi åtminstone lovat de fattiga länderna är att 100 kronor av den samlade produktionsökningen på 4 000 kronor per svensk i år går till ökat u-landsstöd. Jag har svårt att tro att den svenska opinionen, om den får detta klart för sig och om den blir informerad om den katastrofala situation som u-länderna just nu befinner sig i, skulle tycka att denna uppoffring vore för stor. I varje fall kan vi politiker -- det gäller vare sig vi sitter i regeringen eller inte -- inte gärna gömma oss bakom hänvisningar till en förment negativ opinion. Vi har vårt eget ansvar, och vi måste vara beredda att ta det.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 6, 7, 9, 10 och 15, vilka undertecknats av fru Nettelbrandt och mig själv.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Den avgörande bristen i utrikesutskottets betänkande om anslagen till internationellt utvecklingssamarbete är att där saknas en klar analys av orsakerna till den underutveckling, som präglar stora delar av världen. Utan att känna orsakerna till underutvecklingen kan man inte råda bot på den. Internationell biståndspolitik utan klar insikt om fattigdomens och underutvecklingens orsaker och förlopp är som kvacksalveri vid en livshotande sjukdom.

Varför råder fattigdom, analfabetism, undernäring, svält, underutveckling i länder där en majoritet av jordens befolkning lever? Orsaken är inte, som fördomsfulla människor alltjämt inbillar sig, att invånarna i dessa länder skulle vara lata. Tvärtom tvingas de att arbeta alltför hårt i alltför många timmar på en undermålig kost. Orsaken är heller inte, som alltjämt hävdas även av personer som anser sig ha tänkt över dessa frågor, att invånarna i dessa fattiga länder har alltför många barn. De har tvärtom så många barn just för att de är fattiga.

Sammanhanget är heller inte, som Sveriges regering och riksdagens utrikesutskott alltjämt tycks tro, att dessa länder bara räkat komma efter i utvecklingen och säkert kommer att nå svensk eller annan västeuropeisk nivå, om den kapitalistiska utvecklingen bara får fortgå utan att störas. Verkligheten är i stället att klyftan mellan de länder som har och de länder som inte har oavbrutet vidgas. Sammanhanget är heller inte, som även människor med god vilja kan inbilla sig, att fattigdomen och bristen på resurser i tredje världen beror på att var och en av oss som råkat födas och leva i de utvecklade industriländerna individuellt kräver alltför mycket och att lösningen därför skulle vara att vi individuellt avstår.

Sammanhanget är i stället att underutvecklingen i den tredje världens länder är en direkt följd av de imperialistiska staternas utplundring och förtryck av folken i den tredje världen. Underutvecklingen kan effektivt hävas endast genom att imperialismens bojar bryts och folken själva tar hela bestämmanderätten över samhällenas utveckling.

Det finns nu en rad länder vilkas utveckling praktiskt visar riktigheten av satsen att kamp mot imperialismen, fullständig frigörelse från beroendet av utländskt kapital, socialistisk revolution och uppbyggande av ett samhälle på socialismens grund är den effektiva och framgångsrika metoden att bryta underutvecklingens förbannelse. Kina, Nordkorea, Cuba och Nordvietnam är sådana länder.

Deras historia – och detta är inte långt avlägset – visar samtidigt hur imperialismen förvrider och stympar det ekonomiska livet i de länder som den erövrar. På Cuba hade de amerikanska imperialisterna byggt upp brottstycken av en ekonomi, som kunde fungera endast i kontakt med USA. Någon allsidig ekonomisk utveckling var det aldrig tal om. Då det kubanska folket bröt de imperialistiska bojorna stod det inför oerhörda svårigheter när det gällde både den omedelbara försörjningen och uppbyggandet av ett allsidigt näringsliv. Den ekonomiska blockad som Förenta staterna genomförde under påtryckning på såväl latinamerikanska som europeiska stater försvårade ytterligare läget. Även Sverige deltog i denna blockad och deltar fortfarande genom att rederikapitalet för att undvika konflikt med USA inte låter sina fartyg gå till kubanska hamnar.

Det blygsamma svenska utvecklingsbiståndet till Cuba vill nu moderata samlingspartiet helt dra in. Detta krav, framfört i reservationen 4, är typiskt för moderaternas reaktionära samhällssyn. Man har dessutom fräckheten att motivera det med att man skulle vara motståndare till en politisering av det svenska biståndet, något som alltså riksdagens majoritet enligt moderaterna däremot skulle ha gjort sig skyldig till. Innebörden i moderata samlingspartiets reservation är ju enbart att man understödjer Förenta staternas blockadpolitik mot Cuba. Den socialistiska regimen i detta land älskas inte av dollarkapitalet och president Nixon, det är nog för att moderaterna skall ta ståndpunkt mot svenskt utvecklingsbistånd till skolor och sjukhus. O, heliga enfald, som anser det vara opolitiskt att stödja USA-imperialismen!

Man kanske mot bakgrunden av de senaste veckornas utveckling och vad som meddelas i dag om besluten i den amerikanska senatens utrikesutskott bör rikta en varning till moderata samlingspartiet att i tid se till att partiet inte missuppfattar imperialisternas intentioner. Det finns tecken på att Förenta staterna tvingas ompröva sin ställning till Cuba, allteftersom detta lands ekonomiska styrka växer och därmed dess köpförmåga. Moderaterna får se upp så att de inte hamnar efter i slängarna.

Ett annat exempel på imperialistisk u-landspolitik – Vietnam. Folket i Vietnam har under hundra år burit imperialisterna på sin rygg. De franska kolonialherrarna utvecklade i mycket ringa grad näringslivet. De var framför allt ute efter värdefulla råvaror och kanonmat till sina arméer. Den obetydliga industri som fanns slog de sönder under sina misslyckade försök att hindra det vietnamesiska folkets nationella självständighet.

De amerikanska imperialisterna utvecklade som bekant sedan en alldeles speciell teknik när det gällde att påverka näringslivets utveckling i Vietnam. Deras medel var militära flygplan och bomber. Effekterna på det vietnamesiska samhället var obestridliga.

Jag har nyligen under ett par veckor haft tillfälle att studera dessa effekter på plats. Förstörelsen i Demokratiska republiken Vietnam är större än man kunnat föreställa sig. Bostadskvarter, skolor, sjukhus, kommunikationer, industrier ligger ödelagda.

Dödsoffrens och de stympades antal är stort. Att det handlade om terrorbombningar med det avgörande syftet att söka bryta det vietname-

siska folkets motståndskraft lär ingen på allvar kunna förneka.

Kham Tien – en central gata i Hanoi arbetarkvarter – var inte platsen för några industrianläggningar. Men där bodde i de angränsande kvarteren 30 000 människor, huvudsakligen arbetarfamiljer. Den 27 december 1972 – det dygn som i den s. k. kristna världen kallas annandag jul – lades på president Nixons order en bombmatta 1,5 km lång och 500 m bred över denna stadsdel. Flera hundra människor dödades, bostadshusen förintades eller skadades. Endast den omfattande evakueringen förhindrade ännu flera dödsoffer.

Bach Mai-sjukhuset i Hanoi är kanske det i Västeuropa mest kända exemplet på de amerikanska terrorbombningarna. Det utsattes tre gånger för attacker. Deras omfattning och intensitet visade att det inte var fråga om några bomber som föll på sjukhuset av misstag. Angreppen var avsiktliga och avsedda att söka demoralisera läkare och övrig sjukhuspersonal, som spelade en så viktig roll för att hjälpa bomboffren. Sjukhuset bestod av ett stort antal huvudsakligen låga byggnader. Naturligtvis låg inte alla helt i ruiner efter bombningarna. Men som sjukhus var det efter angreppen tills vidare förstört. Nu har det börjat byggas upp igen, men de medel man förfogar över är otillräckliga.

Hon Gai var en stad med 70 000 invånare. Den ligger i kanten av det största koldistriktet i norra Vietnam och är utskeppningshamn. Under juli 1972 hade staden två bombfria dagar, under september tre. Staden blev totalförstörd. Den ligger fortfarande till stor del i ruiner.

Detta är, herr talman, några exempel som kunde tusenfaldigas. Nixon lyckades inte bomba Vietnam tillbaka till stenåldern, men den kapitalistiska s. k. civilisation där också vi lever mördade tusentals människor och kostade Vietnam många års mödosam utveckling.

Eftersom ingen skändlighet tycks vara utesluten när det gäller moderata riksdagsmotioner finns det också när det gäller Nordvietnam ett krav att det svenska biståndet helt skall upphöra. Ingen kan bestrida att det finns logik i moderaternas ställningstaganden. Först säger man att Nixons terrorbombningar mot folket i norra Vietnam är bombningar för fredens sak. Sedan kräver man i riksdagen att allt bistånd till bomboffren skall upphöra. Det är som sagt logik – reaktionens, terrorns, mordets logik.

Vad läget i norra Vietnam i dag tvärtom kräver är ett kraftigt utökad svenskt bistånd. Det vietnamesiska folket bedriver uppbyggnadsarbetet med planmässighet och med oerhörd energi. Men man behöver ett par års arbete enbart för att komma åter till 1965 års ekonomiska nivå, det man hade uppnått före Förenta staternas angreppskrig. – Vi är i dag ett av världens fattigaste folk, säger man i norra Vietnam. Vi ligger hundra år efter ett land som Sverige. Det behövs 35–40 år för att vi skall kunna nå en levnadsstandard som i alla avseenden är god för vårt folk.

Tack vare det socialistiska systemet har man reella möjligheter att hämta in det försprång som de mest utvecklade länderna i dag har. I en sådan samhällsorganisation kommer svenska biståndsinsatser till omedelbar och direkt nytta. Satsade medel hamnar inte hos mellanhänder eller i rika jordägares, byråkraters och inhemska kapitalisters fickor. De blir i sin helhet till nytta för folket. De satsningar som nu från riksdagens och regeringens sida föreslås beträffande Demokratiska republiken Vietnam –

pappersbruket, de två sjukhusen — är värdefulla och värderas högt i Vietnam. Men de bör kompletteras med andra och snabba insatser för att omedelbart ställa modern teknik, maskiner, medicinsk apparatur och teknisk hjälp till Nordvietnams förfogande. Behoven av dessa ytterligare insatser är oerhörda. Det gäller också biståndsanslagen till PRR — den provisoriska revolutionära regeringen i Sydvietnam — till GRUNC — Cambodjas nationella enhetsregering — och till Laos. Dessa behov kommer att belysas i andra inlägg i denna debatt från vpk-gruppen.

Exemplen från Kina, Nordkorea, Cuba och Nordvietnam visar effektiva metoder att bryta underutvecklingen. Detta kan endast ske i kamp mot imperialismens system. Alla måste i dag inse att de förtryckta, exploaterade, fattiga folkens problem, som är världens problem och våra egna, inte kan lösas genom att fortsätta att trampa samma vägar som biståndspolitikerna hittills gjort. Här i Sverige tycks vi inte ens kunna enas om ett u-landsbistånd som omfattar den blygsamma siffran 1 procent av bruttonationalprodukten. Och ändå vet vi att denna procent är ett oändligt litet bidrag till lösningen av fattigdomens och underutvecklingens problem.

Det krävs en radikal omfördelning av världens resurser och av förbrukningen i olika länder av råvaror och energikällor. I debatten förekommer ibland anklagelser mot de fattiga folken för att de genom sin starka befolkningsökning skapar och förvärrar problemen. Befolkningsfrågan är utan tvivel ett stort och växande problem, och det inser man också i många av underutvecklingens länder. Världen rymmer inte hur stor befolkning som helst. Men befolkningsfrågan måste studeras och lösas konkret, i sitt förhållande till de ekonomiska och sociala samhällsstrukturer av vilka den är en del. Utan en radikal förändring av det ekonomiska systemet i de underutvecklade länderna kan befolkningsfrågan aldrig lösas.

De som i debatten måste anklagas för bristande solidaritet gentemot andra folk och inför världens framtid är alltså inte de fattiga folken. Det är vi, folken i de rika länderna, som genom att inte för länge sedan ha brutit ner det imperialistiska systemet bevarar de mekanismer som skapat och bibehåller underutvecklingen. Det är de rika länderna som genom sin hämningslösa förbrukning av råvaror och energikällor sätter världens framtid på spel.

Enligt vårt partis uppfattning måste den svenska politiken gentemot u-länderna på ett grundläggande sätt förändras. Det gäller inte endast biståndspolitikerna, det gäller framför allt relationerna på utrikeshandelsområdet och den imperialistiska utsugning som bedrivs även av stora svenska kapitalister. Liksom inom den internationella politiken i stort har Sverige även på detta område två ansikten inför världens folk. Det ena är biståndspolitikerna, det andra den imperialistiska utplundringen. Motsättningen är uppenbar. Med ena handen ges biståndsbidrag, med den andra tar man hem stora profiter på den ojämlika utrikeshandeln och på den direkta utsugningen av de fattiga folken. Med ena handen ger man bistånd till Cubas folk, med den andra ökar man sockerbetsarealen i Sverige och minskar därmed kubanernas möjligheter att finansiera sin ekonomiska utveckling.

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Förutsättningen för en grundläggande omprövning av biståndspolitiken är en fullständig samhällelig kontroll över utrikeshandeln, kapitalöverföringarna, den svenska storfinansens företagsetableringar utomlands osv. Det skulle kort sagt krävas att Sverige bröt sig ut ur det världsomspännande imperialistiska systemet. Men Sverige har också en relativ rörelsefrihet inom detta systems ramar, och den gäller det att omedelbart utnyttja. Vänsterpartiet kommunisterna kräver att den svenska politiken gentemot u-länderna skall utformas med beaktande av följande:

att biståndet omfördelas så att stödet till reaktionära regimer helt upphör och att de resurser som därigenom frigörs används till stöd åt progressiva stater och nationella och sociala befrielseströrelser,

att biståndets utformning ändras så att det får karaktären av gåvor som ej kringgärdas av villkor,

att det nuvarande investeringsgarantisystemet slopas,

att Sverige utträder ur Världsbanken, Internationella utvecklingsfonden, IDA och andra organ som har sin udd riktad mot u-länderna samt upphör med sina ekonomiska åtaganden gentemot IDA, samt

att Sverige upphör med stödet till den amerikanska dollarn och verkar för en reglering av den internationella valutapolitiken i enlighet med de krav som u-länderna enats om i det s. k. Limaprogrammet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till följande partimotioner från vpk-gruppen:

61 angående den allmänna inriktningen av politiken gentemot u-länderna,

1272 om 50 miljoner kronor till Cambodjas nationella enhetsregering (GRUNC),

1273 om 300 miljoner kronor till Demokratiska republiken Vietnam och 150 miljoner kronor till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering,

1274 om 50 miljoner kronor till Laos patriotiska front,

398 om avslag på anslaget till IDA och regionala utvecklingsbanker samt om att riksdagen beslutar om Sveriges utträde ur Världsbanksgruppen,

399 om 25 miljoner kronor till FRELIMO, 25 miljoner kronor till MPLA och 25 miljoner kronor till PAIGC, dvs. befrielseströrelserna i Afrika som kämpar mot Portugals kolonialmakt, och slutligen

658 om 5 miljoner kronor till Eritreas befrielsefront.

Om dessa motionsyrkanden avslås av riksdagen kommer vpk-gruppen i voteringarna att stödja reservationerna 7 och 9 till utrikesutskottets betänkande, vilka handlar om villkoren för utrikeshandeln och om u-ländernas skuldbörda. När det gäller det s. k. enprocentsmålet kommer vpk-gruppen under debatten att framlägga ett eget förslag av innebörd att riksdagen nu skall uttala att det statliga anslaget till u-länderna budgetåret 1974/75 i enlighet med tidigare gjorda utfästelser skall ha en omfattning motsvarande 1 procent av brutonationalprodukten. Den reservation som innehåller ett liknande yrkande kan vi inte stödja, eftersom vi inte kan instämma i den motivering som föregår yrkandet. Frågan om enprocentsmålet är enligt vår uppfattning inte det avgörande problemet när det gäller u-landspolitiken. Avgörande är andra frågor,

såsom jag utvecklat i det föregående. Det principbeslut som riksdagen fattat om enprocentsmålet bör emellertid stå fast. Riksdagen bör i dag säga ifrån om detta.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Senare i debatten kommer herr Hernelius att närmare utveckla motiven för moderata samlingspartiets yrkande att det svenska biståndet till Cuba skall avvecklas. Jag skall inte föregripa herr Hernelius, men för att inte herr Hermanssons litet naivt välmenande råd till moderata samlingspartiet skall stå oemotsagt i det här skedet av debatten vill jag slå fast, att vi har FN:s s. k. fattigdomskriterium som måttstock för valet av mottagare av svenskt bistånd. Det är den enda måttstock som är objektiv och ger oss möjlighet att undvika att hamna i politiskt ohållbara situationer.

Cuba uppfyller inte fattigdomskriteriets krav som mottagare av bistånd, och därför måste det vara andra motiv som föranlett regeringen att föreslå ett stort och starkt ökande bistånd till Cuba. Vi delar inte regeringens uppfattning. Det har vi sagt ifrån och det står vi fast vid.

Beträffande Nordvietnam har vi från moderata samlingspartiet krävt att biståndet till Indokina skall fördelas mellan Nord- och Sydvietnam mera rättvist än för närvarande – nu får Sydvietnam ingenting – och mera med hänsyn till de verkliga behoven än med hänsyn till politiska värderingar. Något krav på att biståndet till Nordvietnam skulle avvecklas har inte framställts av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp. Det vet herr Hermansson, och herr Hermanssons påstående här om motsatsen måste betecknas som ett medvetet försök att vilseleda riksdagen och, via televisionen, hela det svenska folket.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall lämna vad herr Hermansson i övrigt hade att säga därhän – jag kan inte dela hans uppfattning på alla punkter, för att uttrycka det litet försiktigt – men skulle gärna vilja kommentera hans besked om hur han och hans partigrupp kommer att rösta.

Vi tycker givetvis att det är bra att vpk-gruppen kommer att stödja folkpartiets reservationer när det gäller handelspolitik och det mycket viktiga kravet att vi skall föregå med gott exempel i fråga om att avskriva u-ländernas biståndsskulder. Ett av u-ländernas stora problem för närvarande är nämligen att de tvingas betala tillbaka en så stor del av det bistånd de får i form av räntor och amorteringar på tidigare bistånd.

Det är utmärkt att vpk-gruppen tänker göra det. Men jag tycker också att den i så fall borde kunna ta steget fullt ut när det gäller reservationen om enprocentsmålet. När herr Hermansson säger att dessa anslags storlek inte kan vara det helt avgörande för en framgångsrik biståndspolitik, innebär det på inget sätt en invändning, såvitt jag kan begripa, mot det resonemang som jag förde i mitt anförande och som vi för i vår reservation. Vi pekar i själva verket ganska tydligt på att vad som behövs är en sammanhållen u-landspolitik, där det är betydelsefullt vad Sverige gör när det gäller näringspolitiken och när det gäller tullhinder för u-landsvaror, där det är betydelsefullt hur vi ser på världens energitill-

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

gångar och i vilken grad man skall förändra den orättvisa exploatering av dessa som för närvarande pågår — och sedan hela raden av politiska insatser som vi hela tiden behöver se i relation till u-länderna. Detta är grundargument som vi har. Men i den här bilden kommer givetvis också in de egentliga överföringarna av kapital och tekniskt kunnande från rika till fattiga länder.

Det är inte så att man från u-ländernas egen sida menar att eftersom handel och allt detta andra som jag nämnde är viktigt, så är det här med anslag inte så viktigt. Man betonar i själva verket att den nuvarande biståndsgivningen via anslag över statsbudgetarna i de rika länderna är mycket otillräcklig. Om vpk nu är överens med oss om att enprocentsmålet skall uppnås, så tycker jag också att man borde rösta på den enda reservation som ställer det kravet.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I vad först gäller moderata samlingspartiets inställning i fråga om biståndet till Cuba är jag naturligtvis klar över att denna inställning på intet sätt är välmenande — såsom herr Turesson ville karakterisera mitt inlägg. Den är varken välmenande från naiv synpunkt eller från något slags medveten synpunkt.

Det förslag man ställer här och vill att riksdagen skall rösta för är helt simpelt ett förslag att Sverige skall godkänna och klart acceptera, genom ett uttalande från riksdagen, Förenata staternas bojkottpolitik mot Cuba. Någon annan reell innebörd i moderata samlingspartiets reservation finns inte. Men det var på den punkten jag riktade en liten varning till herr Turesson och hans partikamrater att de inte skulle handla så att de möjligen var ännu mera angelägna än vad husbondens röst själv anger i nuvarande skede när det gäller förhållandet till Cuba.

Vad beträffar kravet att helt slopa anslagen till Demokratiska republiken Vietnam påstod herr Turesson att jag sökte vilseleda riksdagen och det svenska folket. Men herr Turesson kan väl inte bestrida vad jag sade i mitt anförande, nämligen att det finns en moderat riksdagsmotion som kräver att detta anslag helt skall utgå. Och jag har ännu inte hört något uttalande om att herr Adolfsson skulle ha lämnat moderata samlingspartiets riksdagsgrupp. Om det har skett i går ber jag om ursäkt, men då bör riksdagen upplysas om detta förhållande. Tills vidare utgår jag från att herr Adolfsson är medlem av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp, och mitt påstående var alltså korrekt.

Till herr Ullsten vill jag bara säga att vi är också anhängare av en sammanhållen u-landspolitik. Men frågan är ju vad som skall vara ingredienserna i denna sammanhållna u-landspolitik — det är detta som den här diskussionen gäller. Och det finns formuleringar i motiveringen för reservationen 1 av folkpartiet om enprocentsmålet som vi inte kan acceptera. Men om folkpartiet vill begränsa sig till att instämma i ett konkret förslag som bara går ut på att riksdagen skall uttala att det statliga anslaget till u-länderna budgetåret 1974/75 i enlighet med tidigare gjorda utfästelser skall ha en omfattning motsvarande 1 procent av bruttonationalprodukten, då finns det möjligheter för en gemensam röstning av våra grupper i denna fråga.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hermanssons försök att se något samband mellan moderata samlingspartiets inställning till bidraget till Cuba och det förhållandet att Förenta staterna håller på att dra sig ur en bojkott av Cuba är verkligen långsökt. Detta senare har inte alls något med vår inställning till biståndet till Cuba att göra. Det bedömer vi, som jag klart och tydligt har sagt och som vi har sagt så många gånger tidigare i riksdagen, utifrån FN:s fattigdomskriterier.

Herr Hermansson säger att det finns en moderat motion, en motion av en moderat riksdagsledmot, som yrkar på att biståndet till Nordvietnam skall avvecklas helt. Men det måste väl herr Hermansson veta, att det är en väldig skillnad mellan enstaka riksdagsledamöters yrkanden i enstaka motioner och en riksdagsgrupps, ett riksdagspartis ställningstagande.

Herr Hermansson sade inte i sitt första inlägg att det var en moderat riksdagsmotion, utan herr Hermansson generaliserade och sade att det var moderata samlingspartiet som hade denna inställning. Det lär vi få se i protokollet.

Denna moderata ledamots motion har inte stötts av någon ledamot av utrikesutskottet, alltså inte heller av de två moderata ledamöterna där, och herr Hermanssons påstående i det första inlägget vill jag alltså beteckna som klart inkorrekt på ett lindrigt sagt fräckt sätt.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Här upplever vi alltså, att när man talar om vad ledamöter av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp skriver i sina motioner, så uppfattar andra moderata riksdagsmän detta som en fräckhet. Men de delar av svenska folket som inte stöder moderaterna uppfattar det naturligtvis som en ännu större fräckhet och som en utmaning, när en ledamot av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp helt sonika yrkar att hela det svenska biståndet till Nordvietnam skall upphöra. Om moderata samlingspartiet inte delar denna syn, så vore det angeläget att man begagnade tillfället att inför riksdagen och svenska folket klart deklarerar detta och ta avstånd från den motion det här gäller av en ärad ledamot av moderata samlingspartiets riksdagsgrupp. Men den möjligheten finns ju för senare talare från moderata samlingspartiet i denna debatt.

Vad jag sade i mitt första anförande kommer att stå i protokollet, som herr Turesson också påpekade, men jag kan här läsa upp det ännu en gång, så får man omedelbart klart för sig vad jag sade. Det står så här i mitt manuskript: "Eftersom ingen skändlighet tycks vara utesluten när det gäller moderata riksdagsmotioner finns det också när det gäller Nordvietnam ett krav att det svenska biståndet helt skall upphöra." Såvitt jag kan förstå är detta ett helt korrekt referat av sakförhållandet, nämligen att en moderat riksdagsman har väckt en motion med detta krav.

I vad sedan gäller Cuba har herr Turesson nog missförstått mig litet. Jag sade inte att moderata samlingspartiets krav att biståndet till Cuba skall upphöra var föranlett av USA:s försök att nu dra sig ur den ekonomiska blockaden. Tvärtom är det så att den moderata riksdagsmotion som det

här gäller – och som är en partimotion – liksom även moderaternas reservation bygger på den föregående inställningen i USA att man skall fortsätta den ekonomiska blockaden. Det är det sammanhanget som finns, inte det som herr Turesson senast ville låta påskina.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Vårt lands biståndssamarbete med andra länder grundas på en önskan att verksamt bidra till skapandet av en fredlig värld. Vetskapen om att världen i dag är uppdelad i en rik och en fattig del är i sig själv inte tillräcklig för att vårt land har inlett ett sådant bistånd. Nej, vi måste gå djupare ner. Det är här inte fråga om välgörenhet från vår sida. Vi vet att sociala skillnader skapar spänningar och konflikter i ett samhälle. De jämlikhetsmål som centern förfäktar grundas på vanliga rättvisekrav, samtidigt som vi menar att en sådan strävan efter jämlikhet och minskade sociala skillnader gör det möjligt att undvika konflikter och spänningar. Jämlikhetsidealet och rättvisa mellan folken, både mellan länderna och mellan landets invånare, är i själva verket förutsättningarna för världsfreden och därmed också den yttersta förutsättningen för att mänskligt liv på vår jord över huvud taget skall vara möjligt. Jag kan inte instämna i de synpunkter som här framförts från moderata samlingspartiet, såvida inte dessa jämlikhets- och rättvisekrav också läggs till vad herr Turesson deklarerade från moderata samlingspartiet.

Den 20 mars i år hade vi här i kammaren en allmän utrikesdebatt, och nu debatterar vi biståndssamarbetet med fattiga länder. Innebär då den uppdelningen att Sverige har två sorters utrikespolitik, en utrikes- eller säkerhetspolitik för vårt umgänge med de rika länderna och en biståndspolitik för vårt umgänge med de fattiga länderna? Utan tvivel finns det risk för att det uppfattas så av omvärlden, och än större är risken att det uppfattas så här hemma. Denna uppdelning skapar – eller kanske snarare bibehåller – föreställningen att biståndssamarbete är välgörenhetssidan i den svenska säkerhetspolitiken och att den andra sidan består av diverse åtgärder inom den rika världen för att vårt lands säkerhet inte skall äventyras.

Håller vi fast vid denna uppdelning kan det lätt leda till föreställningen att det ena skulle vara viktigare än det andra, dvs. att vår säkerhetspolitik i den rika världen skulle vara viktigare än vår biståndspolitik i den fattiga världen. I det ena fallet skulle det gälla vår egen trygghet, i det andra fallet vara fråga om en litet allmänt humanitärt grundad välgörenhetspolitik. Denna föreställning, om den finns – och jag tror tyvärr att den gör det – måste brytas ned. Det kan ske genom att den svenska säkerhetspolitiken i större utsträckning än vad som nu är fallet ges en hela världen omfattande och väl sammanhållen utformning, där en trovärdig neutralitetspolitik paras med en internationell samarbetspolitik och där vi har en gemensam målsättning för vårt eget lands vidkommande lika väl som vi presenterar våra strävanden i internationellt avseende. På så sätt kan säkerhetspolitiken göras till en reformpolitik. Biståndssamarbetet är en del i en sådan reformpolitik. Delmål i den reformpolitiken kan vi mest spårbart se i biståndspolitik. Gör vi biståndspolitik till den reformpolitik den i själva verket är, kan vi vara säkra på att

biståndspolitiken får ett överväldigande stöd i vårt eget land. Ett sådant stöd är en nödvändig förutsättning för att biståndspolitiken skall kunna leva vidare och fortsätta att utvecklas, t. ex. i fråga om enprocentsmålet och fortsättningen därutöver.

Skall vårt biståndssamarbete verkligen bli den reformpolitik som jag nu talat om krävs det att vi klart anger vad reformerna syftar till. Det räcker inte med att säga att vi strävar efter att bidra till de fattiga ländernas utveckling. Vi måste gå längre och klart ange vad vi menar med utveckling och framför allt presentera en klar uppfattning om vilken utveckling som är eftersträvansvärd. Föreställningen att icke-industrialiserade u-länder så snabbt som möjligt skall förmås efterlikna Västerlandets industristater har i många fall lett till allvarliga missförhållanden. Med ökad kraft har u-länderna på senare år understrukit att industriländernas biståndsinsatser måste anpassas till mottagarlandets egen utvecklingslinje, som direkt är anpassad till landets sociala och ekonomiska förhållanden och traditioner. Det är viktigt att vi i Sverige är lyhörda för den debatten och beredda att anpassa vår biståndsinsats efter förhållandena i varje enskilt mottagarland.

I vårt eget land har vi kunnat konstatera att en maximal ekonomisk tillväxt inte nödvändigtvis är liktydig med bästa möjliga levnadsförhållanden för det stora flertalet människor. Detsamma gäller i minst lika hög grad i u-länderna. I många av de u-länder som uppvisar den snabbaste ekonomiska tillväxten kan man samtidigt konstatera att levnadsförhållandena har försämrats för det stora flertalet människor. Vid satsningar i syfte att förbättra de ekonomiska förhållandena i u-länderna får inte utvecklingen på de fördelningspolitiska, sociala och miljömässiga områdena försummas. Den fördelningspolitiska aspekten måste sålunda tillmätas stor betydelse i allt utvecklingssamarbete.

Industrialiseringen måste utformas så att den får en maximal sysselsättningseffekt. Satsningar på kapitalintensiva verksamheter bör undvikas. I stället måste tyngdpunkten ligga på småindustri och annan arbetsintensiv industri. Moderniseringen av jordbruket måste ges hög prioritet i svensk biståndspolitik, och den måste utformas så att även småjordbrukare kan tillgodogöra sig utvecklingen samtidigt som arrendatorernas rätt till sitt land och till de vinster moderniseringen kan medföra måste garanteras. De flesta av u-länderna är agrarländer, och därför måste man, om man inte med ett snabbt penndrag skall förändra hela landet, vilket vi måste varna för, ta hänsyn till landets struktur och traditioner. Jordreformer måste ses som ett avgörande led i landsbygdsutvecklingen. Vidare är det viktigt att tillmäta de regionalpolitiska aspekterna ökad betydelse med syfte att såvitt möjligt skapa garantier för att den ekonomiska utvecklingen blir jämnt fördelad över landet.

Utvecklingens sociala problem har hittills inte tillräckligt beaktats i svensk biståndspolitik. De folkomflyttningar som utgör ett av huvudproblemen i vårt eget land utgör också ett grundläggande problem i många u-länders utveckling. Detta påvisades med skärpa i en mängd u-länders rapporter till FN:s miljövårdskonferens. Den psykologiska omställning som flyttningen från landsbygd till stad alltid innebär blir extra drastisk i många u-länder, där skillnaden i teknisk utveckling ofta

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

kan anges i århundraden. Den permanenta arbetslösheten förvärrar situationen. De flesta storstäder i Latinamerika, Asien och Afrika har i dag jättelika slumområden, bebodda av arbetslösa eller undersysselsatta människor som ofta nyligen brutit upp från en helt annan och traditionellistisk miljö.

Svensk biståndspolitik måste utformas så att dessa svårartade omställningsproblem undviks. Den snabba urbaniseringen måste begränsas och utvecklingen bringas i bättre samklang med de sociala mönster och de traditioner som finns i de nuvarande landsbygdssamhällena. Därför måste utvecklingsinsatserna i än högre utsträckning inriktas på landsbygdsnäringarna. Industrialiseringen är självfallet nödvändig, men den måste ske i decentraliserade former.

Vi i centern är inte motståndare till storindustri. Det finns områden där man måste tillgripa storindustrins rationella arbetsformer, men en mycket stor del kan drivas i småindustrins form med lika stor effekt. Det finns en överhängande risk för att den ekonomiska utvecklingen i u-länderna sker till priset av en svårartad miljöförstöring. Redan i dag kan man konstatera att de hårdast exploaterade områdena i många u-länder uppvisar betydligt svårare miljöproblem än vad som är vanligt i de industrialiserade länderna – möjligen beroende på att u-länderna inte i tid har observerat den stora fara som finns i miljöförstörelsen. Till det kan dessutom läggas att i-länderna många gånger har resurser att möta de miljöproblem som exempelvis industrialiseringen skapar, medan u-länderna ofta saknar sådana möjligheter och – som jag sade tidigare – inte har insett faran med den.

All biståndspolitik måste, för att inte oöverstigliga miljöproblem skall skapas för framtiden, vara inriktad på att samma miljökrav måste ställas på industrier i u-länder som på industrier i det egna landet. Det är en framtidsaspekt som måste beaktas. Jordbruksutvecklingen måste ske under stort ansvarstagande för de ekologiska konsekvenserna, och betydande resurser måste avdelas för att motverka förgiftning av jorden, urlakning och erosion.

De flesta u-länder baserar sin ekonomi på råvaruproduktion, och många av dessa råvaror är ändliga. För svensk biståndspolitik måste det vara en väsentlig uppgift att medverka till att inte ekonomiskt tvång förmår u-länderna att tömma sina råvaruresurser och därigenom avhända sig sina resurser för framtiden. Om detta trots allt sker blir resultatet en global råvarubrist. För att bidra till att underlätta u-ländernas ekonomiska långtidsplanering bör Sverige medverka till att ett system med fasta råvarupriser införs.

Vårt bistånd till u-ländernas ekonomiska utveckling måste inriktas på att skapa resurser för ett ökat ekonomiskt oberoende för dessa gentemot i-länderna. För att uppnå detta krävs att vi i internationella organ bl. a. arbetar för att åstadkomma lättnader i handelsutbytet med tullpreferenser och exportstöd, och att vårt bistånd också bidrar till att skapa möjligheter för u-länderna att förädla sina egna råvaror. Industriprojekt som helt eller delvis baseras på import av komponenter från i-länderna bör undvikas liksom också satsningar på en industriproduktion med ensidig exportinriktning på i-länderna.

Sker de svenska satsningarna efter dessa linjer skapas förutsättningar för att u-ländernas procentuella andel av världshandeln stiger, vilket är av utomordentlig betydelse för deras inre utveckling. Den nuvarande trenden innebär ständigt minskad andel av världshandeln, och den måste bringas att upphöra.

Herr talman! När en fråga håller på att utredas är det självklart att ställningstaganden i många avseenden som berör utredningens arbete uppskjuts till dess den slutfört sitt uppdrag. Biståndsutredningen är i arbete, och därför har utskottet i en del fall avböjt att ta definitiv ställning förrän utredningen slutfört sitt arbete. Det hindrar emellertid inte att utrikesutskottet i en rad fall både gett anvisningar för utredningen och i skrivelser till Kungl. Maj:t gett till känna riksdagens mening. Förra året avläts skrivelse till Kungl. Maj:t endast i ett fall, medan det i år avlåtits fyra kungaskrivelser. Centern har inte någon reservation till utrikesutskottets betänkande, och det är självklart att det är resultatet av åtskilliga kompromisser som har gjorts vid utskottets behandling av ärendet. Det är nu att hoppas att både Kungl. Maj:t och utredningen nogsamt beaktar vad som skrivits. I annat fall kan det bli svårare att komma överens i utskottet nästa år.

Det bör också nogsamt beaktas av Kungl. Maj:t att det i det förra året av riksdagen antagna betänkandet stod: "att riksdagen godkänner de i propositionen nr 1973:1 föreslagna linjerna för bilateralt utvecklingsarbete", medan det i årets betänkande står: "att riksdagen godkänner de av föredragande statsrådet och av utskottet angivna riktlinjerna för bilateralt utvecklingssamarbete". Det gäller således för både Kungl. Maj:t och SIDA att nogsamt studera vad utskottet skrivit, eftersom denna skrivning innebär lika mycket riktlinjer för arbetet som vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

I årets betänkande har också mycket större vikt fästs vid de många yrkanden som framställts i motionerna, i det att utskottet inte avstyrkt dem utan föreslagit att de skall anses besvarade med vad utskottet skrivit. Av alla de punkter som är framförda i centerns motion har ingen avstyrkts, utan de har besvarats med olika skrivningsformer. Därmed har utskottet kunnat nå enighet – mellan de två största partierna, i varje fall – i dessa avseenden.

I den första kontroversiella frågan, nämligen frågan om på vilket sätt enprocentsmålet skall uppnås, har regeringen ännu inte tagit ställning. Centern avvaktar därför regeringens förslag på den punkten. Det kommer väl också i framtiden att bli diskussion om hur stora belopp Sverige skall ge i u-hjälp, och man får hoppas att socialdemokraterna i fortsättningen kommer att visa större solidaritet med nödlidande människor i andra länder än som varit fallit tidigare. Hade regeringen följt riksdagens anvisningar om en jämnare höjning av bidraget, hade vi inte befunnit oss i dagens besvärliga situation, med olika meningar om hur enprocentsmålet skall uppnås, och vi hade dessutom kunnat ge större bidrag till u-länderna, om vi hade följt förslaget om den jämna utveckling som riksdagen har rekommenderat.

Debatten om enprocentsmålet har måhända från en del synpunkter ändå varit värdefull. Lika fullt tror jag att vi nu kan säga att en så ensidig

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

debatt som den som i flera år har förts om detta mål inte alltid gagnat sakfrågan. Det har varit en inåtvänd debatt. Vi har sysslat med procent och tiondelar av procent, diskuterat om den ena eller andra åtgärden skulle betraktas som biståndspolitik etc. Vi har fört en debatt som inte gällt själva kärnpunkten: Vilket *innehåll* skall vårt biståndssamarbete ha? Detta måste ju vara det väsentliga. Det bör nu vara tid att återföra debatten till de frågorna!

När den biståndspolitiska utredningen presenterat sina resultat hoppas jag att en sådan debatt skall kunna drivas fram. Beträffande fortsättningen av Sveriges bidrag utöver enprocentsmålet – herr Ullsten nämnde den saken – kan observeras att utskottet har skrivit: "Utskottet delar uppfattningen att Sveriges insatser i utvecklingssamarbetet även i framtiden bör öka i takt med vårt lands ekonomiska möjligheter." Detta måste väl tydas så, att vi icke har stoppat enprocentsmålet utan att vi skall överväga att fortsätta i riktning mot detta mål.

En annan kontroversiell fråga har varit ländervalet för vårt biståndssamarbete. Från centerns sida har vi ingenting emot att man väljer s. k. progressiva länder, men vi vill för vår del under inga omständigheter likställa s. k. progressiva länder med kommunistiska länder, vilket vissa grupper gör. Vår tolkning av ett progressivt land är att landets styrelse skall ha en ärlig och äkta ambition att i sin allmänna politik sträva efter att hjälpa de sämst ställda i samhället. Den skall ha viljan till det. Kan vi i vårt biståndssamarbete hjälpa fram en sådan utveckling, är det av godo, lika väl som en demokratisk utveckling i landet; något som vi aldrig bör ge avkall på. När vi har överläggningar med dessa länder – som i många fall är järnhårda diktaturer – skall Sverige framhålla att vi icke accepterar diktatoriskt styrelseskick utan att vår strävan, både i vårt eget land och i andra länder, är att folket verkligen skall få bestämma hurdan utvecklingen skall bli i landet.

Jag tror att det är olyckligt att försöka göra skillnader mellan s. k. progressiva länder och fattiga länder. Det finns tillräckligt med fattiga länder, vilkas politiska ledning uppfyller våra krav på progressivitet. Men jag skulle hellre vilja byta ut ordet progressiv mot ordet förtroende. För att ett biståndssamarbete skall kunna bli fruktbart måste samarbetsparterna ha förtroende för varandra och för varandras vilja och förmåga att bidra till en viss utveckling. Finns ett sådant förtroende är det heller inga svårigheter att presentera resultaten av vår biståndspolitik utan att vi därigenom gör oss skyldiga till någon otillbörlig inblandning i andra länders inre angelägenheter. Över huvud taget tror jag att debatten om det svenska biståndet skulle vinna på om frågan om ländervalet fick en lägre dimension än vad den har i dag. Behoven världen över är tillräckligt stora för att vi här i landet i stor enighet bör kunna komma fram till lämpliga samarbetspartner i biståndssammanhang – om man inte som herr Hermansson skall bedriva en fanatisk ideologisk kamp också i det avseendet.

FN har gjort upp en lista över de minst utvecklade länderna i världen. Dessa länder får 28 procent av det svenska biståndet. Detta innebär emellertid inte att de andra 72 procenten är bortkastade eller ges till länder som inte är värdiga; behovet i dessa länder är sett från industri-

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

ländernas synpunkt nästan lika stort som i de fattigaste staterna. I årets utskottsbetänkande har också framhållits att över 70 procent av det bilaterala svenska biståndet inriktar sig på mycket fattiga länder. De synpunkter i denna fråga som framförts av statssekreteraren Inga Thorsson, som kommer att tala senare i debatten, är i högsta grad beaktansvärda. Hjälpen bör gå till befolkningen i de fattigaste länderna, där man vill arbeta för en utveckling som leder till social och ekonomisk utjämning. Det hindrar emellertid inte att Sverige i speciella fall kan ge hjälp till länder som inte hör till de fattigaste. Som en konsekvens av dessa principer följer också att Sverige givetvis kan upphöra med hjälp till länder som eventuellt har kommit så långt att deras ställning har förbättrats.

Herr talman! Jag vill göra ytterligare några konstateranden.

Vi har inte gått emot förslaget att vi skall hjälpa Nordvietnam genom att genomföra det stora skogsindustriprojektet. Men regeringen bör nog vara aktsam. Först och främst erfordras ordentlig upplysning. Svenska folket får ofta den uppfattningen att vi ger stora summor till Nordvietnams återuppbyggnad efter kriget. Men det är att observera att den dominerande delen av biståndet inte går till återuppbyggnad utan till ett helt nytt projekt. Det är inte fråga om att skicka småhus, bygga vägar och sådant utan att försöka bygga ett stort företag i Nordvietnam, en integrerad massa- och pappersfabrik med en beräknad produktionskapacitet på ca 50 000 ton skriv- och tryckpapper.

Nu är man ganska skeptisk till detta projekt, och jag vill lägga regeringen på hjärtat att överväga det noga. Först och främst gäller det storleken på denna fabrik. Jag sade tidigare att det i vissa fall är nödvändigt med storindustrier. Jag kan nämna att vid en av de senaste fabrikerna som byggdes i Sverige, Våröbruk, blir årstillverkningen 300 000 ton när den kommer i gång på allvar. Det har bara under intrimningsperioden tillverkats 270 000 ton sulfatmassa. De finska industrierna räknar sällan med att bygga en industri av detta slag med en kapacitet av mindre än 200 000 ton. Vi har i Sverige lagt ned åtskilliga massaindustrier i 30 000 tons klassen därför att de inte bär sig.

Nu kan man ju säga att ett land som Nordvietnam med en järnhård kommunistdiktatur kan strunta i priserna och säga att köparna får betala vad det kostar. Men det är ingen anledning för Sverige att uppmuntra en ineffektiv produktion.

Jag har med detta velat uppmana regeringen att nogsamman studera dessa förhållanden. Man bör också beakta råvarutillgången. Kommer den råvara som finns att räcka? Det talas om skogsodling. Javisst, men skogen växer inte så snabbt att man om några år kan ta den i bruk. Det tar ganska lång tid innan man kan göra det, och då står man där med industrin. Man har heller inte tagit reda på de sociala förhållandena. Vem äger jorden och vem har sin utkomst från dessa områden?

Utän att gå emot projektet har jag velat lägga regeringen på minnet att beakta alla faktorer noga, när vi skall offra kanske 600 miljoner kronor på detta projekt. Det står också i betänkandet: "Förprojekteringen av insatsen beräknas vara genomförd inom kort, varefter slutgiltigt ställningstagande till genomförandet bör göras." När vi gör det ställnings-

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

tagandet får vi verkligen ha alla uppgifter på bordet, annars kan det bli ett riskabelt företag.

Vissa saker som jag anser vara viktiga blir genomförda med det beslut som i dag kommer att fattas. FNLA kommer liksom de andra befrielseorganisationerna att få bidrag.

I fråga om flyktingberedningen, där vi vill ha ett parlamentariskt inslag, har utskottet gjort en kompromisskrivning som jag hoppas att Kungl. Maj:t beaktar. Utskottet skriver: "Detta motiverar att Kungl. Maj:t överväger åtgärder för att ge flyktingberedningen ett parlamentariskt inslag. Vad utskottet nu anfört bör ges Kungl. Maj:t till känna." Vår mening är att vi vill ha ett direkt parlamentariskt inflytande. Om Kungl. Maj:t inte överväger detta, blir det givetvis nya motioner och nya överläggningar, som vi hoppas i så fall leder till resultat.

I fråga om SIDA:s deltagande i beredningsansvaret har utskottet gjort en lång skrivning där det starkt understrykes att SIDA skall delta i beredningsansvaret. Jag hoppas verkligen att det kommer att beaktas från Kungl. Maj:ts sida.

Därmed, herr talman, har jag berört några av de saker som vi inom centern anser vara viktiga. Jag har talat om vårt biståndssamarbete med andra länder som en stor och viktig reformpolitik. Jag tror inte jag behöver gå in på hur angelägen en sådan reformpolitik är – det har redan framhållits många gånger. Låt mig avslutningsvis bara säga, att vad det gäller är att åstadkomma jämlikhet och rättvisa för världens länder och folk. Finns det för mänskligheten något mera angeläget? Jag tror inte det. Vi här i Sverige har kunskaper om de förhållanden som råder, och vi har medel att ta oss an problemen. Låt oss visa varandra och omvärlden att vi också har viljan att ta oss an problemen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! När man sitter och lyssnar till inläggen i denna debatt fäster man sig naturligtvis vid uppräkningsen av de problem som u-länderna har, problem som är enorma. Jag har ingen anledning att i det avseendet polemisera mot hittillsvarande talare.

Men samtidigt kan man i anförandena lägga märke till en optimism – att problemen i de fattiga länderna skall kunna klaras. Det man kanske främst lägger märke till är just den optimism som kommer fram i samtliga anföranden. Men finns det anledning till den optimismen? Problemen i u-hjälpsammanhang är nästan oöverstigliga. Inte minst herr Ullsten var inne på de enorma svårigheter som vi har runt om i världen. Låt oss ta bara en sak som har berörts här av någon talare, nämligen befolkningsutvecklingen. Det är inte så väldigt länge sedan – jag minns det mycket väl; det var i början av 1960-talet – som vi hade en befolkning i världen på ungefär 2,5 miljarder. Vi oroade oss då för befolkningsutvecklingen, eftersom vi var medvetna om att befolkningen skulle komma att växa. I dag har vi en betydligt snabbare befolkningsstillväxt än vi då hade, och befolkningen i dag uppgår till låt mig säga 4 miljarder. Men i dag diskuterar vi den tidpunkt då världens befolkning uppgår till i runt tal 7

miljarder, och där kommer vi att befinna oss omkring sekelskiftet. Om man till detta lägger de bekymmer, som inte minst u-länderna fått genom de ökade oljepriserna, frågar man sig, om det mot en sådan bakgrund finns anledning att vara optimist. Som jag tolkat anförandena finns det anledning att ifrågasätta, om man verkligen tror på möjligheten att i-länderna skall kunna hjälpa u-länderna att klara sina bekymmer. Självtvågar jag inte sträcka mig så långt att jag tror på att vi skall kunna förändra situationen i u-länderna och världen i övrigt så mycket, att vi skall kunna klara hela denna problematik.

Herr Ullsten sade att u-ländernas ekvation inte går ihop såvida de rika länderna inte är beredda att hjälpa till. Detta är ett direkt citat från herr Ullstens anförande. I detta uttryck ligger en mycket utpräglad optimism. Men jag ifrågasätter just om det skall vara möjligt att få ekvationen att gå ihop, även om i-länderna är beredda att hjälpa till.

Hurdan är situationen i dag? Ökar i-länderna sin hjälp till den fattiga delen av världen? Nej, det är det som inte sker! I stället har de stora länderna nu en tendens att minska sina bidrag till u-ländernas fromma. Sverige hör till undantagen: vi har icke minskat våra bidrag utan ökat dem, även om vi hittills inte har klarat enprocentsmålet. Jag tror inte att det är möjligt att för framtiden bygga på att de stora industriländerna skall vara beredda att gå in med större insatser än som för närvarande sker.

Herr Ullsten nämnde i sitt anförande de behov som finns i Indien. Han sade att indiska regeringen i samarbete med Världsbanken hade räknat ut att landet under detta år skulle behöva bistånd på 52 miljarder kronor för att behålla oförändrad standard. Varifrån skall denna hjälp tas, om i-länderna inte är beredda att göra helt annorlunda insatser än de hittills har gjort?

I fråga om enprocentsmålet använde herr Ullsten uttrycket att vi gjort oss skyldiga till ett svek. Jag tycker nog att detta uttryck är tämligen starkt. Om vi skulle ha kunnat öka vår u-hjälp med 50 procent till 1,5 miljarder kronor eller där omkring, skulle detta inte nämnvärt ha förändrat situationen för u-länderna, men naturligtvis skulle det från den svenska opinionens synpunkt varit tillfredsställande, om det hade lyckats. Om vi från svensk sida vill göra andra insatser än dem vi för närvarande gör, ja då måste vi också allvarligt överväga en omläggning av vår inrikespolitik. Då kan vi inte genomföra de mycket kostnadskrävande reformer som vi vill och kommer att genomföra. Jag har ännu inte mött någon som sagt att vi måste företa en sådan omvärdering för att få mer medel till förfogande för u-hjälp. Vi kommer aldrig ifrån att u-hjälpens storlek delvis är beroende av vad vi vill göra för vårt eget folk.

Just nu när vi talar om uppfyllandet av enprocentsmålet så har vi kanske fler och större krav på reformer än någon gång tidigare i detta land, t. o. m. större krav på insatser än när ATP-reformen var aktuell. Jag skall inte försöka göra någon uppräknning av alla de stora projekt som vi nu vill genomföra, men flera av dessa projekt kostar mer än 1 miljard kronor för att realiseras. Jag har inte under debatten hört någon säga: Låt oss skjuta på eller ge upp dessa reformer för att kunna lämna mer pengar i u-hjälp. Jag tror inte heller det är möjligt att begära att sådana yrkanden

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

eller krav skall ställas i debatten.

Förmodligen är situationen densamma i övriga i-länder, att så många projekt inom det egna landet pockar på en lösning att u-hjälpsproblematiken inte får det utrymme i debatten och i besluten som den egentligen skulle behöva få.

Jag kan inte hjälpa att jag ser mörkare på utvecklingen än de föregående talarna. Man kan bara tänka på befolkningsutvecklingen och ställa de krav på hjälp som kommer att aktualiseras i relation till vad i-länderna är beredda att prestera eller har möjligheter att prestera. Den utveckling som vi därvidlag går till mötes är i högsta grad skrämmande.

Vår insats i fråga om u-hjälp är av naturliga skäl tämligen liten. Ändå tror jag att vi i debatten här i landet ibland har en benägenhet att överdriva vår egen betydelse och kanske även våra egna insatser. Sverige kan i dessa sammanhang göra ganska litet. Det vi gör väcker heller inte så stor uppmärksamhet internationellt som många tror. Vi har hittills gjort i huvudsak vad som från svensk synpunkt varit möjligt. Jag vet inte om det är möjligt att radikalt förändra situationen på det sättet att vi lyfter upp u-hjälpen inte till 1 procent utan till det dubbla, 2 procent. Även om vi kommer upp till 2 procent i u-hjälpsanslag är vi helt klara över att en sådan hjälpinsats bara fyller en ytterst liten del av det behov som finns.

De tidigare talarna här i kammaren har behandlat olika saker i utrikesutskottets betänkande. Jag har fäst mig vid några avsnitt som jag gärna vill kommentera, men jag förutskickar att jag inte avser att kommentera samtliga de punkter som hittills berörts, ty andra talare för utskottet kommer också att uppträda i debatten, t. ex. i fråga om handelspolitiken, internationella banken, befrielseörelserna, familjeplaneringen osv. Jag skall därför inte ägna mig åt dessa saker, i varje fall inte i detta anförande.

Jag har fäst mig vid att man i två anföranden har berört Vietnam och den hjälp som Sverige planerar att ge till Vietnam i fråga om sjukhusbyggande och industribyggande. Herr Turesson, som höll dagens första anförande, berörde detta och herr förste vice talmannen Bengtson var inne på samma sak. Herr Turesson underströk mycket starkt de enorma risker som är förenade med ett industriprojekt av detta slag. Det förvånar mig att herr Turesson tycks tro att man skulle ha kunnat genomföra ett sådant projekt utan risker. Jag vill klart säga att det finns inga möjligheter att bygga ens ett litet pappersbruk med en kapacitet på 50 000 ton utan att det är förenat med risker; det skulle vara fallet även här hos oss. Jag kan nog utan att göra mig skyldig till någon överdrift påstå att när det gäller investeringar i papper och massa i det här landet så har ännu ingen industri byggts utan att det varit risker förenade med byggandet, igångsättandet osv. Det kommer det naturligtvis att vara även i Vietnam.

Det är angeläget för SIDA, som nu skall genomföra detta projekt, att försöka begränsa risktagandet så mycket som möjligt. Man kommer dock aldrig ifrån vissa risker som kan få ekonomiska konsekvenser. Men så skulle det som sagt också vara om man byggde motsvarande industri här i landet, och det är även något av äventyr som svenska företag hittills varit ute i då det gäller internationella investeringar inom skogsindustrin. I

Canada t. ex. har stora svenska företag årligen förlorat flera tiotal miljoner utan att lyckas få verksamheten på fötter. Men jag tror inte att det kommer att upprepas i Vietnam. Hos SIDA är man medveten om att detta industriprojekt kommer att bli föremål för sådan observation att man säkert skall göra allt vad som står i mänsklig makt för att genomföra projektet på ett sätt som inte behöver föranleda någon nedgörande kritik.

Varför har man från svensk sida valt att i Vietnam satsa på ett pappersbruk? Herr Bengtson sade nyss att det inte var fråga om någon återuppbyggnad i vanlig mening utan om ett helt nytt industribygge. Det måste vara ett missförstånd från herr Bengtsons sida att Vietnamhjälp – oavsett om hjälpen avser sjukhus eller pappersbruk – bara skall ha med återuppbyggnad att göra och helt utesluta nyskapande. Det är inte på det sättet.

En viktig princip för utskottet när vi diskuterade detta projekt var – och det kommer igen i alla projekt som Sverige går in i internationellt – att de önskemål som vederbörande u-land för fram skall accepteras. Med andra ord: Det är u-landet självt som skall bestämma på vilket sätt det vill utnyttja den svenska hjälpsatsen. Vi skall icke föreskriva och bestämma för u-landet vad det skall göra, vilka slags industrier och företag som landet skall satsa på.

I Vietnam har man känt ett starkt behov av en industri av det här slaget, och vietnameserna har önskat att Sverige skulle göra en sådan här insats. Alltså har vi satsat på detta.

Man kan inte jämföra en industri i Vietnam med motsvarande industri här hemma. Den tiden är för länge sedan förbi då vi i vårt land byggde en skogsindustri med så låg kapacitet som 50 000 ton. I dag görs dessa anläggningar betydligt större. Men jag tror inte att man skall begära att ett land som Nordvietnam skall bygga för högre kapacitet, ty dels motsvarar väl kapaciteten 50 000 ton det behov som man för närvarande har, dels – och det anser jag vara det viktigaste – lämpar sig denna storleksordning på ett industriföretag för närvarande bäst för Vietnamns vidkommande då det gäller möjligheterna att bemästra problem och svårigheter som kan komma att uppstå.

Jag har velat säga detta därför att Vietnamindustrin – om jag får kalla den så – vid utskottsbehandlingen tagit rätt mycket utrymme. Det är en stor insats som Sverige gör. Det har sagts här i något inlägg att det rör sig om 500 miljoner kronor. Vi vet inte riktigt hur stor insats som blir nödvändig innan projektet är genomfört helt och hållet. Det är mycket möjligt att 500 miljoner inte räcker till, utan att vi kommer att få räkna med 600 miljoner eller kanske något mer. Det är inte enbart fråga om uppförandet av en industribyggnad, för jämsides med att en industri skapas sker ett samhällsbyggande innefattande bostäder och annat, vilket också det är kostnadskrävande. Men om vi framgångsrikt kan genomföra denna insats, har vi verkligen anledning att känna tillfredsställelse.

Jag har velat göra denna kommentar till pappersbruket i Vietnam. Jag har även något berört det riskabla med insatser av detta slag.

Vi får i vår kommande verksamhet på u-hjälpsområdet självklart räkna med att gå in i flera både stora och riskfyllda projekt. Jag tror inte att det är möjligt för oss att sprida ut vår u-hjälp i alltför många småposter här

och var i olika u-länder, utan vi måste nog i vissa fall -- kanske oftare än vi hittills gjort -- gå in i större projekt. Vietnam är det ekonomiskt största projekt som Sverige hittills i sin u-hjälp har engagerat sig i. Därför är det så mycket mer berättigat att det genomförs på ett tillfredsställande sätt.

I de anföranden som hållits har utskottsberäkningens delar på olika sätt behandlats. Senast gjorde herr förste vice talmannen Bengtson en kommentar till planeringsansvaret. Utan tvivel har detta i utskottsbehandlingen varit en ganska viktig fråga. Motioner föreligger om att planeringsansvaret i högre grad än hittills skall läggas på SIDA, inte bara för vår bilaterala hjälp utan även för vår multilaterala hjälp.

Vi skall inte överdriva innebörden av detta, men vad utskottet har lagt vikt vid är att det mellan SIDA och departementet bör råda ett så gott samarbete i dessa u-hjälpsfrågor att inte delade uppfattningar och tvister uppstår mellan departementets u-avdelning och SIDA. Jag vill understryka att samtliga ledamöter i utskottet fäster mycket stort avseende vid att man gör allt som är möjligt för att undvika att meningsmotsättningar uppstår. Jag tror att man också är på väg att skapa ett ganska gott förhållande. Jag vet att den nya u-landsministern har lagt vikt vid att få till stånd ett samarbete, som vi hoppas alltmer skall bli verklighet.

Herr Ullsten berörde även varubiståndet. Jag vill klart säga att det inte föreligger någon reservation när det gäller varubiståndet. Utskottet har skrivit ihop sig, och vi har på den punktén ett enhälligt yrkande. Men jag skulle nog ändå vilja säga några få ord om varubiståndet, därför att det ofta är en anledning till missförstånd. Även om så inte är fallet bland utskottets och kanske inte heller bland riksdagens ledamöter, kan det ändå skapa vissa missförstånd i den offentliga debatten om vår u-hjälp.

Man framhåller att varubiståndet är ett bundet bistånd. Jag har ännu inte mött någon som riktigt har klarat ut vad bundenheten består i. Inte heller herr Ullsten gjorde det i sitt anförande. Det är inte så lätt att göra det med den, låt mig kalla det generositet, som visas från svensk sida då det gäller varubiståndet. Sverige försöker visst inte pressa på u-länderna svenska produkter, utan u-länderna har och skall ha en mycket stor frihet att välja de produkter som vi kan erbjuda. I dag är det vissa svårigheter att fullgöra varubiståndet i den omfattning som det efterfrågas, eftersom Sveriges produktionskapacitet på grund av den extrema högkonjunkturen inte tillåter alltför stort varubistånd, om företagen skall kunna klara sin marknad i övrigt.

Då det gäller vårt varubistånd har u-länderna i hög grad möjlighet att själva bestämma om de vill köpa svenska produkter. Trots denna frihet, som beträffande vårt varubistånd är mer utpräglad än i fråga om andra länders varubistånd, har varubiståndet ökat till siffror som är långt större än man från början trodde. Om Sverige i år kan prestera ett varubistånd på omkring 200 miljoner kronor, är det självklart en utomordentligt fin siffra. Jag tror att man i fråga om varubiståndet skall vara så realistisk att man ser det i visst samband med de bekymmer och problem som vi själva har, inte för dagen men när konjunkturen på nytt viker och vi får svårigheter med vår egen sysselsättning. Men inte ens då pressas u-länderna till att köpa svenska produkter utan har fortfarande en stor rörelsefrihet.

Avsikten är nu att departementet skall tillsätta en utredning, som skall ha till uppgift att på den svenska marknaden stimulera köp av produkter från u-länderna. U-länderna har, som framhållits i inläggen hittills i dag, svårigheter att sälja sina produkter till i-länderna, däribland till Sverige. Det nya organ som nu avses komma till skall ha till uppgift att undersöka och stimulera u-landsexporten till Sverige. Det är säkert nödvändigt och önskvärt, om vi vill hjälpa u-länderna. Det är nämligen inte bara fråga om att ge u-länderna en hjälp av ekonomisk innebörd, utan vi bör även försöka hjälpa dem att bl. a. till oss sälja de varor som de tillverkar.

Den kommentaren vill jag göra till frågan om varubistånd. Förmodligen kommer utvecklingen att bli den att varubiståndet i vår u-hjälp växer successivt såsom skett hittills.

Jag tror att jag skall stanna där med mina kommentarer till de anföranden som hållits hittills och räknar med att andra talesmän för utskottet skall kommentera andra delar.

Jag har med detta velat presentera utskottets betänkande, som den här gången – jag vill understryka det, om ingen tänker på det – innehåller färre reservationer än som brukar vara vanligt. Vi har faktiskt denna gång haft mindre motsättningar vid behandlingen än vi haft tidigare. När vi stod i den här situationen förra våren fanns det, tror jag, omkring 25 reservationer till betänkandet. Även nu finns det reservationer, men antalet begränsar sig till 15. Vid utskottsbehandlingen har samtliga ledamöter visat en vilja och ett intresse att komma fram till avväganden som skulle vara så goda som möjligt från u-ländernas synpunkt. Som ordförande i utskottet är jag mycket tillfredsställd med detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Något som herr Arne Geijer i Stockholm sade mot slutet av sitt anförande tycker jag var intressant. Han kommenterade mina synpunkter på bundet bistånd med att säga att varubistånd innebär inte att mottagaren är bunden till inköp i Sverige. Det är en upplysning av stort intresse. Om det förhåller sig på det sättet, så är det en nyhet, i varje fall något som inte jag känt till tidigare. Om denna min tolkning av vad herr Geijer sade är riktig, så tycker jag att det vore intressant att få den bekräftad. Förhåller det sig *inte* på det sättet, så är det klart att varubistånd är en form av bundet bistånd, även om det finns andra former av bindningar som är mera besvärande för u-länderna än just denna typ – typer av bundenhet som Sverige dess bättre inte tillämpar.

Herr Geijer sade att han var pessimist, och han tyckte att jag varit optimist – uppenbarligen litet för mycket av optimist. Låt mig då säga att i en mening är också jag pessimist. Jag tror nämligen inte alls att u-ländernas problemen är lätta att lösa. Men i en annan mening är jag optimist, möjligen då till skillnad från herr Geijer, nämligen så till vida att jag menar att vi, även om vi ser problemen torna upp sig, fördenskull inte kan slänga yxan i sjön och ge upp våra ansträngningar att hjälpa de fattiga folken.

Här finns gigantiska problem, inte minst befolkningsökningen, ett

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

område där det är svårt att se några framsteg. Ett annat bekymmer är de rika ländernas ovilja att acceptera de åtgärder de skulle kunna vidta för att hjälpa de fattiga länderna. Vidare inträffar naturkatastrofer av den typ som man just nu upplever i Asien och Afrika. De effekter som förändringar i världsekonomin har inneburit för u-länderna utgör ytterligare ett problem, osv.

Men om vi alltså är optimister i den meningen att vi inte ger upp, måste det vara vårt ansvar att försöka ta itu med de här problemen så mycket som möjligt. Då är det ju litet fatalt att herr Geijer tyckte framställa saken som om det låg på de späda svenska skuldrorna att lösa alla de här problemen. Vad det handlar om i den här debatten är ju bara att vi skall vara beredda att ta vårt ansvar. Vad det mera konkret handlar om den här gången är att se till att de löften som vi har givit här i riksdagen och i internationella sammanhang skall uppfyllas.

Då kan vi inte föra de litet övergivna resonemang som herr Geijer gör och fråga vad vi skall ge avkall på i övrigt. Därmed har man ju sagt att löftet inte var allvarligt menat. Var det allvarligt menat, har det självklart ålegat regeringen att planera sin budget på det sättet att löftet kan infrias. Viktigare än anslagens totala storlek är kanske Sveriges roll med avseende på den politiska effekten, de konsekvenser vårt handlande kan få för andra rika länders sätt att agera.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! När herr Arne Geijer i Stockholm talade om de som han sade enorma risker som är förenade med det stora industriprojektet i Nordvietnam, menade han också att jag tyckte tro att man kan genomföra ett sådant projekt utan risker. Jag är litet förvånad över att herr Geijer, som är så saklig i sina anföranden och så observant då det gäller vad vi andra säger både i utskott och här, inte har observerat att jag såväl i utskottsdebatten som i mitt huvudanförande här i dag har talat just om de mycket stora riskerna. Jag har talat om att de är större än vid motsvarande investering i vårt land på grund av de särpräglade förhållanden som råder i Nordvietnam. Jag har också refererat till de dåliga erfarenheter som svenska företag i branschen har av investeringar i motsvarande anläggningar i t. ex. Canada.

Jag har alltså precis samma uppfattning som herr Geijer om detta projekts stora risker, men liksom herr Geijer anser jag det angeläget att om nu projektet skall komma till stånd man gör allt vad som är möjligt för att eliminera riskerna. Det sade jag också i mitt första anförande. Jag sade vidare att jag tror på att SIDA har goda och mycket högt ställda ambitioner i det avseendet, och jag hoppas verkligen att SIDA, om nu projektet kommer till stånd, skall lyckas genomföra det på ett hedersamt sätt. Jag är nämligen övertygad om att ett misslyckande skulle vara väldigt olämpligt med hänsyn till den svenska biståndspolitikens anseende. Det skulle skada den svenska biståndspolitikens för överskådlig tid framåt.

Enligt beräkningarna är investeringskostnaden i 1973 års penningvärde 670 miljoner kronor. Av det beloppet skall Sverige svara för 600 miljoner – inte 500 miljoner. Med denna enorma investeringskostnad, som är fyra

å fem gånger större än motsvarande kostnad för ett projekt i vårt land, kommer det papper som produceras att bli mycket dyrt. Det blir så dyrt att man kan förstå att det finns de som ifrågasätter, om inte svenska biståndspengar bör användas på ett sätt som ger större utbyte än de gör i det här projektet.

Nr 65

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Det gäller att skapa förtroende för svensk u-hjälp i mottagarländerna, i andra länder som med uppmärksamhet följer våra förhållanden och inom vårt eget land. Det var detta jag ville lägga regeringen på hjärtat att tänka på i samband med uppförandet av den integrerade massa- och pappersfabriken i Nordvietnam.

Herr Arne Geijer i Stockholm sade att det alltid finns risker vid investeringar och att det skulle vara förenat med risker att bygga en sådan anläggning också här i Sverige. Ja, herr Geijer, jag är övertygad om att det inte finns någon företagare i Sverige som skulle bygga en massa- och pappersfabrik i den storleken. Det är ingen som kan tänka sig att göra det. Jag har visat på en sulfatfabrik, som räknar med kapaciteten 300 000 ton. Att bygga en fabrik för framställning av både massa och papper med en kapacitet på 50 000 ton kan ingen svensk företagare tänka sig. Det blir för dyrt.

U-landet har självt begärt att få fabriken, har man sagt. Det skall vi beakta i högsta grad, men om vi i detta fall har sakkunniga från svensk sida, skall vi väl inte – om projektet inte ser ut att lyckas – underlåta att framhålla att det är dömt att misslyckas. Men det skulle inte vara bra för svensk u-hjälp om vi utan vidare går in i detta projekt trots att vi ser att det kanske är dömt att misslyckas och att resultatet blir ett papper som blir mycket dyrare än om vi t. o. m. skulle skänka papper till Nordvietnam. Det tycker jag inte skulle vara bra för svensk u-hjälp.

Man skall väl också undersöka hur de sociala förhållandena kommer att bli i detta område. Vilka är det som nu lever där? Det är en enkel plikt att man från svensk sida gör det.

Beträffande själva terminologin, om man talar om återuppbyggnadsarbete eller inte, så menar jag bara att svenska folket skall veta vad det är fråga om. Man kan ju få den känslan att här har legat ett pappersbruk, som har bombats och förstörts, och nu bygger vi upp ett nytt. Man skall klargöra detta. Vi har inte vänt oss mot projektet som sådant, men man skall tala om för svenskarna vad det gäller.

Jag tyckte att herr Geijer anlade litet pessimistiska tongångar i början. Sverige är – sade han – ett litet land. Vi betyder litet i alla avseenden. Det är i fråga om skeppsbyggande och kullager m. m. som vi betyder något. Ja, men det är ett gott exempel för andra länder om vi ger 1 procent, för vårt handlande återopas i många sammanhang. Det har betydelse om vi kan klara dricksvattenförsörjningen i Tanzania, både som exempel för andra länder och för landet självt givetvis. Befolkningen i världen är nu 3,8 miljarder människor, med en ökning på 76 miljoner det senaste året. Det har betydelse vad vi gör i t. ex. familjeplaneringsavseende, även om Sverige är ett litet land.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill rätta till ett missförstånd i herr Ullstens tolkning av vad jag sade. Jag sade inte att man ej är bunden till köp i Sverige då det gäller svenskt varubistånd. Det är man naturligtvis, och herr Ullstens påpekande var alldeles riktigt. Jag beklagar om jag har uttryckt mig på ett sätt som har skapat detta missförstånd.

Sedan tog herr Ullsten också upp frågan om den pessimism som han har kunnat utläsa i mitt anförande och att jag har understrukt i Sverige i det här sammanhanget naturligtvis inte betyder så mycket som vi ofta kanske tror i den svenska debatten. Men vi skall ta vårt ansvar, säger herr Ullsten. Jag skulle nog vilja påstå att Sverige har en benägenhet här liksom på andra områden att verkligen ta sitt ansvar. Vi har nog i u-hjälpsammanhang tagit ett större ansvar än vad som har varit vanligt bland i-länderna. Och det skall vi naturligtvis fortsätta med.

När herr Ullsten säger att vi inte tagit vårt ansvar förmodar jag att han menar att enprocentsmålet inte har blivit uppfyllt. Jag skulle nog inte vilja hålla med honom om att det är en sådan brist på ansvar från svensk sida att man verkligen kan uttala en anklagelse för vår position i det avseendet.

Beträffande bidraget till papperstillverkning, som herr Turesson och även herr förste vice talmannen Bengtson var inne på, är det kanske riktigt – jag vet det inte, eftersom ingen har försökt att räkna på det – att det skulle ha blivit billigare att lämna papperet gratis i stället för att låta nordvietnameserna tillverka det. Men man skall vara på det klara med att uppbyggandet av en industri även kan vara förknippat med andra värden än de rent ekonomiska. Jag gissar att psykologiska och prestigemässiga synpunkter spelar en viss roll, som inte skall underskattas, när ett fattigt land lyckas skaffa sig ett industriföretag. Jag vill säga det som en kommentar både till herr Turesson och till herr Bengtson.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det svenska varubiståndet innebär alltså inte, säger nu herr Arne Geijer, att man kan köpa varorna var man vill, utan de skall köpas i Sverige. Därmed kvarstår väl också, alldeles oberoende av vad man tycker om bundet bistånd, att detta är en form av bundet bistånd. Den insikten tycktes herr Arne Geijer i varje fall ha haft vid föregående års u-landsdebatt, då han enligt protokollet sade så här i frågan om bundet bistånd:

”Utskottet har i denna fråga skrivit ihop sig som det heter, och man förklarar i utskottets skrivning att varuströmmarna i princip skall vara obundna.” Ja, det är riktigt. I princip har vi den uppfattningen. Men ingen skall tro att det är möjligt att i praktiken hävda den principen samtidigt som man säger ja till införande av varubistånd.

Jag tycker att herr Geijers resonemang i 1973 års version är alldeles korrekt. Varubistånd innebär en form av bundet bistånd. Vi har inte sagt att vi under alla förhållanden är emot ett sådant, men vi menar att det skall utgöra en mera begränsad del av det totala anslaget än vad regeringen nu föreslår. Jag tror att det är viktigt, här precis som när det gäller mycket annat av det som det lilla Sverige gör, att vi bibehåller

möjligheter att i de internationella sammanhangen hävda principen om det obundna biståndet gentemot de stora biståndsgivarländerna, som för närvarande nästan uteslutande tillämpar bundet bistånd. Om vi inte håller rent framför egen dörr här – avstegen må sedan vara ganska små – försvårar vi våra möjligheter att driva u-ländernas intressen när det gäller kravet att biståndet skall vara obundet.

Fru statsrådet SIGURDSEN, som meddelat att hon i samband med behandlingen av detta ärende ämnade besvara fru *af Ugglas'* (m) den 22 mars framställda interpellation, nr 58, angående principerna för svensk biståndspolitik, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Målen för den svenska biståndspolitikens beslutades av riksdagen första gången 1962. I den propositionen -- nr 100 -- sägs bl. a. att man inte "kan bortse från de sociala och politiska aspekterna av den ekonomiska utvecklingsprocess som biståndet avses främja". Det innebär att man utgår ifrån att olika strukturreformer, t. ex. omfördelning av jordinnehav och skatteförändringar, är nödvändiga delar i u-ländernas utvecklingspolitik.

Riksdagen fastslog också 1962 att biståndet bör medverka "till en samhällsutveckling i politiskt demokratisk och socialt utjämnande riktning". Likaså förklarade riksdagen, att det inte stämmer överens vare sig med det svenska biståndets motiv eller dess mål att det bidrar till att konservera en framstegsfientlig samhällsstruktur.

Dessa mål för vår biståndspolitik upprepades nära nog ordagrant i propositionen 101 år 1968. I den sägs att biståndet "skall bidra till social och ekonomisk utjämning och medverka till en samhällsutveckling i demokratisk riktning".

Både 1962 och 1968 framhövdes också i riksdagens beslut, att Sverige genom biståndet skall stödja u-ländernas egna strävanden mot ekonomiskt och politiskt oberoende och därmed främja nationell oavhängighet.

Målen för vår svenska biståndspolitik är alltså fastlagda av riksdagen, och de har också under årens lopp varit i stort sett desamma. Jag är nu och här synnerligen angelägen om att starkt betona, att det alltid rått en bred politisk enighet i riksdagen om hur vi från svensk sida skall bedriva samarbetet med de fattiga länderna. Jag utgår ifrån att detta är en enighet som inte är begränsad till riksdagen. I alla händelser är den fast förankrad inom det socialdemokratiska partiet, där den diskuterats ingående och där beslut fattats av partikongresser.

Den breda politiska enigheten om biståndet är en styrka, för den ger trygghet för de u-länder som vi samarbetar med. De vet att inriktningen och omfattningen av Sveriges bistånd har en fast förankring i den svenska riksdagen. När jag nu läser utskottets betänkande är jag glad över att kunna konstatera att denna breda enighet består.

Denna samstämmighet om målsättningen för biståndet gäller också det förhållandet att det svenska biståndet måste grundas på de önskemål och de värderingar som finns hos mottagarlandets regering och myndigheter. Denna princip fastslogs av riksdagen redan 1962 och har flera gånger senare bekräftats. Sveriges insatser utgör ju bitar av en utvecklings-

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

planering som mottagarländerna själva måste svara för. Våra biståndsin-
satser blir på det sättet delar av u-ländernas egen utvecklingspolitik.

En naturlig följd av denna princip är att vårt biståndssamarbete i hög
grad bestäms av de mål som mottagarländerna själva sätter upp för sin
utveckling. Något annat är inte möjligt. Sverige kan inte ge bistånd till en
utveckling som skulle gå stick i stäv med den utveckling det mottagande
landets regering själv syftar till. Vi kan inte heller ställa krav på att en
regering skall ändra sin utvecklingspolitik så att den passar just våra mål
för samarbetet.

Självklart kan inte Sverige ta på sig uppgiften att i direkt utvecklings-
samarbete bistå *alla* fattiga länder. Riksdagen har också bl. a. 1966
beslutat att de svenska biståndsinsatserna skall inriktas på ett fåtal länder.
För mig är detta självklart. Lika självklart är det då att vi måste välja de
länder som har en egen vilja till utveckling. Denna koppling mellan
målsättningen för biståndspolitik och ländervalet gjordes i statsverks-
propositionen 1970. Utrikesutskottet har i år som bilaga till sitt betän-
kande fogat det avsnitt där de här frågorna behandlades 1970. Jag finner
det synnerligen värdefullt att utskottet på detta sätt bekräftat den
politiska enigheten om de centrala riktlinjerna för vårt bistånd.

Moderata samlingspartiet har i riksdagsarbetet hävdad, att inriktningen
av vår biståndspolitik innebär att vi sviker de verkligt fattiga människorna
i den tredje världen. Jag vill tillbakavisa det påståendet och dessutom
säga, att det är en underlig kritik och att det är en kritik som säkerligen
bottnar i okunnighet. Inget annat industriland utformar nämligen så
konsekvent som Sverige biståndspolitik som ett stöd till de fattigaste
folkgrupperna. Bl. a. går, som utskottet framhåller, ca 70 procent av vårt
direkta bistånd till de mycket fattiga länderna. Det finns inte någon
annan större biståndsgivare som så klart inriktat sitt direkta bistånd på de
fattigaste länderna. Motsvarande siffra för andra givarländer ligger ibland
på hälften, men ofta långt lägre.

Även genom våra bidrag till FN:s biståndsorgan stöder Sverige de
fattigaste länderna. Våra bidrag till FN-organen är väsentligt större än
andra industriländers. Sveriges bidrag lämnas i stor utsträckning till
organisationer som liksom Internationella utvecklingsfonden koncentre-
rar sin verksamhet till de fattigaste länderna. Sverige verkar vidare aktivt
för att FN ökar sina insatser i dessa länder.

Jag vill med de givna exemplen belysa att det alltså inte möter några
svårigheter att förena målsättningen för den svenska biståndspolitik
med inriktningen av det svenska biståndet på de fattigaste länderna och
folkgrupperna. Snarare kan man kanske säga att inriktningen på de
fattiga länderna är en följd av vår målsättning. Denna politik har kunnat
föras med brett stöd från riksdagen, därför att förslag och propåer från
högerkanten, som syftat till kommersialisering av det svenska biståndet
och till samordning med svenska exportintressen, har avvisats. Det är inte
de fattigaste länderna som är de intressanta exportmarknaderna. Boskill-
naden mellan bistånd och kommersiella transaktioner har varit en av
förutsättningarna för den inriktning på fattiga länder och fattiga folk-
grupper som utmärkt det svenska biståndet.

Låt mig här också få svara på fru af Ugglas' interpellation. Fru af

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

Ugglas har frågat mig om principerna för svensk biståndspolitik.

Med den redogörelse för de gällande riktlinjerna för den svenska biståndspolitik som jag just lämnat har jag i stor utsträckning redan besvarat fru af Ugglas' frågor. Jag fattar mig därför mycket kort när jag nu tar upp de enskilda frågor som ställts.

Den första frågan gäller vilka principer som bör vara vägledande för den svenska biståndspolitik. Mitt svar är att vi bör bibehålla de principer vi har och som jag just redogjort för.

Den andra frågan gäller om de svenska biståndsprojekten i högre grad uppnår sina direkta syften i länder som Nordvietnam, Cuba och Tanzania än i exempelvis Etiopien. Först vill jag påminna om att riksdagen år 1970 konstaterade att den svenska biståndspolitikens målsättningar är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system. Detta uttalande hör till riktlinjerna för den förda politiken. Jag är dock övertygad om att vi i samarbete med regeringar i länder som driver en utvecklingspolitik, präglad av jämlikhetssträvanden, i långt större utsträckning än annars kan vara förvissade om att Sveriges biståndsinsatser kommer de fattiga grupperna till del.

Den tredje frågan gäller vilka u-länder som jag anser ha progressiva regimer och som därför skulle vara värda svenskt bistånd. Den svenska regeringen värderar inte andra länders regimer på det sätt som fru af Ugglas frågar om. Därför har jag inte något direkt svar att lämna på den frågan. När det blir aktuellt med utvecklingssamarbete med nya länder kommer prövningen att ske mot bakgrund av de riktlinjer som jag tidigare redovisat och som riksdagen ställt sig bakom.

För att återgå till allmänna synpunkter på biståndspolitik vill jag deklarerar att biståndet även i framtiden kommer att utgöra en viktig del av Sveriges politik gentemot u-länderna. Utvecklingen under senare år har dock alltmer klargjort att vi måste vidga biståndspolitik till att bli en mer än tidigare konsekvent utformad u-landspolitik, något som flera talare har varit inne på här i dag. Biståndspolitik måste sättas in i en bild, där vårt totala samarbete med u-länderna värderas. Jag instämmer i utskottets uttalande, att det övergripande målet för Sveriges framtida utvecklingsinsatser inte kan uttryckas enbart i en viss procentandel av vår bruttonationalprodukt.

I New York pågår just nu FN:s extra generalförsamling, som behandlar världens råvaru- och utvecklingsproblem. Debatten i New York har visat en växande enighet om att det är världens ekonomiska struktur och dess politiska och sociala organisation som bär skulden till det faktum att i dag 70 procent av mänskligheten för sin existens är hänvisad till 30 procent av världens inkomster.

Principen om rätten att fritt förfoga över sina naturresurser har varit ett centralt tema i u-ländernas inlägg i debatten. De hävdar att denna princip måste få ett verkligt innehåll så att u-ländernas ekonomiska beroende kan avskaffas. U-länderna har pekat på hur de multinationella företagens verksamhet och de internationella finansinstitutionerna hämmat en sådan utveckling. Från svensk sida har hävdats att internationella organ som ägnar sig åt utvecklingsfinansiering inte får låta sin långivning påverkas av hur ett visst land ställer sig till frågor rörande

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

nationalisering. Sverige har också understrukit att det internationella utvecklingsarbetet måste demokratiseras genom ett ökat u-landsinflytande över besluten.

Regeringen har vid upprepade tillfällen – bl. a. inför FN:s handels- och utvecklingskonferenser, UNCTAD – haft anledning att granska våra totala ekonomiska relationer till u-länderna och våra möjligheter att tillgodose deras önskemål. Detta förutsätter att vi fortsätter att utveckla och förbättra vår samordning av u-landspolitiken. Redan nu diskuteras också u-ländernas önskemål och krav inför de pågående och förestående FN-konferenserna med berörda departement och myndigheter inom ramen för den s. k. multilaterala samrådsgruppen inom UD. Jag förutser att verksamheten inom denna samrådsgrupp kommer att intensifieras inför de olika konferenserna.

Det svenska biståndet har utformats för att stödja u-ländernas egna utvecklingsansträngningar och strävanden efter oberoende. Vad det nu gäller är att sedan enprocentsmålet uppnåtts – precis som utskottet antyder – diskutera hur den svenska u-landspolitiken kan vidareutvecklas. Jag utgår ifrån att vi – om inte förr – kan få en sådan diskussion när biståndspolitiska utredningen lämnat sitt betänkande.

Låt mig fortsätta med att ta upp några frågor som ofta förekommer i den allmänna debatten. Det gäller Sveriges stöd till befrielseörelserna, vårt bistånd till katastrofdrabbade länder och vårt bistånd till Vietnam.

Situationen i södra Afrika tilldrar sig för var dag ett allt större internationellt intresse. Det största hoppet för folken där, och samtidigt det största hotet mot kolonialpolitiken och mot minoritetsregimerna, är befrielseörelserna. De har tvingats ta till vapen, men de håller nu på att med folkens växande stöd bygga upp de framtida, fria samhällena. Detta deras vardagsarbete, som ofta utförs under extremt svåra förhållanden, uppmärksammas inte internationellt på samma sätt som mer dramatiska krigshändelser. Men det är i detta vardagsarbete, där befrielseörelserna tar ett växande ansvar för människors hälsovård, utbildning och försörjning, som det ökande svenska biståndet kommer till användning. Många är de vittnen som kunnat berätta om hur människor i befriade områden för första gången fått möjlighet att lära sig läsa, fått del av sjukvård och fått uppleva samhörighet.

Bäst känner vi denna verksamhet från Guinea-Bissau. Det är också PAIGC som hittills fått huvudparten av det svenska stödet till befrielseörelserna. För budgetåret 1974/75 får PAIGC ett bistånd på 20 miljoner kronor. Därtill vill jag särskilt nämna det växande samarbetet med FRELIMO, som får 15 miljoner kronor budgetåret 1974/75.

När det gäller Sveriges katastrofbistånd, så uppmärksammades detta redan i riksdagens utrikesdebatt den 20 mars. Jag noterar framför allt det omfattande stödet från alla partier för regeringsförslaget om en omfattande katastrofreserv.

I detta sammanhang vill jag särskilt beröra torkkatastrofen i Västafrika och Etiopien. Den har redan krävt många människoliv, och den har för lång tid framåt försämrat befolkningens levnadsbetingelser i dessa länder. Sverige har hittills bidragit med sammanlagt 33,7 miljoner kronor för katastrofinsatser i Västafrika och Etiopien.

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

Samtidigt som Västafrika fortfarande behöver katastrofhjälp, behövs det mera långsiktiga åtgärder för att åter bygga upp ekonomin och för att ge den drabbade befolkningen möjlighet att åter försörja sig på eget arbete. Sverige saknar erfarenhet av direkt samarbete med de här länderna. Förutom vissa bidrag till FN-organ för utredningar, kurser och planeringsarbete har Sverige, när det gäller långsiktiga insatser, bl. a. av detta skäl hittills valt att avvakta de förslag till större samlade insatser som förbereds av FN-organ. När ett FN-program väl föreligger kommer regeringen att i positiv anda pröva hur Sverige skall medverka till mera långsiktiga insatser i området.

Så till Indokina. Läget i dag – drygt ett år efter Parisavtalet – manar till ett oförminskat engagemang till stöd för dessa folks krav att få bygga upp sina samhällen i fred och oberoende.

I Sydvietnam kränks vapenvilan dagligen. De riksdagsledamöter som i början av året besökte PRR-områdena i norra Sydvietnam har skildrat den ofattbara förstörelse som drabbat dessa delar av landet. PRR:s hälsovårdsminister, som för några veckor sedan besökte Sverige, har berättat om den vikt som PRR tillmäter framför allt uppbyggnaden av den förebyggande hälsovården. En del av det svenska biståndet till PRR lämnas för att stödja detta arbete. Regeringen räknar med att biståndet till PRR, som detta budgetår uppgår till 20 miljoner kronor, skall öka till 30 miljoner kronor under budgetåret 1974/75.

Nu börjar också den långsiktiga planeringen av återuppbyggnaden i Nordvietnam att ta form. Det är ett arbete som tar sikte på att i första hand återföra landets näringsliv till 1964 års nivå – året innan bombningarna började. Det svenska biståndet inriktas främst på skogsindustri- och hälsosektorerna. Slutliga förhandlingar angående det skogsindustriprojekt, som tidigare har diskuterats här i kammaren, och ett barnsjukhus beräknas kunna inledas inom en nära framtid. Jag kan i det sammanhanget försäkra såväl herr Tuesson som herr förste vice talmannen Bengtson och kammarens övriga ledamöter att det finns ett starkt intresse såväl hos DRV:s regering som hos den svenska regeringen och SIDA för att detta projekt skall lyckas, och alla parter är angelägna om att göra allt för det.

När premiärminister Pham Van Dong för ett par veckor sedan besökte Sverige diskuterades bl. a. utvecklingssamarbetet. Premiärministern framhöll den vikt man på vietnamesiskt håll tillmäter det svenska biståndet och då i synnerhet de kunskaper som genom det överförs till Nordvietnam.

I Laos har det mödosamma arbetet med att bilda en unionsregering nu krönts med framgång. Vi hoppas att inom kort kunna inleda samtal med den nya regeringen i Vientiane om förutsättningarna för biståndsinsatser till förmån för dem som drabbats hårdast av kriget.

I Cambodja fortsätter kriget. Endast i begränsad omfattning när humanitärt bistånd fram till krigets offer utanför huvudstaden.

Låt mig slutligen något beröra biståndet och den allmänna opinionen. Över 2 miljarder kronor anslås för nästa budgetår till biståndsverksamheten – det är nära 3 procent av statens samlade utgifter. Jag anser att det är mycket viktigt att denna omfattande verksamhet har en djup

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

förankring inte bara i riksdagen och bland en grupp intellektuella utan framför allt ute hos helt vanliga människor. Det kan vara svårt att skapa den förståelsen. Inrikespolitiska problem skapar sin egen opinion. U-länderna däremot ligger långt borta, och vi får inte av egen erfarenhet lära känna dem och de problem som finns där.

Tidvis har intresset för u-hjälp – eller, som vi kanske föredrar att säga, bistånd – varit förhållandevis stort. Under de senaste åren tycks dock intresset hos den breda allmänheten ha minskat. Det visar bl. a. opinionsundersökningar, och det har jag själv upplevt ute på fackliga och politiska möten.

I och för sig tycker jag det är naturligt att intresset för internationella frågor och för andra länders utveckling minskar när vi känner otrygghet och osäkerhet här hemma i Sverige, vilket många människor gjort under de senaste åren med lågkonjunktur, strukturomvandling och nu senast oljekris. Ett minskat intresse är dock inte detsamma som en negativ inställning. Jag vill särskilt inför kammarens ledamöter betona det ansvar som vi politiker har för att se till att inte bristen på intresse nu övergår i en negativ inställning till bistånd.

Undersökningar som gjorts visar ett klart samband mellan god kunskap om u-länderna och deras problem och en positiv inställning till biståndet. Information och opinionsbildning kring vår egen och u-ländernas roll i världsekonomin, om utvecklingsproblem och bistånd kan därför bidra till och förstärka de krav från allmänheten som är en oundgänglig grund för verksamheten. De stora ökningarna i årets budget av medel för information om bistånd skall ses mot denna bakgrund. Nu beslutas att sammanlagt 10,75 miljoner kronor skall satsas på u-landsinformation. Av detta belopp går 6 miljoner kronor till den informationsverksamhet och den opinionsbildning som folkrörelserna bedriver. Studieförbund och löntagarorganisationer är de största bidragsmottagarna.

Det är angeläget att varje organisation känner fullständig frihet att i enlighet med de egna intressena – utnyttja de statliga bidragen för att själva utforma sin information och opinionsbildning kring internationella frågor med u-landsanknytning. På så sätt föreställer jag mig att vi kan få en u-landsopinion, förankrad på hållbara motiv. Jag vill likna bidragen till folkrörelsernas information om internationella frågor vid presstödet. Det syftar till att göra en debatt möjlig med många röster, en debatt som inte väjer för att obehagliga sanningar ibland kan komma att föras fram med statliga bidrag.

I det här sammanhanget vill jag också säga att den information vi ibland får om u-länderna i sig själv kan medföra ett minskat intresse för biståndsverksamheten. Massmedias intresse koncentreras ofta till de uppseendeväckande händelserna, natur- och svältkatastrofer, statskupper och krig.

Det kan emellertid inte undvikas att resultatet av denna information får en negativ effekt för u-landsopinionen. Den bild som på detta sätt manas fram är mörk och hopplös. Den vädjar till medkänsla med hjälplösa offer för övermäktiga krafter, men den ger föga uppmuntran om resultatet av ett ekonomiskt samarbete på sikt, en medkänsla som kan få utlopp i enbart humanitära hjälpinsatser. Det tålmodiga samhälls-

Onsdagen den
24 april 1974*Internationellt
utvecklings-
samarbete**Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

bygge som äger rum i många av dessa unga stater och befriade områden och som utgör utgångspunkten för huvuddelen av vårt bistånd ägnas föga uppmärksamhet.

Massmedias bild av u-länderna är inte felaktig. Problemen finns där. Men bilden måste kompletteras med de framgångar många länder nått i kampen mot fattigdomen.

Herr talman! Till sist vill jag beröra ett par frågor som herr Ullsten ställde direkt till mig.

En av frågorna gällde om enprocentsmålet var ett slutmål eller ett etappmål. Jag har redan i mitt anförande sagt att jag instämmer helt i den uppfattning som utrikesutskottet gett till känna i sitt betänkande.

När det gäller den andra frågan – när enprocentsmålet kommer att uppnås – kan jag bara hänvisa till vad som står i statsverkspropositionen och i övrigt informera om att regeringen ännu inte fattat beslut i denna fråga.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har från vår sida flera gånger motionerat om att regeringen borde skaffa sig en biståndsminister, och när vi nu ser en sådan här är vi givetvis mycket tacksamma för det. Jag ber att få hälsa Gertrud Sigurdsen välkommen i detta viktiga arbete.

Det finns givetvis mycket i det som Gertrud Sigurdsen sade i sitt anförande som jag kan instämma i. Det kan bero på att hon – såvitt jag förstår – valde att ta upp de tämligen okontroversiella delarna av den biståndspolitiska debatten. Om det som är kontroversiellt i dag, det vi har ställt upprepade frågor om – och det jag antar att också de som lyssnar på den här debatten utanför huset är intresserade av att få veta – fick vi inget besked. När det gäller vad som skall hända med biståndsanslagen efter det att enprocentsmålet har uppnåtts säger fru Sigurdsen att hon ansluter sig till vad utskottet anfört – och eftersom utskottet ingenting säger innebär det att fru Sigurdsen inte heller gett något svar i sak. De formuleringar som finns i utskottsbetänkandet är nämligen, såvitt jag förstår, till intet förpliktande. Har jag fel på den punkten är jag givetvis mycket tacksam om jag blir rättad och ännu mer tacksam om innebörden i den rättelsen är att regeringen har för avsikt att, även efter det att enprocentsmålet har uppnåtts, successivt öka de svenska insatserna. Det finns alla skäl att göra det.

Sedan till enprocentsmålet. På sätt och vis skall jag vara tacksam för det svar jag fick. Det var inte ett nej: regeringen överväger fortfarande, håller dörren öppen. Jag har tyckt att det var rimligt att från vår sida ställa det krav vi ställt, att rikta en beställning till regeringen inför den kompletteringsproposition som skall läggas fram. Övriga ledamöter i utskottet har inte velat vara med på det. Nu hoppas jag att det besked fru Sigurdsen ger om att ni inte tagit ställning så småningom skall följas av besked att ni tagit ställning i positiv riktning – dvs. att enprocentsmålet kommer att uppnås. Om inte så sker är det tyvärr ofrånkomligt att vi använder ord som "svek". Löften som inte infrias, de sviks. Jag hoppas att det inte skall bli fallet.

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Sigurdsen för det svar på min interpellation som hon just haft vänligheten att lämna. Gladare hade jag naturligtvis som interpellant varit om svaret, som jag i sedvanlig ordning fick i går, hade varit något mer innehållsrikt och inte till betydande del bestått av en hänvisning till ett tal som jag först nu fick höra.

Fru Sigurdsen har talat om principerna för svensk biståndspolitik, och något tvivel bör väl knappast råda efter fru Sigurdsens inlägg här i dag om att hon anser att de senaste årens utveckling av vår u-hjälp är riktig -- den som i korthet innebär att den humanitära princip att hjälpa där nöden är störst som tidigare varit vägledande för svensk biståndspolitik av regeringen har ersatts med en betygsättning av olika regimers politiska önskvärdhet.

Rent praktiskt har denna nya politiska princip för val av mottagarland inneburit att en växande andel av de svenska biståndsmiljonerna slussas över till sådana nya programländer som Nordvietnam, Cuba och -- till helt nyligen -- Chile, medan det gamla och otroligt fattiga mottagarlandet Etiopien satts på undantag.

Fru Sigurdsen framhåller nu att hon inte kan svara på frågan, vilka u-länder som hon anser har progressiva regimer och som därför skulle vara värda svenskt bistånd. Den svenska regeringen värderar inte andra länders regimer på det sättet. Det låter sig höras, fru Sigurdsen, men hur stämmer det med uttalandet om att "vi i samarbete med regeringar i länder som driver en utvecklingspolitik präglad av jämlikhetssträvanden i långt större utsträckning än annars kan vara förvissade om att Sveriges biståndsinsatser kommer de fattigaste grupperna till del"? Vilka är dessa regeringar som driver en utvecklingspolitik präglad av jämlikhetssträvanden, fru Sigurdsen? Om fru Sigurdsen *inte* får ha någon åsikt om den saken, och inte heller regeringen, vem är det då som skall bestämma? Något internationellt facit, där man kan slå upp olika länders jämlikhetsinriktning, finns ju knappast att tillgå.

Nej, fru Sigurdsen, verkligheten är den att fru Sigurdsens medarbetare på UD:s u-avdelning ägnar sig åt det som fru Sigurdsen själv inte vill ta ansvaret för, nämligen att värdera olika regimers politiska önskvärdhet. Det är en ganska märklig betygsättning det är fråga om. De s. k. progressiva regimer som anses värda svenskt stöd är med förbluffande regelbundenhet liktydiga med socialistiska diktaturer. Hur är det egentligen med jämlikheten på Cuba, fru Sigurdsen? Enligt Margareta Medris artikel i tidskriften Fackföreningsrörelsen har kubanerna nu medvetet slagit in på vägen mot ökade inkomstklyftor. Här kommer ett citat: "Helt naturligt har den kubanska fackföreningsrörelsen av i dag ungefär samma arbetsuppgifter som öststaternas fackliga organisationer. -- -- Går man omkring på en arbetsplats, ser man här och var små röda vimplar. De utmärker att här finns en elitarbetare, en som lyckats överträffa produktionsnormen. I arbetet tillämpas 'socialistisk tävlan'. Detta är egentligen ett hårt och obarmhärtigt konkurrenssystem som premierar de unga, friska och högproduktiva på de äldres och utslitnas bekostnad." -- -- antingen fanns det inga egentliga meningsskiljaktigheter (på fackliga möten) eller också höll de mera oppositionella tyst. Det

sistnämnda vore ganska naturligt i ett samhälle där man premieras om man visar den sanna revolutionära andan.”

Regeringens linje, att Sverige i första hand skall samarbeta med länder vilkas utvecklingsansträngningar är inriktade på oberoende och på social och ekonomisk rättvisa, förefaller vacker på papperet men blir ganska absurd när den skall omsättas i praktiken. Den innebär att en värdering av ländernas regeringar måste göras. Den innebär att när ett regimskifte inträffar som inte är i svenska ögon gynnsamt skall den svenska hjälpen upphöra. Den innebär att fattiga människor som tyngs av en dålig regering dessutom skall straffas med ett uteblivet internationellt bistånd.

Om regeringens nya linje för svensk biståndspolitik skulle genomföras inom *all* internationell och nationell biståndsgivning skulle klyftorna och ojämlikheten i världen snabbt öka; vi skulle få ett proletariat av u-länder, utomordentligt fattiga men utan bistånd därför att de har olämpliga regimer. Framstegstakten skulle naturligtvis vara desto större i de länder som hade godkända regeringar till vilka allt internationellt bistånd kunde samlas.

Nu resonerar man tack och lov inte inom internationellt biståndsarbete – och inte heller på SIDA såvitt jag vet – på samma sätt som på UD:s u-avdelning. FN, Världsbanken och andra internationella och enskilda organisationer menar att biståndsinsatser kan göras effektiva och utvecklingsfrämjande också i u-länder där regimerna lämnar mycket övrigt att önska.

Vilka principer bör Sverige då ha för ländervalet? Jo, jag tycker att koalitionsregeringen i Holland arbetar med en bra urvalsprincip. Fru Inga Thorsson har för övrigt hänvisat till den i en tidningsintervju. De holländska kriterierna är följande: för det första landets fattigdom i vid mening, för det andra landets behov av finansiellt bistånd och för det tredje biståndets förutsättningar att stödja en förändring av mottagarlandets samhällsstruktur till folkflertalets bästa. Med de principerna för ländervalet tror jag att vi skulle få den breda uppslutning kring u-hjälpen som såväl fru Sigurdsen som jag önskar.

Fru Sigurdsen påstår att moderata samlingspartiet säger att Sverige sviker de verkligt fattiga människorna i tredje världen. Låt mig få fråga fru Sigurdsen: Hjälper vi i dag verkligen de länder och de människor som bäst behöver vårt stöd?

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Först ber jag att få beklaga att fru af Ugglas har fått enbart det korta interpellationssvaret; det var meningen att fru af Ugglas samtidigt skulle ha fått de delar av mitt tal som behandlade just principerna för vår biståndspolitik.

Fru af Ugglas berörde frågan om vad som är progressiva regimer. Jag försökte förklara att uttrycket progressiva regimer såvitt jag vet inte finns i något statligt tryck från vare sig departementet eller riksdagen.

Sedan tycker jag att fru af Ugglas hemfaller något åt den vulgär-

Nr 65

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

*Ang. principerna
för svensk bistånds-
politik*

diskussion som säger att den biståndspolitik som förs här i landet är utformad av UD:s u-avdelning. Jag har försökt förklara i mitt anförande att den biståndspolitik som bedrivs står en stor majoritet av riksdagen bakom. Och riksdagen har också ställt sig bakom valet av de länder som skall få direkt svenskt bistånd.

Fru af Ugglas tar upp frågan om Cuba. Hon har läst en del artiklar i bl. a. Fackföreningsrörelsen om den fackliga rörelsens kamp och dess lönepolitik på Cuba. Vad man där är på väg med när det gäller lönepolitiken är att i större utsträckning genomföra prestationslöner. Det borde i så fall göra moderata samlingspartiet mer benäget att ge bistånd till Cuba, eftersom det är ett lönesystem som man i många stycken redan har i kapitalistiska länder – i stor utsträckning också i Sverige.

Så ställer fru af Ugglas frågan om hjälpen verkligen går till de fattiga folken. Jag har i dag sagt – och det har även redovisats i utrikesutskottets betänkande – att ungefär 70 procent av det direkta biståndet går till de fattiga folkgrupperna. Dessutom ger vi bistånd via FN:s organ.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen vill inte använda uttrycket ”progressiva regimer”, trots att det används mycket i debatten. Men låt mig då ta hennes eget uttryck ”länder som har en egen vilja till utveckling”. Man kan också fråga fru Sigurdsen: Vilka av de u-länder som vi i dag hjälper har en egen vilja till utveckling som svarar mot våra krav? Är det bara Etiopien som inte har den viljan?

Nej, herr talman, det enda objektiva rättesnöre som finns för ländervalet är hjälpbehovet. Låt oss se på ett av de nya mottagarländerna för svenskt bistånd som fru Sigurdsen nämnde i sin replik till mig, Cuba. Enligt färsk statistik är Cubas BNP per invånare så hög som 2 500 kronor – att jämföras med Etiopiens 390 kronor, Indiens 540 kronor och Nordvietnams 490 kronor. Cubas sockerinkomster har mångdubblats under de senaste tolv månaderna. Råsockerpriset har ökat med inte mindre än 158 procent. Cuba får miljarder i bistånd från Sovjetunionen och, herr talman, Cuba anser sig ha råd att självt bedriva biståndsverksamhet, nämligen i Nordvietnam.

Är detta i u-landssammanhang välbärgade land ett land dit svenska biståndspengar bör gå, samtidigt som människor bokstavligen svälter ihjäl i andra länder?

Och hur är det med det jättelika och riskfyllda skogsindustriprojektet i Nordvietnam? Är det en riktig användning av svenska biståndskronor? Man kan få väldigt mycket utsäde, boskap, skolor och sjukhus för en halv till en miljard svenska biståndskronor.

Fru Sigurdsen! Min och många andra människors oro består med den nya inriktningen av svensk biståndspolitik. Försummar vi inte att hjälpa människor i nöd för att få tillfredsställa egna politiska värderingar?

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! De nya riktlinjer som fru af Ugglas talar om är förmodligen nya för fru af Ugglas, som i år debuterar här i kammaren. Men dessa riktlinjer antogs av en så gott som enhällig riksdag år 1970.

När det gäller det svenska biståndet till Cuba vill jag säga att det i fråga om riktlinjerna för vårt länderval inte någonstans har sagts att fattigdomskriteriet skall vara det enda som styr inriktningen av biståndet. Vad som skedde 1970 var att riksdagen godkände regeringens förslag om en förskjutning av biståndet just till de länder vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävar efter att genomföra sådana strukturförändringar som skapar förutsättningar för en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning.

Dessutom vill jag tillägga att Cuba är ett land som verkligen har ett stort behov av utländsk valuta för att man skall kunna genomföra sina utvecklingsprogram. Vad vi stöder när det gäller Cuba är utbildning, sjukvård och prioriterade områden för den kubanska utvecklingen. De erfarenheter vi hittills har av vårt utvecklingssamarbete med Cuba är mycket positiva.

Fru af Ugglas sade också några ord om skogsindustriprojektet i Nordvietnam, och hon ifrågasatte om det är en riktig användning av svenska biståndspengar. Om fru af Ugglas hade lyssnat på debatten hade det klart framgått för henne att det är mottagarländernas egna prioriteringar som är avgörande för vår biståndsverksamhet. Vi fastställer en ram för de medel som ges till programländerna, och sedan får dessa ange vilken typ av hjälp de vill ha för dessa pengar. I detta sammanhang har det alltså varit ett uttryckt önskemål från DRV att få hjälp med detta projekt och även andra projekt.

Fru AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Sigurdsen bekräftade i sitt senaste inlägg att det sker en förskjutning av biståndet till länder vilkas regeringar kan beskrivas på det sätt fru Sigurdsen gjorde. Det görs alltså en värdering.

Även om jag är ny i riksdagen har jag under många år läst riksdagsprotokollen och skrivit riksdagsmotioner. Jag vet alltså vilka besvärliga sammanskrivningar som gjorts i utskottet för att i någon mån täcka den verkliga förskjutning som skett av den svenska biståndspolitikens inriktning. Det har varit svåra hoppusslingar för att så att säga få utskottsskrivningarna att täcka verkligheten när det gäller ländervalet.

Jag förstår att fru Sigurdsen inte vill hålla med om de påståenden som ligger i mina frågor. Men fru Sigurdsen och jag är helt överens om att intresset för u-hjälpen lämnar en hel del övrigt att önska och att uppskattningen av u-hjälpen hos de svenska skattebetalarna kanske inte är den vi behöver när vi skall fortsätta med den utveckling av den svenska u-hjälpen som så väl behövs i dag. Vi behöver en allmän uppslutning kring den svenska u-hjälpen, och den tror jag att vi bäst får, om medborgarna känner sig övertygade om att vi hjälper där hjälpen bäst behövs.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Biståndsdebatten i dag utmärks främst av att den äger rum i en förhållande mellan rika och fattiga länder avgörande situation. Flera omständigheter gör att debatten har en egendomlig karaktär. Den är en mellandebatt i fråga om kvantiteten svenskt bistånd i

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

avvaktan på regeringens kompletteringsproposition. Den äger rum under ett mellanår i fråga om dess kvalitet och inriktning i avvaktan på den biståndspolitiska utredningen. Den äger rum i en tid som jag hoppas kommer att i historiens ljus framstå som en vattendelare mellan en gammal och en ny period i det internationella samarbetet mellan rika och fattiga. Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att utrikesutskottet så klart har understrukit den extraordinära situation, i vilken jordens länder och folk just nu befinner sig.

I detta läge, i Sverige och i världen, finner jag det föga meningsfullt att använda dyrbara minuter till utläggningar om enprocentsmål, länderinriktning eller andra omdebatterade aspekter av svenskt bistånd. Viktigare är enligt min mening att i denna situation ställa in det svenska biståndet i det större sammanhanget av våra totala relationer med världens fattiga och se det mot bakgrunden av händelseförloppet i världen under den kritiska tid som vi nu lever i, och detta har ju på ett glädjande sätt understrukits av flera talare tidigare här i dag. Jag skulle därför vilja få fört till kammarens protokoll en om än ytterst summarisk bild av hur jag uppfattar denna tid.

Medan vi blir alltmer medvetna, herr talman, i vår rationalistiska tankevärld om att vi alla, oavsett nationalitet och levnadsvillkor, lever på en och samma jord och delar ett och samma framtida öde, verkar vi vara märkligt oförmögna att dra de politiska konsekvenserna av detta och handla så rationellt och i det upplysta egenintresse som våra kunskaper borde motivera. Med "vi" avser jag i detta sammanhang den rika världen med sina koncentrerade resurser av teknologiskt vetande, ekonomisk överlägsenhet och politisk makt.

Sedan riksdagen höll sin förra biståndsdebatt 1973 har u-länderna haft anledning att med kraft och skärpa påtala detta förhållande inför världsoptionen i samband med den första översynen av förverkligandet av den internationella biståndsstrategin för FN:s andra utvecklingsårtionde. Strategin var fortfarande enligt deras mening mera en åstundan än en politisk handlingslinje, och satsningen på utvecklingen hade mist sin inneboende kraft. Bakom dessa anklagelser låg medvetandet om att de rika länderna visat ytterst obetydlig vilja under 1970-talets första år att i handling ådagalägga sin beredvillighet att medverka till en utveckling mot mer människovärdiga levnadsförhållanden för fattigvärldens hundratals miljoner människor i form av en genomgripande omfördelning av den ekonomiska och politiska makten, allt i syfte att leda till ekonomisk utveckling och social rättvisa för den stora folkmajoriteten i världen. För det är ju detta det gäller, herr talman, under den som jag alltså tror avgörande period för världens gemensamma framtid som vi nu är inne i. Vad som händer eller inte händer av nyinriktning i de rika ländernas samlade politik gentemot u-länderna under detta och nästa år, det kan komma att avgöra utvecklingen för långa tider framåt i världen.

Den pågående särskilda sessionen med Förenta nationernas generalförsamling får härigenom sin historiska betydelse. Visst kommer vi att för långa tider framåt behöva bedriva katastrofhjälp och biståndsverksamhet i mer traditionella former. Men det dominerande problemet i relationerna mellan den rika och den fattiga världen är och förblir hur vi rika skall

bedriva en internationell och nationell ekonomisk politik som effektivt medverkar till att bygga upp en ny ekonomisk världsordning, som är inriktad på klok hushållning med och rättvis fördelning av världens begränsade resurser i direkt uttalat syfte att trygga de fundamentala behoven för mänskligt liv varhelst på jorden.

Detta innebär att vi, de rika, helhjärtat måste acceptera och själva förverkliga en reorganisering av världsekonomin och världshandeln, att vi måste medverka till att u-länderna kan bygga upp en självbärande ekonomi och därmed skapa sig ekonomisk och politisk självständighet, att vi måste lämna dem fria att bygga upp sina egna strukturer, sina institutionella och administrativa resurser, i stället för att påverka dem att ta efter våra, att vi kraftigt måste öka de finansiella resursflödena till de fattiga u-länderna för att möjliggöra en direkt satsning på massfattigdomen i alla dess yttringar, med dess förödande effekt på u-ländernas mest dyrbara tillgångar: de mänskliga resurserna.

Detta innebär, herr talman, krav på en fullständig omställning av vårt eget tänkande och handlande, vår egen livsföring, därför att detta har en direkt effekt på de mänskliga existensvillkoren i den fattiga världen. En öppenhet och en beredvillighet av sådant slag måste komma till uttryck i alla de viktiga begivenheter som äger rum i år och nästa år inom det internationella samfundet – generalförsamlingens nu pågående särskilda session, havsrättskonferensen som börjar i Carácas i början av juni, världsbefolkningskonferensen i Bukarest i början av augusti, världslivsmedelskonferensen i Rom i november och slutligen omprövningen av FN:s utvecklingsstrategi 1975 med kulmen i generalförsamlingens särskilda session i september.

Denna öppenhet och beredvillighet kan inte få stanna vid vackra tal, den måste denna gång omsättas i praktisk handling med allt vad detta kommer att innebära av uppgivande av tidigare och nu existerande privilegier och maktpositioner för världens rika minoritet. Detta krav ställs i en tid präglad av energi-, råvaru- och livsmedelskris, som påverkar också de rika länderna.

Det brukar sägas att oljekrisen nu är över men att de allvarliga och allt svårare energiproblemen består. Ändå uppträder vi i de rika länderna i dag som om olje- och bensinbrist aldrig hade förekommit. Finns, kan man fråga sig, över huvud taget i våra länder den nödvändiga insikten om att vi befinner oss i en ny situation med nya krav? Finns här en beredskap att förstå och acceptera att den rika världens fruktansvärda misshushållning med knappa resurser måste avlösas av en sparsamhets- och varsamhetshushållning om världen i sin helhet inklusive vi själva skall kunna fortleva? Har vi insikt i att de ekonomiska, sociala och mänskliga problemen är globala?

FN:s generalsekreterare påtalade vid öppnandet av församlingens särskilda session dessa globala problem: massfattigdomen, befolkningsökningen, livsmedelskrisen, energikrisen, kapprustningarna och världsinflationen. Han valde ett talande och konkret exempel när han erinrade om att under församlingens tre veckor kommer fyra miljoner nya människor att födas till världen. Under samma tre veckor kommer 14 000 miljoner dollar att användas till rustningsutgifter. Förutom allt

vad i dessa siffror ligger av faror och fasor i den ständigt pågående kapprustningen symboliserar de ett slöseri och en misshushållning med världens råvarutillgångar som allvarligt försvårar varje ansats, varje ansträngning att få till stånd en vettig, ansvarsmedveten och planmässig världshushållning. Och den skakande disproportionen mellan de totala rustningskostnaderna per år, 220 000 miljoner dollar i avsikt att slå vakt om politiska och militära maktställningar, och den totala offentliga biståndsgivningen, 8 000 miljoner dollar per år, är den kanske allvarligaste anklagelsen mot världens rika länder. Fyra öre i bistånd för varje krona till rustningar, det bedömer jag vara den rika världens moraliska bankruttförklaring. Det finns ett direkt samband mellan vår livsföring, våra värderingar och attityder, vårt agerande och handlande, och de mänskliga existensvillkoren i de fattiga länderna.

Och våra bekymmer och klagomål, herr talman, över den nya ekonomiska situationen i världen efter oljekrisen vintern 1974 väger lätt i jämförelse med den ytterligare och jämförelsevis betydligt tyngre börda som den lägger på de redan nu fattigaste och svagaste. Enbart den merkostnad som u-länderna belastas av för att 1974 uppehålla en i och för sig otillräcklig import och konsumtion av olja, livsmedel och konstgödningsämnen uppgår till 15 000 miljoner dollar, dubbelt så mycket, i det närmaste, som den totala offentliga biståndsgivningen på 8 000 miljoner dollar. Och de 30 fattigaste länderna, med 1 000 miljoner människor, en fjärdedel av jordens befolkning, har bedömts i dag behöva 3 000 miljoner dollar enbart för att hålla näsan över vattnet. Var skall de pengarna komma ifrån? På vad sätt kan Sverige medverka? Vad svarar vi Förenta nationernas generalsekreterare när han erinrar om de tolv länder, Bangladesh, Bolivia, Etiopien, Indien, Kenya, Mali, Pakistan, Sri Lanka, Sudan, Tanzania, Uganda och Zaire, som bedöms vara inbegripna i en kamp för liv eller död, och när han kräver ytterligare kraftiga resurser till deras hjälp?

Bl. a. herr Ullsten har belyst energikrisens effekt på de fattigaste länderna, med Indien som ett talande och skakande exempel, på ett sätt som inte ger mig något ytterligare att tillägga. Jag vill endast säga några ytterligare ord om världens livsmedelskris, som energiproblemen allvarligt förvärrar, mot den självklara bakgrunden att om inte världens människor kan tillförsäkras trygghet och säkerhet för föda och rent vatten går vi mot världskatastrof och kaos.

Allt hänger samman med allt. Brist på energi leder till brist på konstgödningsmedel, producerade genom en energiintensiv teknologi. Brist på konstgödningsmedel leder till brist på livsmedel världen över. Resonemanget kan framställas på detta grovt förenklade sätt eller på ett avsevärt mer sofistikerat sätt. Kvar står att en katastrofsituation är under snabb utveckling. Kan den sakkunniga bedömning av läget som lett till denna slutsats få världens regeringar att handla effektivt och i tid för att förhindra, i bokstavlig mening förhindra, massvälten? Frågan måste ställas därför att den skrämmande långsamhet med vilken insikten om världslivsmedelskrisen ser ut att komma har en oroande likhet med situationen i fråga om energiproblematiken, som många insiktsfulla bedömare såg utveckla sig för flera år sedan. Och här är det, på nuvarande

stadium, verkligen i eminent mening fråga om huruvida ett världssamvete existerar eller inte.

New York Times framhöll nyligen på ledarplats att ett tunnlandsproduktion av majs kräver en mängd energi motsvarande 350 liter bensin. Välmående amerikaner kan, skriver tidningen, snart ställas inför valet att förbruka energi på sina motorvägar och i sina luftkonditionerade rum eller att möjliggöra en livsmedelsproduktion för att säkra överlevandet för människomiljonerna i Afrika och Asien. Herr talman! Vi kan här i Sverige lika snart ställas inför motsvarande val.

Världens livsmedelsproblem i dag hänger samman med att den fortsatta befolkningsökningen snabbt leder till att så många fler munnar måste mättas varje år – 75 miljoner fler per år för närvarande – och att den fortsatta standardhöjningen i de rika länderna leder till livsvanor och matvanor som för med sig en hårdare förbrukning av vad jorden kan frambringa. Varje kalori kött, mjölk och ägg i födan kräver sju kalorier foder. Innebörden härav är att en genomsnittlig animalieförbrukande rik människa i Nordamerika eller Västeuropa behöver jordbruksresurser i fråga om jord, vatten och gödningsämnen som är fem gånger mer än en genomsnittlig indier, nigerian eller columbian behöver.

Vidare: Världen har för sin livsmedelsförsörjning blivit alltmer beroende av den nordamerikanska kontinenten, det enda större område i världen med ett väsentligt exportöverskott. I samband med detta kan man nu konstatera att praktiskt taget all odlingsbar jord i Förenta staterna nu är tagen i bruk, att de totala världsreserverna av livsmedel i form av förråd och ytterligare odlingsbar jord nu uppgår till 8 procent av årskonsumtionen, jämfört med 26 procent i början av 1960-talet. Det tidiga 1970-talets felslagna skördar, den långvariga torkan i jordens monsunområden – kanske, börjar man nu misstänka, i varje fall delvis åstadkommen av människan själv – och den följande skrämmande svälten, som ser ut att sprida sig till nya länder, ligger bakom den allvarliga uttömningen av livsmedelslagren i världen. Och sambandet mellan världens livsmedelsproblem och dess energiproblem blir ännu klarare om man erinrar sig Georg Borgströms bedömning att om hela världen skulle övergå till energiintensivt jordbruk av västerländsk modell skulle jordbrukets andel av den totala energiåtgången stiga till mellan 30 och 40 procent av världens nuvarande energikonto.

Hur skall, herr talman, då den hälften av världens nu levande människor, som enligt FN:s jordbruksorgan lider av under- och felnäring, kunna mättas, kvantitativt och kvalitativt? Hur skall vi kunna nyinrikta världens livsmedelsproduktion för att den skall kunna mätta de dubbelt så många människor som kommer att finnas på jorden om 25 år, i slutet av detta århundrade?

De frågorna kommer vi att ställas inför på två av FN:s stora konferenser i år, befolkningskonferensen och livsmedelkonferensen. Jag har velat belysa att vi i den rika världen måste se till oss själva, våra egna livsformer, vanor och värderingar och deras samband med de mänskliga existensvillkoren i de fattiga länderna, om vi skall kunna möta u-landsfolkens rättmätiga krav i en ärlig kraftansträngning. Alternativet i den hårda verklighetens värld som vi nu lever i är en utveckling mot kaos och katastrof.

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Det är min övertygelse – och det har jag, herr talman, ofta gett uttryck åt – att vi går icke i land med detta och våra andra problem, som alltid hårdast drabbar de fattigaste och svagaste, om vi inte grundar vårt agerande på en ny internationalism och en världssolidaritet, inför vilken gamla gränsdragningar mellan människor måste raseras.

Vi har inget annat redskap för detta än Förenta nationerna, i alla dess nuvarande ofullkomligheter och svagheter. Med alla dessa svagheter och med den kortsynta själviskhet som fortfarande i så stor utsträckning präglar avsikter, motiv och agerande hos flertalet av dess medlemsstater står det ändå kvar att Förenta nationerna är världshistoriens första försök att organisera ett samarbete mellan stora och små, starka och svaga som inte sker uteslutande på de storas och starkas villkor. Detta ligger bakom min också många gånger redovisade övertygelse att Sverige som aktiv FN-stat bör ägna största möjliga andel av sina totala resurser för internationellt utvecklings-samarbete åt multilaterala insatser genom Förenta nationerna.

Förenta nationerna är och måste förbli språkröret för världens underprivilegierade människor och nationer. Men Förenta nationerna skall också slå vakt om mänsklighetens gemensamma intressen gentemot ofta kort- och trångsynta nationella egoismer. Dessa båda uppgifter innebär att Förenta nationerna har att vända sig emot det sätt på vilket världens rika och mäktiga håller vakt kring politiska och ekonomiska maktprivilegier.

Herr talman! Också Sverige är en högt privilegierad om än liten nation. Också vi kommer att få göra avkall på åtskilliga av våra privilegier, om vi skall kunna ge vårt bidrag, hur stort eller litet det nu må vara, till att bygga en gemensam trygg framtid. Det är vår skyldighet som politiker att inte bara belysa de frågorna under den årliga biståndsdebatten i riksdagen utan ständigt hålla medvetandet om våra band med världen, dess fattiga och lidande, levande och verksamt bland medborgarna i vårt land.

I detta anförande instämde herr Wikström (fp), fru Theorin (s) och fru Ohlin (s).

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Trots de ökande anslagen spelar Sverige långt ifrån någon avgörande roll i våra mottagarländer, möjligen med något undantag. Jämför man med de ofantliga behoven ter sig våra ansträngningar tvärtom blygsamma. Detsamma gäller vid jämförelse med u-ländernas egna satsningar. Vi bör nog erinra oss att u-länderna själva svarar för 85 procent av sina totala investeringar, medan bara 15 procent består av resurser utifrån. Vår strävan måste vara att främja den frigörelse som u-länderna vill nå. Sådant bistånd är därför särskilt viktigt som ökar u-ländernas möjligheter att mobilisera sina egna resurser.

Men detta synsätt innebär inte att en givare inte kan påverka en mottagare. Tvärtom förutsätter ett effektivt bistånd en dialog mellan givare och mottagare, en kunskapsöverföring och också en viss påverkan, men en påverkan som inte är enkelriktad utan ömsesidig.

I dag är det bara en handfull u-länder som inte uppnått formell politisk självständighet. På det ekonomiska området har det emellertid varit svårare att bryta gamla beroendeförhållanden än på det politiska. SIDA har med rätta slagit fast att "om industriländerna för en inrikespolitik som hämmar importen av u-landsproducerade varor kan de därigenom komma att begränsa u-ländernas möjligheter att skaffa valutaintäkter och minska deras möjligheter att åstadkomma en egen strukturomvandling".

Självfallet ser u-länderna dubbelmoralen när vi ger bistånd med ena handen och med den andra handen stoppar deras produkter vid våra gränser. Vad hjälper det att vi vid S:t Eriksmässan gav Indien exportfrämjande bistånd för att komma in på den svenska marknaden, om regeringen stryper importen med kvoteringsbestämmelser när de indiska skjortorna verkligen börjar få framgång på den svenska marknaden?

Biståndet i mera snäv mening är bara en del av våra totala relationer med de fattiga länderna, och det är därför som Sverige måste ha en u-landspolitik och inte bara en biståndspolitik. Den ekonomiska politiken, sysselsättningspolitiken och miljöpolitiken spelar stor roll. Om u-länderna skall kunna skaffa sig de nödvändiga exportinkomsterna, måste de rika länderna minska sitt tullskydd och uppluckra andra handelsrestriktioner så att u-länderna kan få en marknad för sina produkter.

Tänker vi inte om här, kommer mycket av både u-ländernas egna utvecklingsansträngningar och i-ländernas hjälp att få reducerad betydelse.

För några år sedan var det många som var hoppfulla när det gällde möjligheterna att övervinna den akuta hungersnöden i u-länderna. De rapporter som i massmedia nu flödar över oss berättar i stället om katastrofer och livsmedelskriser. Katastrofhjälpsbehovet i olika u-länder ser bara ut att öka. Torkan och hungersituationen i Saharas randstater har blivit allt allvarigare, och enbart rapporterna från Etiopien talar i dag om ca 200 000 döda i hungerkatastrofens spår och om åtminstone 700 000 som behöver snar hjälp för att överleva.

Här måste naturligtvis det internationella samhället ta sitt ansvar både genom kortsiktig omedelbar katastrofhjälp och genom långsiktiga ansträngningar för att ändra de bakomliggande förhållandena. I Etiopien skulle en jordreform vara ett steg i rätt riktning. Där liksom i Sahel-området är problemet inte bara den akuta torkan utan framför allt den allt knappare tillgången på lämplig mark för jordbruk, boskapsskötsel och bosättning och markens allt sämre förmåga till vattenhållning. I princip finns samma problem på den indiska subkontinenten. Man drabbas av en allt knappare jordtillgång på grund av den markförstöring som följer i både översvämningarnas och den långvariga torkans spår. Detta har också lett till livsmedelsbrist i Indien, Pakistan och Bangladesh.

Jag har sagt detta för att understryka vikten av att vår katastrofberedskap förbättras och att katastrofhjälpsdelen av det svenska biståndet ökas. Massiva insatser motiveras av de akuta behoven i Sahel-området och i Etiopien liksom i Sydasiens.

Samtidigt vet vi att FN-organen inte är rustade för snabba och

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

effektiva katastrofhjälpsinsatser. Hur skall man åstadkomma samordning på internationell nivå? Det är en brännande fråga som kräver ett snabbt svar.

I den lösning man stannar för bör det frivilliga hjälparbetet ingå som en viktig del. Frivilliga organisationer som Röda korset, Rädda barnen och Lutherhjälpen har allmänhetens förtroende och dessutom en vidsträckt erfarenhet.

Ett huvudändamål med biståndet är att fattigdomen skall angripas och att vårt bistånd skall nå de eftersatta grupperna i u-länderna. Det är genom att höja människornas grundläggande standard som man bereder väg för en genomgripande utveckling av samhället i dess helhet.

Av detta synsätt följer att vår biståndsverksamhet inte kan baseras på snäva politiska bedömningar av mottagarlandets regim. I statsutskottets utlåtande år 1970, som det här redan har talats om, slogs också fast att "den svenska biståndspolitikens målsättningar är möjliga att uppnå i länder med olika politiska och ekonomiska system" och att "en schematisk uppdelning av u-länderna under olika etiketter" är vanskelig. Just därför är det följdriktigt att svenskt bistånd skall kunna ges till ett brett spektrum av mottagarländer. Ur biståndssynpunkt är det också en fördel att få erfarenhet från länder med olika politiska förhållanden och ekonomiska system. Mera dogmatiska socialister luftar gärna tankar på att av olika politiska skäl avbryta vårt bistånd till någon av de nuvarande mottagarna. Sådana tankar måste avvisas.

Eftersom statsrådet Sigurdsen nyss angav procentsiffror för hur stor andelen länder med olika regimer är i dag vill jag säga att det naturligtvis inte ger några garantier för hur tolkningen kommer att bli framöver när det gäller de nytillkommande länderna. Det är många faktorer som måste vägas in vid val av mottagarland: fattigdomen, behovet av bistånd, vilja till utveckling och förmåga att tillgodogöra sig bistånd, tidigare relationer till Sverige och Sveriges förutsättningar att hjälpa inom de sektorer som prioriteras, storleken på biståndet från andra länder etc. Vi vill från folkpartiets sida göra Lesotho, Swaziland och Sri Lanka till s. k. programländer, och vi vill att biståndsverksamheten i Pakistan och Sudan nu återupptas där den avbröts. Speciellt viktigt anser vi det också vara att stärka afrikanernas självständighetssträvanden i södra Afrika. Därför bör stödet till befrielsesträvandena i denna del av världen ökas.

Budgetåret 1974/75 skall vi enligt riksdagens löften nå enprocentsmålet. Det betyder att över 1 miljard skall gå till u-hjälp. Alla uppfattade riksdagens beslut 1968 som ett högtidligen uttalat löfte till u-länderna, ett löfte kungjort inför både i-länder och u-länder. Genom att fullfölja det kan vi verka pådrivande på andra länder. Sviker vi det blir vi ett annat slags föredöme.

Tyvärr lämnar oss regeringen i ovisshet om huruvida den ämnar stå vid riksdagens utfästelse. För att påminna regeringen om att socialdemokratins utfästelser var mycket klara vill jag erinra kammaren om vad som sades på SAP-kongressen 1967 då denna fråga behandlades. Dåvarande utrikesministern Torsten Nilssons ord föll så här: "Låt oss säga 1974/75 och lova att vi skall hålla detta löfte." Finansminister Sträng instämde och slog fast följande i polemik mot dem som ville gå snabbare fram:

”Vad blir resultatet om vi misslyckas? Hela vår satsning, hela vår politik blir svikna löften och beskyllningar för misslyckanden.”

Herr talman! Bästa sättet att undgå beskyllningar för svikna löften är naturligtvis att hålla dem. Men vi har ännu inte i denna debatt fått ett besked på den punkten.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! Inom den svenska demokratin är det en förutsättning för stora ekonomiska satsningar att de känns angelägna för hela folket. Biståndsanslagen har nu nått den omfattningen, att de inte är möjliga utan allmänt stöd från svenska folket. Det känns därför angeläget att anslagen kan tas under största enighet i riksdagen. Det har varit en ambition, vill jag påstå, hos alla i utrikesutskottet att komma fram till gemensamma ståndpunkter i huvudfrågorna. Detta har utskottets uppskattade ordförande redan påpekat. Jag beklagar att vi inte kom ännu längre, men det fortfarande rätt stora antalet reservationer rör i huvudsak mindre centrala frågor och förändrar inte huvudintrycket av stor samling kring biståndet.

Samlingen måste också kunna visa mottagarna av vårt bistånd, att stödet inte kommer från en regering som bara kommer med löften med hjälp av folkets tillgångar, utan att medlen medvetet lämnas från folket självt, förmedlade av regering och biståndsorgan.

Det skall vara ett stöd från svenska folket till *folken* i våra samarbetsländer, inte ett stöd från regering till regering eller från folk till regering. Ett stöd skall det vara från folk till folk. Därmed måste det vara självklart att vi inte kan gå snabbare fram eller lämna stödet på annat sätt än att vi hela tiden har ett allmänt stöd bakom oss. Det vore inte heller rätt mot de mottagande folken att vi kommer med annat stöd än vårt folks stöd. En avsikt med vårt bistånd måste vara att det ökar folkens möjlighet att besluta om sina egna förhållanden, och då måste det vara självklart för dem att vårt stöd är ett direkt uttryck för hela vårt folks vilja.

Mot denna bakgrund känns det viktigt att samlingen i utrikesutskottet är särskilt stark. Vi har upplevt en vilja till samförstånd från socialdemokraternas sida, som vi inte känt tidigare. Jag vill betrakta den som en ny medvetenhet om att biståndet måste vara en hela folkets angelägenhet, inte bara ett uttryck för en tillfällig politisk konjunktur.

Centerpartiet har i år, dels mot bakgrund av svårigheten att överblicka den ekonomiska utvecklingen, dels mot bakgrund av att den biståndspolitiska utredningen är i arbete, begränsat sin partimotion till vissa centrala punkter. Vi har med tillfredsställelse fått uppleva hur samtliga dessa punkter på olika sätt har infogats i utskottets betänkande. Som herr förste vice talmannen Bengtson tidigare påpekat måste detta observeras av regering och biståndsorgan.

I centerns partimotion 1271 hemställs bl. a. att riksdagen uttalar ”att stödet till u-ländernas industrialisering skall ges en sådan utformning, att man utvecklar en arbetskraftsintensiv småindustri, inriktad på hela samhällets utveckling och på oberoende gentemot industriländerna”. Utskottet noterar, ”att dessa synpunkter ligger i linje med de principer

som gäller för det svenska biståndet på detta område". Efter exemplifiering skriver utskottet slutligen: "Syftet med motionen 1271 är således tillgodosett." Vi har accepterat denna skrivning, då vi uppfattar den som klart vägledande för regering och biståndsorgan.

Därmed skulle det stora papperskombinatet i Nordvietnam, som tidigare har diskuterats här – om det nu kommer till stånd – bli en engångsföreteelse. Vi har i utskottet inte ansett oss kunna gå emot ett fullföljande av förhandlingarna om papperskombinatet, inte heller genom särskilt yttrande.

Jag vill emellertid här slå fast att projekt av denna typ inte stämmer med centerns av utskottet stödda uppfattning om hur vårt stöd till u-ländernas industrialisering skall utformas.

Jag vill i detta sammanhang beklaga att svenska folkets samling kring viljan att bidra till återuppbyggnaden i Nordvietnam nästan helt låses till detta projekt för tre fyra år. Jag har det största förtroende för dem som i SIDA eller som konsulter arbetar med projektet, men deras uppgift är mycket svår. Riskerna för misslyckande är stora, och jag vågar inte tänka på vilka konsekvenser ett misslyckande skulle få för den svenska biståndsviljan.

Stödet till Nordvietnams återuppbyggnad är angeläget. Herr Hermansson har tidigare erinrat om att landet i sig självt är ett av jordens fattigaste. Därtill kommer katastroferna och nöden under de många krigsåren. Landet ligger 100 år efter Sverige, citerade herr Hermansson sin sagesman. Sådana jämförelser är naturligtvis svåra att göra. Han nämnde också att det skulle ta 40 år innan folket åter skulle komma upp till en mänsklig levnadsnivå, eller hur han nu uttryckte det. Det svenska folket är det folk med tillgång till fri information som starkast engagerat sig för Nordvietnams katastrofdrabbade människor. Det är ett slag mot vårt folk att dess ansträngningar under flera år nästan helt leds in i detta projekt, vars positiva konsekvenser är mycket tveklaktiga och vars negativa konsekvenser kan bli allvarliga. Mycket annat förefaller att vara så mycket angelägnare.

I centerns partimotion hemställs också "att riksdagen uttalar att stödet till utvecklingen av jordbruket i u-länderna måste ske under stort ansvarstagande för de ekologiska konsekvenserna och på så sätt att förgiftning av jorden, urlakning och erosion motverkas". Också i detta instämmer utskottet.

Sedan jag nu påpekat att utskottet instämmer i centerns uppfattning om hur vårt stöd till utvecklingen av u-ländernas industri och jordbruk skall utformas vill jag anföra några synpunkter på vad i vårt bistånd som mot denna bakgrund är angelägnast – med hänsyn tagen både till behoven i den tredje världen och till viljan till engagemang hos vårt eget folk.

Vi bör -- det har sagts här förut i dag -- ha övergivit tron att det går att använda vår egen utveckling som mönster för u-länderna. För det räcker inte världens resurser eller dess förmåga att klara miljöstörningar. Utveckling måste nu rimligen innebära något annat. Vår utveckling i framtiden måste också rimligen få en annan inriktning, och kanske sammanfaller den så småningom på nytt med utvecklingslinjerna i

u-länderna. Då kommer vi kanske att för vår del behöva lära av de nya utvecklingslinjer som vi nu måste stimulera i u-världen.

Om vi ser ut över den fattiga världen i dag finner vi där tre huvudgrupper av problem: för det första folkökningen, för det andra utarmningen av jorden och för det tredje slumbildningen kring storstäderna. Oavsett vad vi lägger i begreppet utveckling är ingen utveckling möjlig förrän vi hävt krisen på dessa tre områden. Därför bör svenskt utvecklingsarbete inriktas på dem. Då kan vi också räkna med fortsatt brett folkligt stöd. Det är mot denna bakgrund som jag inte tror på investeringar i storindustri eller på importstöd för storindustrins eller plantagejordbrukets produkter. Utvecklingen av jordbruket måste inriktas på det egna landets eller den egna regionens direkta försörjning. Familjejordbruket med en kooperativ inköps- och försäljningsorganisation ger också en stabil grund för social utveckling. Blir det så efter hand produkter över för export bör vi stödja en försäljningsorganisation för den. Vi bör däremot inte utveckla, genom direktstöd eller genom importstöd, plantageproduktion. Utveckling av plantagejordbruk har ofta försvårat den traditionella livsmedelsproduktionen och brutit ned en kulturell livsform. I Västafrika har exportproduktionen av jordnötter föregåtts av skogskövling, och det är en av orsakerna till att öknen nu jagar förtvivlade människor framför sig. I Etiopien har plantageproduktion av sockerrör tagit betesmarker och vattenställen från nomadfolkens hjordar och därmed ökat den torka och den svält som ändå följer i skogsskövlingarnas spår.

Utvecklingen av industrin måste – det har utskottet också instämt i – inriktas på arbetskraftsintensiv småindustri, med hela samhällets utveckling som mål. För mig innebär det att industrin liksom jordbruket i sitt första utvecklingskede skall inriktas på landets eller regionens egen utveckling. Efter hand kan därefter skapas överskott för export, och då bör vi, på samma sätt som när det gäller jordbruksprodukter, hjälpa till med export av industriprodukterna. En direktsatsning på storindustri eller gruvdrift i storformat bryter kulturella och sociala mönster innan något nytt vuxit fram.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Låt mig till att börja med säga att det, efter fru Inga Thorssons sammanfattande, koncisa skildring av läget i världen, bara är att konstatera att hennes inlägg var ett varningsord från år 1974 – ett varningsord väl värt att lyssna till, väl värt att begrunda och väl värt att beakta, inte bara i Sveriges riksdag utan också i andra beslutande församlingar. Här hemma har man ofta lätt att glömma bort att det finns en värld utanför Verona, att det finns någonting utanför våra gränser.

I detta skede av debatten finns väl ingen större anledning att återge olika statistiska uppgifter eller nya vittomfattande faktabeskrivningar. Bl. a. herr Ullsten har i den delen gjort en utomordentlig insats med sin presentation av råvaruproblemen i dag.

Det är sant som det står i en förträfflig rapport från Sverige till FN:s

befolkningskommission, publicerad i dagarna: statistik blöder inte. Men det är människorna bakom statistiken som blöder. Jag skall därför, herr talman, nöja mig med att bara räkna upp några fakta:

att en fjärdedel av alla människor som någonsin har levat är vid liv i dag,

att omkring år 2000 består jordens befolkning av mellan 6 och 7,5 miljarder människor – att jämföras med 210 miljoner vid Kristi födelse och 1 miljard år 1825,

att antalet analfabeter aldrig varit så stort som nu,

att en halv miljard människor kan anses som undernärda.

Allt detta är hämtat ur nyssnämnda rapport.

Svenska insatser kan i denna situation inte i den delen bli annat än marginella, och vår främsta uppgift blir naturligtvis att vi i internationella organ och internationella sammanhang fyller vår funktion att vara pådrivande, att verka för insikt om problemens gigantiska karaktär och naturligtvis att själva göra vad på oss ankommer. Jag tror inte vi kan anklaga oss i någon av dessa delar.

Den intressanta frågan i dag är väl närmast, om det svenska biståndet kommer till riktig användning och om vi av varje krona får ut vad vi borde. Det är väl därom debatten delvis har rört sig och delvis kommer att röra sig. Möjligen är det så, att uppdelningen av vår u-hjälp i multilateralt bistånd, i bilateralt bistånd, i katastrofbistånd och bistånd i andra sammanhang numera visar sig vara något förlegad. Kanske kommer inte minst den extra generalförsamling som nu pågår i Förenta Nationerna att föra fram nya problemställningar till debatt och övervägande. Jag tror det blir så. I avvaktan på det vill jag gärna instämma i vad fru Thorsson sade, att vi borde kraftigt öka vår multilaterala insats, även om det skulle ske på bekostnad av den bilaterala insatsen i framtiden. Jag tror att vi därmed gör den allmänna insats, som man kanske har rätt att begära av oss, på ett bättre sätt än om vi själva skulle handlägga den för stora delar av det alltmer ökande behovet.

Jag tror också att våra administratörer och tekniker i biståndsrörelsen ute i världen hittills har utfört ett utomordentligt gott arbete. Jag anser att de är värda högt beröm för sina insatser. Enstaka missgrepp har väl inte kunnat undvikas – det hör till spelets regler – men de bör inte belasta det hela. Jag tror också att till nu den svenska biståndspolitikens betydande delar har varit inriktad på ett rätt sätt.

Orosmoln finns – några belystes nyss i en interpellation av fru af Ugglas – i form av en alltmer konstaterbar obalans i fråga om den bilaterala hjälpen. Utskottet har nu fått del av planeringsramar för de närmaste åren – till intet förpliktande för någon och strängt förtroliga. Jag kan självfallet inte yppa innehållet i dessa, men jag kan säga så mycket som att obalansen knappast synes komma att förminskas, om dessa ramar förverkligas. Denna obalans tar sig uttryck i att vissa regimer favoriseras och att andra sätts på undantag samt i att de kriterier som kommer till användning inte är de som jag tror att vi egentligen har samlats omkring, nämligen att hjälpa fattiga och behövande, att stimulera till hjälp och att göra detta utan rancuner i det ena eller det andra avseendet. Kanske dagens debatt innebär en tankeställare i det avseendet.

Jag skall ta några exempel. Etiopien är ett av världens fattigaste länder. Bruttonationalprodukten torde ligga på högst inemot 400 kronor per invånare. Få länder, om ens något land, torde ha en så låg medelinkomst. Men den svenska regeringen är påfallande njugg mot detta land trots att svensk hjälp av tradition går till landet och av allt att döma lämnas i effektiva former. I motionen 278 har under återopande av förhållandena i Etiopien yrkats på 50 miljoner kronor från Sverige i stället för 40 miljoner som regeringen föreslår. Jag yrkar bifall till reservationen 3 med instämmande i detta motionens yrkande.

Nu är det sant att det råder politisk oro i Etiopien. Händelseutvecklingen är svår att bedöma – förhållandena där skiftar från dag till dag. Så sent som i dag på morgonen kunde vi läsa ett telegram som kanske var mera oroande än lugnande. Men i sådant fall är det lätt gjort att liksom skett i fråga om andra länder kasta om inriktningen på biståndspolitik, att avvakta utvecklingen eller att gå till väga på annat sätt. Det hindrar inte motionskravet och yrkandet i reservationen 3.

Ett annat exempel är Cuba. Om principen att fattiga länder skall ha företräde framför icke fattiga länder borde Etiopien stå högt i fråga om svenskt bistånd men knappast Cuba. Där föreslår regeringen trots detta ett från 35 miljoner kronor till 45 miljoner kronor höjt bistånd.

Denna höjning är svårbegriplig liksom anslaget till Cuba över huvud taget. Bruttonationalprodukten beräknades 1970 vara ca 1 500 kronor. Nu lär den, som anförts nyss från denna talarstol, vara inemot 2 500 kronor, långt över vad som gäller i många andra länder. Cuba får dessutom mycket rikliga biståndsmedel från öststaterna, främst Sovjetunionen. Beloppen är okända, men man vet att talen är höga. Vi minns ju det nära sambandet i vissa politiska kriser, framför allt 1962 då Sovjetunionen på ön lät installera raketbaser riktade mot Förenta staterna och då existensen av dessa baser först under flera dagar förnekades i FN men sedan medgavs. Tvisten kom att lösas.

Vilka är då skälen för detta bistånd? De är uppenbarligen politiska – och på sina håll är skälen sympatier för den stat som år 1959 proklamerade sig som marxistisk och leninistisk. Men skall sådana synpunkter ligga till grund för svensk u-hjälp?

Dessutom måste man konstatera att den ekonomiska situationen under senare år kraftigt har förändrats till Cubas fördel. Sockerpriset har stigit från 27 öre i ett bottenläge år 1967 till i dag 252 öre per kilo. Jag skall ge några siffror.

År 1964 hade Cuba en produktion på 4 590 000 ton råsocker. Därav exporterades 4 176 000 ton. Priset i västeuropeisk hamn cif var 73 öre per kilo. År 1967 var samma siffror 6 236 000 ton i produktion, varav 5 683 000 ton exporterades. Priset var då 27 öre. År 1971 producerades 5 950 000 ton och exporterades 5 511 000 ton. Priset var 57 öre. År 1973 producerades 5 miljoner ton och exporterades 4 500 000 ton. Priset var 105 öre. År 1974 beräknar man preliminärt att exporten blir 5 miljoner ton till ett genomsnittspris av 250 öre. Dagspriset är som sagt 252 öre.

Men observera att när jag nu nämner priset syftar jag bara på den del av Cubas råsockerexport som säljs utanför de avtal som kan finnas med

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

öststaterna och som till innehållet är okända och svåra att bedöma. De torde i varje fall innebära att inte hela världsmarknadspriset uttas. Det uttas som bekant av ryssarna i fråga om oljan, men jag är inte säker på att det sker i fråga om råsockret – gamla obligationer från Cuba till Sovjetunionen kan naturligtvis hindra det.

Om man utgår från att 2 miljoner ton av Cubas råsockerexport säljs till världsmarknadspriserna har sedan 1968 bara dessa exportlikvider stigit från 540 miljoner kronor till 2,1 miljarder kronor år 1973, och för 1974 beräknas värdet till 4 miljarder kronor. Är då, fru Sigurdsen, Cubas återopade behov av valutor i dag aktuellt för svenskt bistånd?

Att Cuba är angeläget om svenskt bistånd är uppenbart. Det anses vara en knapp i knapphållet i förhållandet till Sovjetunionen, och det är därför man är så angelägen. Men är det ett svenskt intresse att fortsätta detta bistånd? Borde inte, såsom yrkas i motionen 278, anslaget till Cuba snarast möjligt överföras till verkligt behövande länder samt till u-hjälpsforskning? De som vill förorda regeringens förslag måste göra klart för sig om Cuba i dag är ett u-land eller inte i detta ords egentliga mening.

Så, herr talman, några ord om Nordvietnam. Även där kan jag koncentrera mig, eftersom så många talare redan varit inne på den frågan.

Utöver de många sakliga och tekniska invändningar som framförts, inte minst av herr Turesson, bör också än en gång understrykas att den ekonomiska sluträkningen för Sverige är helt okänd. Att det redan i dag är fråga om 600 miljoner kronor i 1973 års penningvärde är klart. Men det bör inte döljas för riksdagen att pessimister som sysslat med detta redan talar om kostnader på upp till 900 miljoner kronor innan projektet är förverkligat. Då blir det, herr talman, knappast fråga om bistånd i vanlig mening utan om en återuppbyggnad efter krig, alltså ett slags krigsskadestånd. Men Sverige har veterligt inte deltagit i kriget i Vietnam eller varit krigförande på sådant sätt eller på den sidan att vi skulle behöva åta oss ett skadestånd av dessa dimensioner. Ansvar för förödelsen i Vietnam ligger som bekant på annat håll.

Nu tycks viss tvekan råda inom regeringen. Trots den retorik som utvecklats vid statsministerbesök och på banketter i Arvsfurstens palats tycktes även statsminister Palme ha svävat en smula på målet när han i sitt tal till sin kollega från Hanoi uttryckte att projektet "ännu kommer att kräva så många förberedelser och studier". Det är välbetänkt att man tvekar. Det kanske rent av vore önskvärt att man vid lämpligt tillfälle överlämnade en fortsatt projektering till nordvietnameserna som då kunde dra nytta av de vid den tidpunkten kanske hundratals miljoner som Sverige nedlagt på projektet.

Sedan har fru Sigurdsen som ett skäl för att projektet skall fullföljas anfört att nordvietnameserna själva vill ha denna anläggning och detta område iscensatt. Hon har i sammanhanget återopat ett uttalande av riksdagen. Ja, fru Sigurdsen, det är riktigt att riksdagen sagt så, men skillnaden när det gäller det här åtagandet – som än så länge är mera teori än verklighet – är att Sveriges riksdag, såvitt jag vet, aldrig bundit sig för att av biståndsmedel nu eller under de kommande åren summor av denna storleksordning, alltså mellan 600 och 900 miljoner kronor, skall bindas för Nordvietnam. Det är ju den stora och avgörande skillnaden.

Det finns veterligt inget beslut om detta. Om regeringen nu binder sig för ett sådant beslut har den gjort ett ställningstagande som, såvitt jag förstår, icke har förankring i något riksdagens ståndpunktstagande beträffande storleksordningen. Det är ju en annan sak om man vill tillgodose önskemål beträffande varubistånd på ett tiotal miljoner kronor eller beträffande ett sjukhusprojekt på 40 miljoner kronor. Det är naturligtvis riktigt att man i sådana fall eftersträvar att tillgodose mottagarlandets önskemål. Men om mottagarlandets önskemål når upp till dessa dimensioner och därtill synes vara fotade på så lösan grund, då finns det anledning att överlägga och överväga innan man binder sig härför.

Herr talman! Det talas i det särskilda yttrandet nr 1 om att man vid uppgörandet av planeringsramar för framtiden bör undanröja eller förminska den redan förefintliga obalans som jag nyss talade om. Det är viktigare, för att citera fru Inga Thorsson från ett tidigare tillfälle, att "se mera till människorna än till regimen". Det får inte kunna sägas att vi lämnar vissa människor därhän, att vi låter dem hungra och svälta, därför att dessa utan att tillfrågas har en regim som inte överensstämmer med den svenska regeringens allmänpolitiska målsättning. Det kan inte heller godtas att biståndsmedel går till länder och folk som uppenbarligen i jämförelse med andra länder icke är i ringaste behov därav. Då har man rätt att tala om en obalans, då har man rätt att tala om felaktighet i fördelningen av dessa bilaterala medel. Människorna före regimerna — detta borde vara vårt valspråk inför den kommande planeringen av det svenska biståndet.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Den portugisiska fascistdiktaturen har under år 1973 tillgripit alltmer bestialiska former av terror mot civilbefolkningen i kolonierna. Avrättningar av barn, kvinnor och åldringar, tortyr, napalm och kemisk krigföring är de metoder som fascisterna i Portugal använder mot en befolkning, som kräver slut på slaveri och rätt till självbestämmande. Portugals fascistdiktatur begår emellertid inte bara skändligheter i sina kolonier. Man bedriver dessutom en propaganda i olika länder för att försöka rättfärdiga sin terror. Från Portugals ambassad i Stockholm har exempelvis igångsatts en propagandadrive, där man t. o. m. går så långt att bilder, som visar stympade angoleser, människor som stympats av de portugisiska militärerna, presenteras som ett verk av koloniernas befrielseörelser. I detta sammanhang behöver jag bara nämna de präster som förra året lade fram en dokumentation gällande Portugals enorma grymheter mot koloniernas befolkning.

Trots portugisernas ökade brutalitet har inte motståndsviljan hos befolkningen och koloniernas befrielseörelser mattats. Tvärtom har kampen mot fienden ökat och nya framgångar noterats. PAIGC:s aktivitet har lett till att Guinea-Bissau har utropats till självständig stat och hittills erkänts av ett 80-tal stater, dock inte av Sverige. I Angola noteras framgångar under befrielseörelsen MPLA:s ledning. Läget är detsamma i Moçambique under ledning av FRELIMO. Inte minst omvittnades detta när den biståndspolitiska utredningen i februari månad

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

detta år besökte exempelvis Zambia och Tanzania, där vi bl. a. sammanträffade med representanter för befrielseerna. Även presidenterna Nyerere och Kaunda bekräftade befrielsekampens ökade aktivitet under MPLA:s, FRELIMO:s och PAIGC:s ledning.

Men vad som också starkt betonades under dessa samtal var betydelsen av att den internationella solidariteten och hjälpen under nuvarande situation intensifierades. I de områden som befriats i kolonierna bedriver befrielseörelserna en social och politisk verksamhet. Analfabetismen är oerhört hög, och befrielseörelserna har lagt upp ett stort undervisningsprogram. Genom Portugals ökade brutalisering gentemot civilbefolkningen krävs ökade insatser på sjukvårdens område. Mediciner, sjukvårdsmateriel, undervisningsmateriel, transportmedel osv. är befrielseörelserna i stort behov av.

Det ökade internationella stödet är även viktigt för länder som Zambia och Tanzania. En fullständig befrielse av kolonierna innebär också för dessa två länder en snabbare utveckling socialt och ekonomiskt samtidigt som rasistregimerna i Sydafrika och Rhodesia snabbare kan avlägsnas.

Enligt förslagen i utrikesutskottets betänkande nr 3 kommer Sverige att öka stödet till befrielseörelserna. Det ser vi naturligtvis som någonting positivt. Men vi från vpk anser att den föreslagna ökningen inte är tillräcklig. Vi begär i vår motion nr 399 att riksdagen anvisar 25 miljoner kronor till vardera MPLA, PAIGC och FRELIMO. Befrielseörelserna är i behov av och kan på ett mycket tillfredsställande sätt placera ett betydligt större anslag än det nu föreslagna.

Sverige har tidigare sagt att de västeuropeiska regeringarna bör utöva påtryckningar mot Portugal för att förmå landets regering att förhandla med befrielseörelserna. Det bästa sättet att åstadkomma detta är enligt vår mening att Sverige ökar stödet till befrielseörelserna men också att den svenska regeringen omedelbart erkänner den självständiga staten Guinea-Bissau.

Det är något av ett hyckleri att den svenska regeringen fortfarande vägrar att erkänna Guinea-Bissau. Det finns i dag en bred opinion i landet för ett erkännande nu. Det är alltså ingen anledning för regeringen att ta hänsyn till svenska storkapitalister och vissa reaktionära grupperingar i det här landet.

I vår motion nr 399 begär vi förutom ökade anslag till befrielseörelserna att en större kontantsumma betalas ut. Vi har ansett och anser fortfarande att SIDA tillämpar en viss förmyndarprincip gentemot de mottagande befrielseörelserna.

Jag skall inte göra detta till en stor fråga. Jag tror det viktigaste är att biståndet ökar och att man tillgodoser befrielseörelsernas önskemål beträffande utformningen av biståndet. Däremot finner jag i nuvarande läge en annan fråga vara väsentlig när det gäller utvecklingen i södra Afrika och i Portugals kolonier. Det bör slås fast att Portugal inte skulle klara krigföringen i kolonierna utan NATO:s stöd och utan USA:s och Västtysklands vapenleveranser och bidrag. Men Portugal kan dessutom upprätthålla brutaliteten genom den internationella kapitalismens investeringar i Portugal och i dess kolonier. I denna verksamhet deltar den svenska kapitalismen tillsammans med andra kapitalistiska stater i

Onsdagen den
24 april 1974*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

exploateringen av koloniernas naturfyndigheter.

Eriksbergs etablering i samarbete med inhemskt kapital i Lisnavevarvet och Algots textilfabriker är några exempel på svenskt kapitals direkta stöd till den portugisiska diktaturregimen. Ett annat jätteföretag, Volvo, säljer terränggående fordon, som används av de portugisiska kolonialherarna i krigföringen mot befolkningen i kolonierna.

När arbetarna i dessa företag strejkar för högre löner och människovärdigare arbetsmiljö, drar sig svenska företagsledare inte för att använda sig av portugisisk polis och militär för att slå ner arbetarna.

Vi har nämnt Sveriges två ansikten i internationella frågor. Vi har å ena sidan Sveriges stöd till sociala befrielseörelser och å andra sidan svenska kapitalisters deltagande i förtrycket och utsugningen av koloniernas befolkning.

Trots det internationella kapitalets stöd till Portugal är vi emellertid övertygade om att folket i kolonierna kommer att gå segrande ur kampen. Detta är USA och andra imperialistiska rövarintressen klart medvetna om. Det gäller nu att förhindra en fullständig befrielse av kolonierna. Skulle befrielseörelserna segra innebär detta att imperialisterna, som nu exploaterar koloniernas naturfyndigheter, berövas dessa möjligheter. För att förhindra en sådan situation använder sig imperialisterna av olika, mer eller mindre raffinerade, metoder.

Ledaren för PAIGG, Amilcar Cabral, mördades brutalt. Man har gjort ett flertal misslyckade försök att även ta livet av ledarna för FRELIMO och MPLA. En annan metod, som man tror skall kunna förhindra en social frigörelse, är den s. k. nykoloniala lösningen. Den portugisiske generalen Spinola är den främste förespråkaren för den metoden. Han tror sig med en sådan lösning få till stånd en viss självständighet i kolonierna, medan ekonomin och naturfyndigheterna som hittills kvarstår under imperialisternas kontroll. USA, Västtyskland m. fl. stater arbetar nu febrilt för att nå en sådan lösning. Man skaffar fram grupper och enskilda personer i kolonierna som är villiga att gå imperialisternas ärenden. Man förser dem med vapen och de får genomgå träning i militär drill. Mönstret känns igen från andra länder, exempelvis Indokina. Meningen är att få angoleser att slåss mot angoleser.

En sådan utveckling av kolonialkrigen finns det all anledning att se upp med. Faran bör också uppmärksammas av den svenska regeringen, som i olika internationella organ måste ta upp denna fråga. Regeringen måste även ta konsekvenserna av sitt fördömande av den portugisiska fascistregimen och förbjuda svenska företag att investera i Portugal och dess kolonier.

Herr talman! I motion nr 658 föreslår vpk att riksdagen skall anslå 5 miljoner kronor till den eritreanska befrielsefronten ELF.

Utskottet avvisar detta yrkande med motivering att FN:s resolution angående grunderna för bistånd till sociala befrielseörelser inte är tillämplig när det gäller Eritrea.

Vad jag kan förstå av detta så får svenskt statligt stöd till befrielseörelsen inte komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ej ingripa i en annan stats inre angelägenheter. En sådan konflikt behöver inte uppstå i de fall då FN entydigt har tagit ställning mot förtryck av

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

folk som eftersträvar nationell frihet.

Jag vill hävda att FN tagit ställning för Eritrea, men att den reaktionära regimen i Etiopien brutit mot FN:s beslut.

Problemet Eritrea är inte så enkelt som utrikesutskottet försöker göra det till. Det handlar inte om "provinsen" Eritrea, som kejsaren och hans korrupperade ministrar i Addis Abeba kallar den. Det är heller inte så enkelt, som det på annat håll sägs, att Eritrea är samma problem för Etiopien som det skulle vara för Sverige om Skåne skulle kräva att få bli självständigt.

Eritrea har varit en italiensk koloni sedan 1890-talet, men erövrades av engelsmännen 1941. Andra världskrigets segrarmakter, England, Frankrike, Sovjetunionen och USA tillsatte en kommission med uppgift att lösa frågan om Eritreas framtida ställning. Då denna kommission misslyckades hänsköt man Eritreafrågan till FN, som i sin tur tillsatte en ny kommission bestående av Burma, Guatemala, Norge, Pakistan och Sydafrika. Då inte heller denna kommission kunde enas lade USA och ytterligare 13 stater fram ett kompromissförslag som antogs av generalförsamlingen den 2 december 1950 med rösterna 46–10 och 4 nedlagda. Sverige befann sig bland dem som lade ner sin röst, om jag är rätt informerad. Anledningen till detta ställningstagande vet jag inte. Kanske kan någon av utrikesutskottets ledamöter redogöra för detta.

FN:s kompromissförslag innebar att en federation skulle bildas under den etiopiska kronans överhöghet. Man skulle ta hänsyn till Eritreas befolknings önskemål och välfärd, freden och säkerheten i östra Afrika, Etiopiens rättigheter och krav på tillgång till hamnar.

För att utarbeta en konstitution åt Eritrea tillsatte FN en kommissarie. Federationslösningen utlovade:

1. fullständig självstyrelse i inre angelägenheter,
2. en federal regering helt skild från Etiopiens och Eritreas regeringar,
3. en konstitution som garanterade fundamentala mänskliga fri- och rättigheter.

Eritreas provisoriska parlament godtog federationen med Etiopien, då FN:s kommissarie uttryckligen förklarade att om inte federationsbestämmelserna följdes skulle FN ingripa.

Men ingenting av vad som sagts i federationsakten infriades. Tvärt emot tidigare löften och försäkringar från FN:s kommissarie beslöt denne att den federala regeringen enbart skulle utgöras av de delar av den etiopiska regeringen som handlade federala ärenden. Denna tolkning fick självklart förödande konsekvenser för Eritreas självbestämmanderätt.

Samma dag som kejsaren ratificerade federationsakten utfärdade han en lag om att Etiopiens konstitution och lagar skulle gälla även i Eritrea, och några månader senare upphöjde kejsaren de etiopiska domstolarna till federala domstolar.

Det språk som enligt bestämmelserna skulle vara Eritreas officiella förbjöds, och i stället infördes Etiopiens officiella språk. Fackföreningarna liksom Eritreas flagga avskaffades.

Jag har här helt kort försökt visa att ELF:s krav om självständighet för Eritrea till viss del har sanktionerats av FN, men att FN trots detta sedan helt nonchalerat flera framställningar från Eritrea, där man påvisat den

Onsdagen den
24 april 1974.

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

kejsrerliga regimens totala brist på respekt för ingångna avtal och hänsynslöshet mot ett folks rättmätiga krav på självständighet. Men trots FN:s nonchalans kvarstår beslutet från 1950.

Under åren 1952–1962 fångslades, torterades och mördades tusentals människor i Eritrea. Detta var brott som begicks av den etiopiska regeringen. 1957 sände Eritrea en delegation till FN med en detaljerad redogörelse för Etiopiens brott mot resolutionen av 1950. Redogörelsen sammanfattade situationen i Eritrea på följande sätt: "Under de senaste tio åren i händerna på Etiopiens regering har Eritreas folk lidit mer än det genomgick under 70 års kolonialt förtryck."

Bakom sveket mot Eritrea ligger imperialistiska intressen. Eritrea är av stor militärstrategisk betydelse för det etiopiska imperiet. Det är beläget vid kusten och utgör som helhet den enda möjligheten att sjövägen kontrollera Etiopien. Det är beläget vid kusten och utgör som helhet den enda möjligheten att sjövägen kontrollera Etiopien. Eritrea har goda naturtillgångar, bl. a. olja, kalium, pottaska och guld, som nu utvinns och exploateras av utländska bolag och inte kommer det eritreanska folket till del.

Redan under den brittiska kolonialadministrationen beviljades USA rätten att använda en radiostation inom Eritrea, nära dess huvudstad Asmara, vilken nu under namnet Kagnevbasen inrymmer det största telekommunikationscentrum utanför USA där man kan registrera gerillorörelser inom Afrika. År 1953, alltså ett år efter federationens tillblivelse, ingicks överenskommelse mellan USA och Etiopien som gav amerikansk militär rätt att röra sig och operera inom etiopiskkontrollerat område.

För att skydda dessa militära och ekonomiska intressen, som naturligtvis är intimt sammankopplade med den etiopiska feodalklassens och det inhemska kapitalets, har den etiopiska regeringen utvecklat en militärdiktatur, som innebär terror och förtryck – ett ekonomiskt, socialt och politiskt förslavande inte bara av det eritreanska folket utan även av det etiopiska. För att utöva sin makt och bevara de imperialistiska intressena i landet använder den etiopiska militären följande metoder i Eritrea: nedbränning av byar, massakrer på civilbefolkningen, napalm och s. k. strategiska byar.

Den eritreanska befrielsefronten bildades 1958 och började sin kamp mot förtrycket 1961. Med små resurser och trots avsaknad av stöd från en stark internationell opinion har man lyckats befria stora delar av Eritrea. Studenter och intellektuella men framför allt de fattiga bönderna och de jordlösa har engagerat sig i kampen. Efter att ha bildats som en i huvudsak nationell befrielseörelse utan politiskt program har ELF sedan slutet av 1960-talet utvecklats i progressiv riktning, och den första nationella kongressen, som hölls inne i Eritrea 1971, antog ett program på grundval av en nationell, demokratisk kamp mot den etiopiska kolonialismen och imperialismen och mot eritreanska klasser som samarbetar med fienden.

ELF har på sitt program det eritreanska folkets nationella enhet på grundval av jämlikhet för de olika minoriteterna. Man fastställer de demokratiska rättigheterna och utvecklar ett jämlikt skattesystem i de befriade områdena. Befrielsearmén skall utbilda bönderna i rationellt

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

jordbruk. Arbetar-, bonde-, kvinno- och studentorganisationer har bildats. ELF har börjat alfabetiseringen av folket på landsbygden och inom befrielsearmén. ELF syftar till jordreformer på kollektiv basis och möjligheter för nomadbefolkningen att bosätta sig. ELF arbetar för kvinnornas likaberättigande, avgiftsfri skolgång för alla samt fri sjukvård.

Detta sociala och ekonomiska reformprogram, som i sin helhet förutsätter befrielse av Eritrea och en uppbyggnad under ELF:s ledning, har påbörjats inom ELF och de befriade områdena. Men befrielsefronten arbetar med små resurser. Behovet är enormt, sjukdomar härjar bland befolkningen och flyktingproblemet är stort. Medicinsk utrustning, läkemedel, näringspreparat, skor, kläder och mat behövs i stor utsträckning.

Herr talman! C.-H. Hermansson har tidigare i debatten meddelat att vi från vänsterpartiet kommunisterna kommer att framställa ett yrkande när det gäller för Sverige att uppnå enprocentsmålet under budgetåret 1974/75. Jag vill läsa in detta yrkande till kammarens protokoll. Det lyder:

En stor del av det svenska statliga biståndet till u-länderna går fortfarande till stater med reaktionära regimer. Det är bara delvis som bistånd till sådana stater kommer folket till godo. En stor del av det får som direkta och indirekta effekter att stärka regimer som är fientliga mot och utgör ett hinder mot social och ekonomisk utveckling. Dessutom verkar u-hjälpen också i dessa stater på ett sätt som stärker imperialismen och befordrar svenska storkapitalisters intressen.

En viss förändring i länderinriktningen för det svenska u-landsbiståndet har kunnat noteras under senare år. Mer har givits åt stater med progressiva regimer och anslag har beviljats till stöd för nationella och sociala befrielseörelser. Fortfarande dominerar dock stödet till reaktionära regimer. Stödet till dessa måste helt upphöra.

De medel som därigenom frigörs måste användas till stöd åt progressiva stater och nationella och sociala befrielseörelser. Dessa stater och befrielseörelser har växt fram i kamp mot imperialismen och de klasser och regimer som sökt bevara socialt status quo i u-länderna och därmed omöjliggjort deras ekonomiska utveckling. De progressiva staterna och de nationella befrielseörelserna arbetar för en utveckling av sina länder. Bistånd till dem stärker detta arbete och främjar alla folks befrielse.

Det är mot denna bakgrund som enprocentsmålet för det svenska biståndet blir intressant. Detta mål har sedan länge spelat en framträdande roll i biståndsdebatten. Likväl har det gång efter annan skjutits på framtiden. När man 1968 antog enprocentsmålet ansågs det vara ett etappmål. Den debatten bör nu kunna avslutas genom att riksdagen står fast vid att målet skall uppnås under budgetåret 1974/75. Detta växande bistånd skall gå till progressiva stater och nationella och sociala befrielseörelser.

Med hänvisning till vad sålunda anförts föreslås att under punkten 1 i utskottets betänkande moment 2 i hemställan skall lyda:

att riksdagen i anledning av motionen 1974:657 dels uttalar att det statliga anslaget till u-länderna budgetåret 1974/75 i enlighet med

tidigare gjorda utfästelser och vad sålunda anförts skall ha en omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten, dels hos regeringen begär att förslag om erforderliga tilläggsanslag för att nå detta mål framläggs för riksdagen.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Dagens biståndsdebatt har, som redan sagts flera gånger, kommit att föras under särskilda betingelser. Knappast vid någon tidigare sådan debatt har det förelegat en så aktuell och påtaglig demonstration av hur våra levnadsbetingelser är beroende av förhållandena i de delar av världen som är utgångspunkten för denna diskussion. Nedskärningen av oljeproduktionen och följdverkningarna härav har som aldrig förr visat vårt beroende av råvarorna i tredje världen.

Men det är ju ingalunda så att denna kris lämnade u-länderna oberörda – tvärtom. Prishöjningarna på olja kommer också att drabba många av dessa länder mycket tungt. En del kunde kompensera sig då andra råvaror steg i pris. Andra u-länder, som inte har något att exportera, får endast känna av de negativa konsekvenserna. Vi vet att läget är mycket krisartat för en del av de länder som vi samarbetar med. Den extra FN-församlingen beträffande råvarorna är nu i full verksamhet, och Sverige medverkar aktivt i dess arbete.

Den chockbetonade upplevelse som den plötsliga åtstramningen av energiresurserna blev för oss alla kan ha varit nyttig, nämligen om vi förstår att dra de rätta lärdomarna av vad som hände. Dessa lärdomar är framför allt att jordens resurser är begränsade och att vi i de mest utvecklade länderna inte med någon naturlags rätt har förtur att exploatera och utnyttja dessa resurser mångdubbelt mera per individ – vare sig nu eller under de år som följer – än människomiljonerna ute i den fattiga delen av världen.

Det betyder i själva verket en omprövning och ett ifrågasättande av mycket av vår livsföring. Hur vi kan lyckas med detta på frivillighetens väg återstår att se.

Jag kan i allt instämma i vad Inga Thorsson sagt i de här frågorna tidigare i dag. Men först då vi får de konkreta förslagen ställs vi inför de verkliga proven. Den reaktion som kom till uttryck i vårt land och i många andra rika länder omkring jultiden förra året stämmer kanske inte bara till optimism när det gäller denna omställning.

Inom FN förbereds andra aktiviteter som också är uttryck för den krissituation som mänskligheten befinner sig i. Jag tänker på världsbe-folkningskonferensen i Bukarest det här året som efter ingående förberedelser, med Sverige som en aktiv deltagare, nu skall angripa en rad olika frågeställningar, nära sammanhängande med befolkningsutvecklingen. Åtskilliga frågor är kontroversiella, men man räknar ändå med att praktiskt taget samtliga FN:s medlemsstater kommer att vara representerade.

Det är en källa till viss tillfredsställelse att Sverige, ända sedan Ulla Lindström – orädd men ganska ensam och utlämnad – på 1960-talet tog upp befolkningsfrågan i FN, kontinuerligt har medverkat i denna fråga. Samtidigt är utgångsläget i befolkningsfrågan, som jag ser det, rent

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

allmänt för många enskilda länder helt förtvivlat. För länder som Indien, Pakistan och Bangladesh föreligger ju inga rimliga proportioner när det gäller de tillgängliga resurserna att erbjuda folket bostäder, hälsovård eller tillfredsställande mat. Skolväsendet kan inte växa i takt med de allt större barnkullarna, och de arbetslösas skara ökar efter hand som allt fler miljoner unga kommer upp i arbetsför ålder.

Naturligtvis skall inte dessa problem lösas främst med insatser för att begränsa befolkningsökningen. Men befolkningsökningens begränsning måste få vara med som ett viktigt hjälpmedel, i synnerhet i ett land som Indien, som sedan länge gått in för en aktiv egen befolkningspolitik med familjeplaneringsinsatser. Det fanns i Indien ett program redan 1951, vars mål var att minska födelsetalet från 40 promille till 25 år 1980. Detta finns fortfarande med i den nu gällande femårsplanen. Framgången vad gäller organisationen har varit ganska god, men i fråga om målsättningen har man misslyckats. Troligen ligger födelsetalet någonstans på 38 promille, och varje månad ökar befolkningen i Indien med minst 1 miljon människor.

Största hindret för familjeplaneringen är massornas låga levnadsnivå. Det heter i Indiens familjeplaneringsprogram att frågan alltför mycket setts isolerad från lösningen av övergripande problem som social och ekonomisk utveckling. Man säger i den egna utvärderingen av den fjärde planen att familjeplanering bör utgöra en del av ett totalt välfärdspaket för den enskilde och hans familj och anknytas till behov av hälsovård, utbildning, bättre nutrition och omsorg om kvinnorna. Befolkningsfrågan är inte minst en fråga om ett människovärdigt liv för kvinnorna. Nu är det i många fall så att kvinnan från tidig ungdomsålder oupphörligt är gravid. Resultatet blir långt ifrån alltid att hon föder levande barn. Och är det ändå så lyckligt att barnet lever vid födseln mister hon det kanske efter en kort tid, då ju barnadödligheten är enormt hög.

Det kan inte vara rimligt att föra bort befolkningsfrågan ur diskussionen.

Om man har sett något av detta ute i världen blir man inte bara djupt förtvivlad utan grips också av ängslan inför biståndssapparatusens oförmåga att bemästra alla de problem som här finns. Även i länder som Indien, vars politiska ledning helhjärtat stöder dessa strävanden, som har frågan förankrad i sin administration och som har program och får stöd utifrån, förefaller problemen nästan olösliga. Att verkligen nå ut till människorna, att övervinna okunnighet och religiösa fördomar, kräver enorma insatser och en enorm tro på ett lyckat resultat. Man måste kunna tillförsäkra familjerna trygghet på annat sätt än genom att de har en stor barnskara; där har vi säkert ett grundläggande problem.

Jag har inte haft anledning att så här utförligt beröra denna fråga med hänsyn till någon reservation, utan jag konstaterar tvärtom att utrikesutskottet är helt överens på denna punkt. Vi är ense om att Sverige skall fortsätta att engagera sig i denna fråga såväl i Förenta nationerna som på bilateral bas. På tal om Förenta nationerna kan jag också nämna att ytterligare en stor konferens, den om livsmedelssituationen, kommer att äga rum. Även det är ett område där utpräglade missförhållanden råder på många håll. För Sveriges del kan sägas att vi sedan länge arbetar på en

lösning av dessa frågor, genom stöd till landsbygdsutveckling i allmänhet, genom vattenprojekt, husdjursavel, kooperativa insatser och annat. Det är nu en gång så, att när konferenserna är hållna och de stora talen har haft sin plats, så återstår de konkreta åtgärderna. Det är de som till sist är avgörande. Och det är förslagen till dem som vi hoppas nu skall ta form vid årets konferenser.

Sverige söker spela en roll, samordnad med Förenta nationerna och understödjande de ansträngningar som FN gör. Sverige har från början varit ett aktivt medlemsland i FN-kretsen, och i biståndssammanhang har Sverige varit ett av de länder som lämnat betydande anslag till olika ändamål. Detta gäller t. ex. UNDP och UNICEF, men det gäller också specialdestinerade anslag avsedda för de minst utvecklade länderna – ett relativt nytt ändamål.

För anslagen till FN:s befolkningsfond gäller detsamma. Det har därför väckt en viss uppmärksamhet att man t. ex. i SIDA:s petita har riktat blickarna på FN som verkställande organisation för bistånd. I egenskap av styrelseledamot i SIDA är jag beredd att ta mitt ansvar för detta, och jag tycker det är helt rimligt att också granska genomförandet av FN:s arbete från centrum i New York via fackorganen och lokalrepresentanterna i de enskilda länderna till dess hjälpen når ut till mottagarna. Jag tror att FN-arbetet på det sättet blir mycket intressantare för en långt större krets av svenskar.

Det är också skäl att påminna om det uttalande som utrikesutskottet föreslog riksdagen i samband med budgetbehandlingen rörande resurserna för Svenska FN-förbundet. Om man kan stärka de resurserna, tror jag att man också kan få en befrämjande diskussion omkring FN:s arbete, en diskussion som vi alla kan ha nytta av.

Inom utskottet har vi åter haft att behandla beredningen av olika ärendegrupper och ansvarsfördelningen mellan olika myndigheter. Utrikesutskottet har varit helt enigt i sina uttalanden på den här punkten. Utskottet vill i detta sammanhang också uttrycka sin tillfredsställelse över att biståndsfrågorna nu handläggs av ett särskilt statsråd.

Herr talman! Jag skulle vilja tillägga ett önskemål – och jag vågar tro att andra kan instämma i det – nämligen att det kan ske en ytterligare samordning på lämpligt sätt av alla goda krafter som finns i skilda departement och annorstädes för att ytterligare stärka våra insatser inom olika sektorer. FN-delegationen förefaller fungera utomordentligt och är väl rustad med egen eller tillrest expertis på de flesta områden. Men det finns en del svaga punkter. Skall vi vara aktiva i sociala frågor behövs förstärkning med anknytning till andra ledningsorgan än UD. Detsamma gäller sådana spörsmål som bostadsfrågan och samhällsplaneringen, som också har börjat tas upp i FN-sammanhang. ILO-området förefaller mig ganska oplöjt, sett ur u-landsaspekten; där handläggs sysselsättningsfrågor och utbildningsfrågor som är nog så viktiga just för u-länderna. Vi vet här hemma alltför litet om hur man i ILO behandlar t. ex. kvinnofrågorna, och det är ett område där vi verkligen vill vara aktiva. Jag kan försäkra att det finns intresse och vetgirighet bland stora grupper, som också gärna vill göra olika slags insatser, lära känna förhållandena och knyta kontakter.

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

På SIDA kan vi notera hur man från fackligt håll – det gäller flera LO-förbund men också TCO-kretsen – nu ställer upp på ett mycket aktivt sätt för att befrämja och medverka i utvecklingen av facklig verksamhet i olika u-länder i Asien, Afrika och Latinamerika. Allt detta leder naturligtvis till ökat arbete för vår egen administration. Men vi talar ju om en internationalisering, om kontakter med verksamheten i u-länderna och med de internationella organ som behandlar dessa frågor, och då torde just den här sortens aktiviteter vara bland de mest angelägna. Att de därtill leder till en naturlig information och en förstärkning av opinionen i vidare kretsar måste alla hälsa med tillfredsställelse.

På min lott har fallit att kommentera en del av de reservationer som berör ländervalet. De som var med och behandlade denna fråga 1970 i den något upphetsade sinnesstämning som då rådde kan i dag med viss tillfredsställelse notera att utrikesutskottet 1974 i huvudsak upprepar vad utskottet skrev 1970. Ännu intressantare är enigheten om tillämpningen. Enigheten har under de gångna åren varit stor och är det i år också, om man ser till betänkandet. Moderaterna kommer med sin sedvanliga suck om Cuba, som egentligen har det så bra att landet inte borde få något stöd. Man har på det moderata hållet inte något sinne för värdet av att Sverige medverkar till att bryta den isolering eller bojkott som Cuba är utsatt för. Eller är det i själva verket tvärtom så att man är mycket medveten på den punkten? Det finns faktiskt inte i några handlingar inskrivet att vi skall rätta oss efter något fattigdomskriterium. Vi har ett ganska varierat register på kriterier.

Chile har också varit ett intressant fall under åren. År 1970 yrkade herr Björck i Nässjö på bistånd till det landet. Det var före Allendes tid. Yrkandet om bistånd till Chile från moderat håll återkom inte. I stället förbyttes det till ett avståndstagande från den tanken under åren 1972 och 1973, även då med hänvisning till att ett fattigdomskriterium skulle tillämpas. Hur det sedan har gått med Chile vet vi.

När jag lyssnade till fru af Ugglas i dag blev jag ganska betänksam. Jag undrade just om flera i den generation som fru af Ugglas tillhör i riksdagen läser det här utskottsutlåtandet från år 1970 på samma sätt som hon. Då skulle jag verkligen vilja göra vederbörande uppmärksam på att det inte på något sätt kan tolkas så som hon gjorde. Det är ett utlåtande som är mycket intressant och väl värt att studera i sin helhet. Jag kan inte gå igenom varifrån alla de olika delarna i utlåtandet är tagna, men jag kan försäkra att alla partier har bidragit genom motioner, partiprogram och olika sådana handlingar, som vi gemensamt har kunnat förena i skrivningen. Jag skall emellertid be att få göra fyra citat för att visa hur sammansatta de här kriterierna är. Jag skall börja med att citera vad utskottet anförde om mittenpartiernas motioner:

”Utskottets ställningstagande överensstämmer med uttalandet i motionerna – – – att våra projekt naturligtvis måste få en inriktning, som gör att insatsen bidrar till en bred ekonomisk och social utveckling till gagn för den stora massan av folket.”

Det står också i det här utlåtandet: ”I de fall då ett u-land sedan länge har behärskats av en regim som har visat sig ointresserad av en både

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

ekonomisk och social utveckling finns det skäl att visa återhållsamhet i fråga om nya svenska biståndsinsatser.” – Jag kan personligen mycket väl förstå att det har gått att tillämpa på Etiopien.

Vidare heter det: ”När statsmakterna har att ta ställning till en utvidgning av mottagarkretsen för bilateralt bistånd, bör de främst välja länder som förenar fattigdomen och underutvecklingens behov med framstegsvilja och utvecklingskraft. Från allmän utjämningsynpunkt ställer det sig naturligt att utvälja särskilt fattiga länder som mottagare av svenskt bistånd, men detta innebär inte att sådant bistånd endast skall vara förbehållet de allra fattigaste länderna.”

I den del av utlåtandet som är direkt hänförlig till propositionen det året – det handlade då om nya länder -- anförs:

”Det är därför naturligt att Sverige i första hand söker samarbeta med länder, vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävar efter att genomföra sådana strukturförändringar som skapar förutsättningar för en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning. Vid utbyggandet av vårt direkta bistånd bör vi därför enligt propositionen gradvis åstadkomma en förskjutning, så att nya insatser i första hand kommer i fråga i sådana länder.”

Jag har velat göra dessa citat, och det finns andra man kan göra ur det här utlåtandet. Allt det som anförts i utlåtandet visar att vi har skapat en bas för den – det vill jag påstå – stora enigheten kring tillämpningen av ländervalsprincipen. Det är egentligen bara moderaterna som är envisa i fråga om tidigare Chile och nu Cuba. I övrigt har vi varit tämligen överens.

Nu är det aktuellt att återuppta förbindelserna med Pakistan och att återuppta kontakten med Sudan -- ett land som på sin tid diskuterades livligt; och i den diskussionen varierade ståndpunkterna kraftigt.

Jag vill återigen ta upp Etiopien – där vi har arbetat längre än i något annat land. Hur utvecklingen kommer att gestalta sig i detta land kan ingen veta i dag. Vad som händer just nu kan inte vara någon överraskning. Sveriges hållning måste komma att anpassas till de möjligheter som kan erbjudas att göra en meningsfull insats i detta land. Jag tillhör dem som inte någonsin har velat överge Etiopien. Jag har alltså trott att vi skulle komma att hamna ungefär i den här situationen som vi nu befinner oss i, och att vi skulle kunna få bedriva ett samarbete med det landet under andra omständigheter än dem som hittills har gällt. För närvarande är väl svältsituationen det mest överskuggande problemet för massorna där. För resten kan vi konstatera att även i detta uråldriga feodalsamhälle har folket haft kraft att resa sig mot överhet och utsugare.

Jag skall inte uppehålla mig vidare vid de olika länderfrågorna, utan jag kan hänvisa till vad som står i utskottsbetänkandet.

Mycket talar enligt min mening för att våra insatser till inriktning och karaktär blir annorlunda i fortsättningen än dem vi har använt oss av hittills. De mottagande länderna kommer att begära allt större självbestämmanderätt och allt mindre av detaljstyrning från givarhåll, men det kommer att dröja innan de kan undvara närvaron av medarbetare och rådgivare utifrån. Utöver penningmedel behövs följaktligen även fortsättningsvis mobilisering av sådana från bl. a. vårt land. Så kommer renodlad

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

biståndspolitik att utbytas mot u-landspolitik, där vår handelspolitik, vår jordbrukspolitik och vår ekonomiska politik alltmer måste anpassas till de övergripande världsproblemen.

Min förhoppning är att pågående utredning skall komma att ange en utgångspunkt för våra insatser som passar till förhållandena hos våra samarbetspartner. Jag tycker att många inlägg i den här debatten har gett en bas och en uppfordran till en ny sådan målbeskrivning och målbestämning.

Allra sist, herr talman! Det har talats mycket om svag opinion och dåligt intresse för biståndsfrågor. Jag delar inte meningen att det är så, men vi har en annan diskussion och ett annat opinionsläge nu än vi hade under 1960-talets första år. Vad vittnar engagemanget i Indokinafrågan och i Chilekatastrofen om? Det är ju ett engagemang från mycket stora grupper, och det vittnar om intresse och vaksamhet. Likaså kan vi se en växande uppmärksamhet i fackföreningsvärlden i förhållande till de mäktiga multinationella företagen och deras påverkan på utvecklingen världen över. Här finner vi nya anfallsvinklar på gamla problem. Frågorna är alltfört bland de mest väsentliga i våra folkrörelser inklusive arbetarrörelsen. Det tycker jag för min del lovar gott för förankringen av samhällets insatser i fortsättningen.

Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru Lewén-Eliasson söker försvara biståndet till Cuba genom att säga att vi inte har fattigdom som ett kriterium på u-hjälp. Det är riktigt; det *borde* vi ha. Men vad fru Lewén-Eliasson säger är väl ett skäl för att man på sina håll inte vill ha det.

Här motiverades och försvarades bistånd med att man ville bryta isoleringen. Moderaterna skulle däremot inte ha någon känsla för behovet av att bryta ett lands isolering! Nu är det väl så, fru Lewén-Eliasson, att många länder är isolerade – än från en grupp stater och än från en annan grupp – men då har de i stället desto större kontakt med någon annan grupp. I fallet Cuba finns ju medlemskapet i Comecon, eller SEV som det numera heter. Det är kanske inte direkt någon isolering i det fallet!

Men det väsentliga, herr talman, är ju att om det är för att bryta den politiska isolering som Cuba har varit i och uppenbarligen nu är på väg ifrån – inte minst efter den amerikanska senatens utrikesutskotts uttalande i natt – så skall det som man ger till Cuba inte kallas u-hjälp, utan då skall det presenteras som politiskt bistånd för att bryta isoleringen, och det skall lämnas en särskild proposition om det.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! För det första är det så, att även om Cuba inte är ett av de allra fattigaste länderna är det i alla fall ett fattigt land. För det andra för Cuba en politik som i förhållande till de stora massorna är en välfärdspolitik. Det finns fördenskull, som jag ser det, all anledning att

stödja detta land. Vi kan inte se vår biståndspolitik som en enbart humanitär insats för fattiga länder. Det är fråga om att medverka till att sätta i gång en utvecklingsprocess. Såvitt jag förstår gör vi det på ett utmärkt sätt genom vårt samarbete med Cuba.

Sedan förstod jag inte alls det där argumentet i fråga om isoleringen. Det är just det förhållandet att Cuba är isolerat från halva världen som Sverige har velat medverka till att ändra. Samma förhållande kan gälla andra länder. Tag t. ex. länderna i södra Afrika, där vi på ett mycket tidigt stadium gick in aktivt just för att dessa länder var isolerade. Jag kan se Sveriges samarbete med Cuba som ett uttryck för ett neutralt lands strävan att bryta ett annat lands isolering.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Tag länderna i Sydafrika! De är verkligen isolerade. De ligger som en enklav i ett stort område. Gör Cuba det? Nej, Cuba är i stället nära förbundet med ett stort maktområde i världen, östblocket. Dess isolering från Sydamerika är på sin höjd partiell och är på väg att upplösas.

Men det intressanta är att fru Lewén-Eliasson öppet deklarerar att politiska synpunkter skall ligga till grund för biståndet. Det är det som vi vänder oss mot.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Cuba är ju isolerat på sin plats på kartan. Hur långt har inte Cuba till något land som det kan samarbeta med?

Sedan kan man diskutera vad som är politiskt. Jag har den meningen – och den får stå för mig då – att när moderata samlingspartiet så kraftigt tar avstånd från Cuba och engagerar sig för Etiopien är det också ett politiskt ställningstagande.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Bland de hundratusentals människor i vårt land som tillhör någon av de frivilliga organisationer som sysslar med u-hjälp av olika slag – och då inte minst inom missionssällskapen – är det med tillfredsställelse man märker att förståelsen för deras arbete ökar hos statsmakterna. Som ett bevis härpå tar man nämligen ökningen av anslagen till ”svenska enskilda organisationers utvecklingsverksamhet”, för att nu använda propositionens egen ordalydelse.

Budgetåret 1972/73 var detta anslag endast ca 13 miljoner kronor. För budgetåret 1974/75 hade SIDA i sina petita begärt 35 miljoner kronor, ett anslagsöskande som utan tvekan tydde på kännedom om de verkliga behoven. Egendomligt nog prutades detta belopp i propositionen till 25 miljoner kronor. Vid utskottsbehandlingen enades man dock om en kompromiss, varför i betänkandet föreslås 30 miljoner kronor till de enskilda organisationerna. Utskottet tog därvid naturligtvis hänsyn till SIDA:s petita men också till två motioner, därav en från folkpartiet i vilken vi föreslagit samma anslag som i SIDA:s petita. Även om utskottet sålunda stannat på halva vägen vill jag dock tro att dess ställningstagande i positiv riktning är ett bevis på att man för framtiden vill bygga ut

Onsdagen den
24 april 1974

-----
*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

samarbetet mellan SIDA och de frivilliga organisationerna.

Det är ganska naturligt att i utskottet den frågan ställdes huruvida de enskilda organisationernas bidragsäskanden är tillräckligt underbyggda rent planeringsmässigt. Det är sunt och riktigt att man ställer en sådan fråga. Så långt jag har kunnat förstå, genom de nära kontakter jag har med en av de största mottagarorganisationerna, är man på SIDA nogga med att framställningarna om bidrag är mycket väl underbyggda.

Men ett litet påpekande kan här ändå vara på sin plats. Man måste komma ihåg att många av dessa frivilligorganisationer inte har en planeringsorganisation som är dimensionerad för några verkligt stora uppgifter i de sammanhang vi rör oss med här. Det bör därför inte få ske att vettiga, riktiga och behjärtansvärda projekt stryps från början genom att det inte är tekniskt möjligt för hjälporganisationen i fråga att åstadkomma en så fulländad planering som kanske fordras. Vad jag menar är att redan på planeringsplanet bör SIDA ha möjlighet att ge ett riktigt stöd här på hemmaplan. Detta kan ju skapa förutsättningar för att projekt som kan komma att betyda ganska mycket för mottagarlandet verkligen kommer till utförande. Genom ett utbyggt samarbete och en successivt ökad satsning på detta område kan säkerligen mycket uträttas med skattebetalarnas medel och på ett, som jag tror, kostnadsbesparande sätt. De bakomliggande erfarenheterna finns ju hos dessa hjälporganisationer, ackumulerade — i många fall sedan generationer. Det är erfarenheter som egentligen inte kan värderas i pengar.

Ett steg i den här riktningen har nyligen tagits då Svenska missionsrådet i dagarna anställt en högt meriterad arkitekt med erfarenheter från u-landsarbete. Detta har blivit möjligt genom att SIDA ställt medel till förfogande till en del av lönen samt till vissa andra ofrånkomliga utgifter i sammanhanget.

Vad som här börjar ske på den rent byggnadstekniska sidan bör få efterföljd också inom sjukvårds- och hälsovårdsområdet. Det finns i dag ganska stora skaror av läkare och andra som arbetar inom sjukvården vilkas löner bekostas av missionerna. En samordning av erfarenheter vid planeringen av nya projekt på detta område skulle utan tvekan vara till stor fördel för alla parter.

Vad här har sagts gäller också på utbildningssidan. Koncentrerade och samlade erfarenheter från frivilligorganisationerna kan säkerligen tillvaratas och nyttiggöras på ett effektivt sätt, om de penningmedel som behövs också ställs till förfogande från statens sida, närmast då genom SIDA:s insatser. Naturligtvis gäller samma sak beträffande utveckling av vederbörande lands näringsliv och på andra liknande områden.

Men även om kravet på noggrann planering är självklart och därför bör stödjas på det sätt jag varit inne på, kanske man ändå kan tänka sig att SIDA prövar nya vägar också i detta avseende. Exempelvis skulle man beträffande organisationer, där man har erfarenhet av att en noggrann planering verkligen sker, om något år eller kanske tidigare, på försök kunna anslå medel till projekt utan att detta föregåtts av kostnadskrävande och tidsödande planeringar. Naturligtvis skulle den organisation som på detta sätt fick förtroende och erhöll bidrag i efterhand fullständigt redovisa resultatet av sitt arbete. Jag tror inte att risken för

misslyckande skulle vara stor. Man skulle dock vinna tid och i vissa fall få fram hjälpinsatser snabbare.

I detta sammanhang kan man till de eventuellt tveksamma göra samma påpekande som utskottets värderade ordförande gjorde tidigare i dag, nämligen att allt u-landsarbete är förknippat med ekonomiska risker. Här rör det sig dock om mycket begränsade risktaganden. En värdefull flexibilitet i biståndsarbetet kan vinnas, och den är i sig själv värdefull.

Slutligen några ord om en närbesläktad sak, som visserligen inte denna gång har aktualiserats genom motioner, men som ändå inte bör glömmas bort. Då vi i dag diskuterar den svenska u-landshjälpen, är vi mitt uppe i ett expanderande skeende. Några historiska aspekter lägger man kanske inte direkt på u-landsarbetet, även om de olika milstolparna i det statliga hjälparbetet noga noteras för kommande dagar. Svenska staten började ju med utvecklingsbistånd år 1950, då det första anslaget utbetalades till Förenta nationerna.

Inofficiellt började dock Sverige sådant arbete för 140 år sedan genom missionens insatser. En sammanslutning, benämnd Svenska Missions-sällskapet, började redan år 1834 att propagera för missionsarbete, i vilket som en viktig del *ingick humanitär hjälp av olika slag*. Vad de svenska missionärerna gjorde och vilka problem de fick brottas med finns det tyvärr endast spridda noteringar om. Det borde vara angeläget för oss var och en att denna del av vår historieskrivning tas fram ur glömskan och fogas in i det sammanhang där den hör hemma. Att det inte var genom statliga beslut som dessa hjälpinsatser gjordes gör dem inte mindre värdefulla och intressanta. De emanerar dock från vårt eget land och från folkrörelser som berört stora delar av vårt folk.

Herr talman! Jag har önskat hålla mig inom ramen för den tid jag anmält mig för, och därför vill jag sluta mitt anförande här. Utan att ha gått in på de detaljer som berörts i de till utskottets betänkande fogade reservationerna vill jag avsluta med att yrka bifall till reservationerna 1, 2, 6, 7, 9, 10 och 15.

Herr LANGE (s):

Herr talman! I ett par motioner från vpk yrkas att Sverige lämnar Världsbanken, Internationella utvecklingsfonden och andra till Världsbanken knutna organ, regionala banker och fonder. Herr Hermansson har tidigare i dag i denna debatt närmare uppehållit sig vid dessa kommunistiska krav, som inte är nya för riksdagen. De har framförts av kommunisterna varje år under de senaste fyra fem åren. Varje gång har utrikesutskottet enhälligt avvisat kraven. Detta är också fallet i år. 1971 lämnade utskottet en synnerligen utförlig motivering för sitt avslagsyrkande.

En mycket betydande del av det svenska biståndet kanaliseras, som vi alla vet, genom multinationella organ. Detta är helt i linje med principen att biståndet i så stor utsträckning som möjligt bör vara obundet. Ingen är blind för de nackdelar som sammanhänger med en sådan ordning eller för de brister och fel som kan vidlåta dessa FN-organ.

Behovet av samverkan mellan givarländer och av internationella fora där i-länder och u-länder kan komma till tals med varandra, diskutera och

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

ha dialoger, är emellertid alltså stort, ja nödvändigt, för att det bistånd i-länderna lämnar skall bli verkningfullt.

Fördelarna överväger vida nackdelarna. Det gäller enligt utskottets mening också Världsbanksgruppen och IDA trots den starka dominans av USA och de allt annat än demokratiska principer som präglar utlåningsverksamheten. Behandlingen av Chile under Allenderegimen är det senaste och kanske mest flagranta exemplet på obehörig inblandning i enskilda länders nationella politik, en inblandning som jag inte tror någon progressiv eller eftertänksam människa kan godta. Att ett av USA:s största multinationella företag kunnat medverka till att störta en i demokratisk ordning tillkommen regering gör inte saken bättre. Trots herr Turessons ansträngningar tidigare i dag att fria Världsbankens ledning från misstanken att gå mäktiga amerikanska affärsintressen till mötes finns det många tecken på att så ändå är fallet. Indicierna, herr talman, är alltför starka för att negligeras.

Men vpk gör i sin onyanserade kritik av Världsbanksgruppen och IDA sig skyldig till våldsamma, jag tvekar inte att säga befängda överdrifter. Härigenom motverkar man ju möjligheterna att föra en saklig debatt, en fruktbar dialog, men också strävandena att få till stånd angelägna reformer av de ifrågasatta FN-institutionernas verksamhet. Läser man motiveringarna för kommunistkraven på att Sverige lämnar Världsbanken och IDA, får man intrycket att motståndarna betraktar dessa organ uteslutande som exklusiva instrument och redskap för amerikansk imperialism och hänsynslös ekonomisk utsgning av u-länderna. "Gruppen är till för att skaffa affärsmöjligheter för privatinvestorer samt att möjliggöra en för industristaterna effektiv och gynnsam råvarupolitik", heter det t. ex. i en motion av herr Hermansson m. fl. Gruppens politik "är att främja speciellt de amerikanska ekonomiska och politiska intressena", sägs det i en annan motion av vpk i år.

Det talas också om institutionernas "nettoinkomster", av investeringsverksamheten på omkring 190 miljoner dollar. Nu förhåller det sig så, vilket också påpekas i utskottsbetänkandet, att huvuddelen av Världsbankens rörelseöverskott överförs till IDA. Återstoden fonderas i banken, och därmed ökas bankens utlåningskapacitet. Jag ber kammarens ledamöter observera att någon utdelning från banken aldrig förekommit i bankens hela historia. Det borde vid det här laget vpk ha observerat, så många gånger som den frågan varit föremål för debatt i riksdagen. Man har sannerligen haft god tid på sig.

Utrikesutskottet -- jag tror det gäller samtliga dess ledamöter -- är på det klara med att bankens liksom IDA:s beslutsmekanism, grundad i väsentlig grad på de ursprungliga kapitalinsatsernas storlek, är i hög grad otidsenlig och helt otillfredsställande. Den har inneburit en för u-länderna besvärande överrepresentation för de stora industriländerna, främst USA. Jag har själv tio eller elva gånger -- jag kommer inte ihåg vilket det var -- såsom svensk representant deltagit i de möten som bankstyrelsen håller en gång varje år. Jag vet därför vad jag talar om. Denna överrepresentation har i sin tur haft orimliga konsekvenser för organens biståndspolitik och utlåningsverksamhet. I åtskilliga fall har den här ordningen inneburit en förödmjukande och orättfärdig inblandning i

det mottagande landets egna angelägenheter, en inblanding som hämmat dess strävanden att föra en konsekvent och planmässig politik fram mot ekonomiska framsteg och social utjämning. Det tror jag inte kan bestridas.

Det finns som sagt också tecken som tyder på att man åtminstone i vissa fall underlättat för multinationella jätteföretag att för kortsiktig vinnings skull exploatera ett lands råvaruresurser med långsiktiga förödande eller i varje fall svårreparabla skadeverkningar för den mänskliga miljön som följd.

Den kritiska inställning som jag här gett uttryck åt svarar – det tror jag mig kunna försäkra – mot det socialdemokratiska partiets uppfattning. Den har också omsatts i konkret handling genom upprepade ansträngningar från regeringens sida under många år att få ändringar till stånd såväl av bankens och IDA:s konstitution som av de principer som skall vara vägledande för organens biståndsverksamhet. Vissa – ehuru små – framsteg har också gjorts. Jag erkänner att framstegen ännu är mycket begränsade. Verksamheten har i någon liten mån ändå närmat sig de huvudlinjer som uppdragits i FN:s utvecklingsstrategi, tillkommen 1970.

Av utlåningen, främst från IDA men också från banken, går sålunda en växande andel till jordbruk, vattenförsörjning och utbildning. Det berör kanske infrastrukturen, men det representerar samtidigt ändamål som prioriterats av mottagarlandet. Man kan också tala om någon ökning av u-ländernas inflytande på verksamheten, även om det fortfarande är alldeles otillräckligt.

Det finns därför alljämt starka skäl för missnöje med Världsbanken och IDA – det bestrider jag inte för ett ögonblick. Kritiken är berättigad, men lösningen kan ju inte bestå i att vi avskaffar dessa institutioner genom att beröva dem resurserna, såsom vpk vill. Det vill inte u-länderna själva – de har aldrig uttalat sig för att banken och fonden skall upphöra med sin verksamhet. Det förefaller som om kommunisterna inte har observerat det här förhållandet. Eller är det kanske så att de inte vill erkänna det? Det är kanske den gamla elittanken i den kommunistiska ideologin som går igen – kommunisterna anser sig bättre begripa vad som gagnar u-länderna än vad dessa själva gör. Vi för vår del vill i överensstämmelse med u-ländernas egna önskemål fullfölja våra ansträngningar, peka på bristerna i organens sammansättning och på bristerna i deras biståndspolitik.

Vid FN:s extra generalförsamling om råvaru- och utvecklingsproblem som pågår just nu har den svenske handelsministern hållit ett uppmärksammat tal, som också formades till en skarp vidräkning med bankens och IDA:s verksamhet. Jag tillåter mig att citera till protokollet: ”U-länderna måste få möjlighet att spela sin rättmätiga roll i den internationella beslutsprocessen, inte minst i organ som världsbanken och internationella utvecklingsfonden. Det vore oacceptabelt om dessa organ lät sig påverkas i sin kreditgivning av låntagarlandets inställning i nationaliseringsfrågor. Det är av vikt att dessa institutioner bibehåller och försvarar sin multilaterala karaktär.”

Att arbeta för fortsatta reformer, som gör Världsbanken och IDA bättre lämpade och skickade för rollen som multinationella organ för

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

biståndspolitiken, är den enda godtagbara vägen – inte att avskaffa dessa institutioner.

Vandringen kan bli besvärlig och säkerligen tidskrävande. Vi får beväpna oss med tålmod, men jag tror inte att tålmodet här nödvändigtvis måste vara framstegets fiende.

Låt mig säga ett par ord om vpk:s yrkande om att Sverige upphör att stödja den amerikanska dollarn och verkar för en reglering av den internationella valutapolitiken i enlighet med de krav som u-länderna enats om i Limaprogrammet.

För det första vill jag påpeka att stöd för dollarn från svensk sida endast förekommit i situationer där vi haft ett eget intresse och i samarbete med andra länder i vår närhet i Västeuropa, vilka är våra viktigaste handelspartner. Skulle inte ett sådant samarbete ha kommit till stånd, där vi som ett led i detta vid några tillfällen stött dollarn, skulle detta ogynnsamt påverka inte bara vår egen ekonomiska situation utan också u-ländernas möjligheter att hävda sig på våra marknader. En allmän valutakris skulle allvarligt försämra betingelserna för världshandeln, och detta skulle inte minst drabba u-länderna. Några särskilda aktioner för att stödja dollarn har av riksbanken inte företagits såvitt jag har mig bekant. Detta framgår redan av den omständigheten att dollarkursen starkt fluktuerat både upp och ned under de senaste åren.

För det andra vill jag säga att Sverige aldrig motsatt sig u-ländernas krav på särskild dragningsrätt i Internationella valutafonden, som bl. a. framförts i anslutning till det av vpk åberopade Limaprogrammet. Tvärtom. Vi har redan från början tillsammans med övriga nordiska länder stött u-länderna och vi fortsätter med detta. Som tydligt framgår av utskottsbetänkandet har vpk-motionärerna fått hela denna problematik ordentligt om bakfoten. Det finns verkligen starka skäl för vpk-motionärernas talesman att erkänna misstaget, men det får vi nog förgäves vänta på. Med en, vågar jag säga, till halsstarrighet gränsande envishet upprepar man bara vad de sagt i motionerna, men missförstånd och oriktigheter blir ju inte sanningar av att upprepas.

Allra sist skall jag med några ord beröra reservationen 8 till utskottets punkt 7, som handlar om handelsutbytet med u-länderna. Den här reservationen kom för mig – och jag förmodar också för åtskilliga andra ledamöter av utskottet – som något av en överraskning. Vi har i riksdagen varit ganska överens om hur den svenska handelspolitiken gentemot u-länderna skall gestalta sig, och jag har litet svårt att finna syftet bakom reservationen, om nu inte detta enbart är att folkpartiet har ett behov av att så mycket som möjligt profilera sig självt. Jag har lyssnat på herr Ullsten, jag har hört fru Nettelbrandts inlägg. Båda har uppehållit sig vid reservationen 8 utan att jag kunnat bli något klokare av det. Möjligen vill man därmed framhålla att man inte är helt nöjd med vår handelspolitik i förhållande till u-länderna. Den svenska handelspolitiken har ändå som ett av sina mest utpräglade särdrag tagit särskild hänsyn till u-ländernas behov. Vi har också gjort åtskilliga kraftansträngningar i den riktningen, och jag vågar säga att i den strävan mot frihandel som hela tiden präglat den svenska handelspolitiken har vi blivit något av ett föredöme för många andra länder.

Jag tror varken herr Ullsten eller fru Nettelbrandt kan visa på något land som har liberaliserat och öppnat marknaderna så mycket gentemot u-länderna som Sverige har gjort. Jag skulle i så fall gärna vilja veta vilket det landet är.

Jag vill också erinra om de konkreta insatser som har gjorts för att stödja u-ländernas exportansträngningar. Vi initierade t. ex. från svensk sida det internationella handelscentrat i Genève och vi har fortsatt att vara dess främste bidragsgivare. Det är bara ett litet exempel.

Det är klart att man, som tydligen motionärerna och reservanterna gör, kan tycka att man bör gå ännu snabbare fram. Men vill man det, då tycker jag också att man har skyldighet att inte bara tala i allmänna, svepande ordalag och generella formuleringar utan också konkret ange på vilka punkter man önskar en ändring av den svenska u-landspolitiken. Den chansen som funnits här i dag har varken fru Nettelbrandt eller herr Ullsten begagnat sig av. Vill ni t. ex. att vi skall begränsa det ändå ganska ringa stödet för den egna produktionen – ur beredskapssynpunkt nödvändig – av textilier ytterligare? Vill ni att vi ensamma i världen helt och hållet skall radera tullarna på industriprodukter utan att några andra länder följer vårt exempel? Det vore bra att få veta det. Då skulle ändå den här reservationen ha ett visst berättigande och representera en annan ståndpunkt än den som för närvarande ändå återspeglas i den politik som förs.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! I början av sitt anförande anknöt herr Lange till något som jag hade sagt i förmiddags om utformningen av UD:s informationsutskrift om de multilaterala biståndsorganisationerna. Men herr Lange uttryckte sig på ett sätt som gör att jag misstänker att han missuppfattade mig och inte förstod vad jag avsåg. Jag framhöll att det är nödvändigt att den information som ges riksdagen är korrekt och saklig och att framställningen inte har någon tendens. Jag reagerade därför mot att det i informationsskriften utan bevisning antyds på ett som jag anser diskutabelt sätt att Världsbanken eventuellt inte varit opåverkad av tvisten mellan USA och Chile rörande ersättning för nationaliserad amerikansk egendom. Så sade jag ordagrant.

Även om nu herr Lange menar att det syns tecken och indicier på att så skulle ha varit fallet, så finns det inga bevis därför. Man kan åberopa tecken och indicier för en ståndpunkt, men det måste klart uttryckas att det också bara är tecken och indicier. Man får inte framställa det så att det är fråga om bevisade fakta. Eftersom så inte har skett i detta fall karakteriserade jag skriften som onyanserad i det avseendet. Jag vidhåller att den är det och att riksdagen inte är betjänt av att få information som är så beskaffad.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag misstod inte herr Turesson. Jag vet att han har vänt sig mot den här redogörelsen om multiinformation från u-avdelningen som den heter och tycker att det är en snedvriden information som lämnats. Men jag skulle förfärligt gärna vilja veta – det tror jag vore

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

bra för oss alla – herr Turessons egen uppfattning beträffande de multinationella företagens roll i dessa sammanhang. Nu säger herr Turesson att det vet han ingenting om. Det har inte bara gått rykten utan det finns också, tror jag, vissa belägg för att ett stort amerikanskt företag – riksdagens stadga förbjuder mig att nämna det vid namn – varit verksamt just i Chile. Vi såg för inte alltför länge sedan i Sveriges TV ett program om ett annat stort amerikanskt företag som gett sig in på att fånga fisk – och startat en livsmedelsprocess i samband därmed – i Peru, där följderna blivit betydande skadeverkningar för miljön och risk för att råvarorna helt exploateras utan att balansen någonsin skulle kunna återställas. Och detta företag har faktiskt haft stöd av Världsbanken vid sitt etablerande. Det är nu ett faktum, det lär väl inte herr Turesson kunna bestrida.

Jag har svårt att se att det är orimligt att anklaga vissa personer i bankledningen för att vara särskilt lyhörda för dessa ekonomiska intressen. Utan att jag på något sätt vill ge kommunisterna rätt i deras yrkanden måste jag säga att det finns ändå rätt mycket av sanning i vad som sägs i motionen om hurdana förhållandena i detta hänseende verkligen gestaltat sig.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är helt uppenbart att det finns multinationella företag som kan ha och har och har haft ekonomiska intressen av den art som herr Lange nu talar om. Det vill jag naturligtvis inte förneka. Men den fråga det här gäller är om Världsbanken låtit sig påverkas i sitt ståndpunktstagande till långivning – i det här fallet till Chile – av sådana förhållanden. Det påstår herr Lange, men herr Lange kan inte bevisa det. I varje fall har herr Lange inte företett något bevis för det. Herr Langes påstående hör till typen indicier och tecken som herr Lange talade om förut, och de har ju inget bevisvärde.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl ingen hemlighet att t. ex. vid de årsmöten som banken anordnar kommer åtskilliga av de företag, som jag här har tillåtit mig säga att indicierna talar emot – och kanske talar för att de i viss utsträckning kan vara bovar i sammanhanget – i mycket nära kontakt med de personer som finns i banken. Jag vet inte vilken överenskommelse som kan slutas, men i några fall är det ostridigt – det framgår av bankens egna handlingar – att stöd lämnats i samband med att sådana företag etablerat sig i u-länder. Det behöver i och för sig inte vara till nackdel för u-länderna, men det kan inte uteslutas att det i vissa fall har varit det. Och jag vidhåller att de tecknen inte kan slätas ut med så lätt hand som herr Turesson försökt göra i sitt anförande.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna går emot Sveriges fortsatta anslutning till Världsbanksgruppen. Vi är också emot det i år kraftigt förhöjda anslaget till Internationella utvecklingsfonden, IDA.

Detta Sveriges engagemang är en nationell skandal. Den allra senaste

tiden har det också fått nya och skrämmande aspekter.

Efter andra världskriget rådde under en del år en idealistisk stämning och syn när det gällde att angripa underutvecklingens och fattigdomens problem. Det var ju ett problem, som västerlänningarna ganska sent och nymognat hade upptäckt. För de flesta vanliga, ärliga människor lät det bra när man talade om internationell långivning i Förenta nationernas regi.

I verkligheten blev hela tiden de internationellt sinnade idealisterna missbrukade. Också i vårt parti tog det en viss tid innan vi genomskådade det officiella dubbelspelet.

Sverige ger anslag endast till IDA. Men i den internationella kreditgivningens system kan fonden givetvis inte isoleras. IDA ingår i Världsbanksgruppen och har samma chef som banken. Tillsammans med banken och ett annat FN-organ, Internationella valutafonden, kanaliserar den internationell långivning och valutapolitik. IDA och banken kompletterar varandra och ger inte sällan i samordning lån till samma land eller samma projekt.

Tre huvudproblem är förknippade med denna kreditgivning och Sveriges engagemang. Det första är dess andel i det svåra problemet med den internationella skuldsättningen. De ekonomiskt förtryckta länderna i världen tyngs av en ständigt växande skuldbörda. Allt större del av deras valutainkomster tas i anspråk för räntor och amorteringar på lån utifrån. Allt oftare måste de ta nya lån enbart för att klara akuta betalningssvårigheter, försakade av redan existerande skulder. Dessa länder tvingas till en hopplös kapplöpning med skuldsättningen. Så länge de inte bryter sig ut blir de alltmer beroende. Skulderna pressar dem att göra nya skulder.

Låt oss stanna ett ögonblick och fråga vad detta tvångsläge betyder. Det sägs ju så ofta att de ekonomiskt förtryckta länderna själva önskar pengar från IDA och Världsbanken – därför bör Sverige stödja dessa institutioner.

Herr talman! En sjuk människa med svåra smärtor behöver opium. Och den sjuke säger: Ge mig opium! Man ger honom då opium för att inte hans läge skall bli outhärdligt. Man säger alltså inte: Låt oss råda bot på sjukdomen och smärtan och onödiggöra bruket av opium, trots att det är det som den sjuke egentligen vill och har glädje av. Utan man säger i stället: Den sjuke vill ha opium, vi måste villfara denna hans egen önskan.

Det är falskt att anföra de ekonomiskt nedtrycktas stödbehov i ett nödläge som motiv och försvar för något som på sikt är förkastligt – den internationella skuldsättningen. Skuldsättningen skapar i längden ingen utveckling, även om nya lån givetvis temporärt kan avvärja monetära och andra kriser. Kina och Nordkorea, som aldrig fått ett öre av Världsbanksgruppen, har redan löst sina mest grundläggande ekonomiska problem genom sin politiska självständighet och sin planerade ekonomi. Indien, som varit en av bankens och IDA:s största kunder, har bara sjunkit djupare i fattigdom, kaos och korruption.

Den andra frågan gäller vad avsikten med Världsbanken varit från långivarnas, främst USA:s, sida. Eugene Black, tidigare Världsbankschef, uttalade redan 1952 att det var en spridd uppfattning att långivningen syftade till att bygga upp konkurrerande industrier i de fattiga länderna.

Detta var enligt hans mening fel. Ändamålet, sade han, var i stället att underlätta utnyttjandet av sådana råvaror och halvfabrikat som Förenta staterna behövde. Detta är kanske det mest öppna och cyniska uttalande som gjorts i frågan.

Mot den bakgrunden förefaller det inte särskilt uppseendeväckande att, som vi vpk:are gör, säga att Världsbanken varit en god affär för industriländerna. Kan man sedan också via det internationella skuld-systemet få en så fördelaktig situation, att u-länderna genom räntor och amorteringar i stor skala redan betalar in till banken det som de sedan får lov att låna tillbaka – så att de så att säga redan från början har betalat sina egna lån – måste det ju bli en nästan ännu fördelaktigare affär.

IDA sägs – och det gäller även Världsbanken i stort – bl. a. skola satsa på s. k. infrastrukturinvesteringar, för IDA:s del inte minst när det gäller jordbruket. Om nu banken bygger motorvägar i Mexico som förbinder delstaternas huvudstäder med den amerikanska gränsen – det är ju ett av de projekt som har godkänts för år 1974 – vem bygger man då för i första hand? Det är uppenbart för var och en att man knappast bygger för det nedtryckta och utarmade mexikanska folket. Och när IDA lånar ut pengar till utvidgad odling av bomull eller andra exportgrödor eller till hamnar för att skeppa ut varorna – det är en mycket vanlig projektform – då lånar man uppenbart ut, som Eugene Black sade redan år 1952, för att underlätta utvinningen i de imperialistiska nationernas intresse och för att göra det möjligt för de ekonomiskt beroende länderna att fortsätta att betala på sina internationella skulder. Världsbanksgruppens motto är: Finansärer i alla länder, förena er!

Häromåret gav IDA ett lån till ett stort hotellbygge i Nepal. Detta lyxbygge försvarades av en ledamot här i kammaren, som sade att det var just så här bistånd skulle bedrivas och att det skapade arbete åt nepaleserna.

Arbete till förmån för vem? Mer och mer har, som vi vet, visats att turismen inte är till fördel ekonomiskt sett för de fattiga länderna. Den är snarare ett nytt sätt att begagna sig av dem. De tvingas till investeringar som samhällsekonomiskt inte betalar sig och som socialt sett innebär en grov felprioritering. Ändå kunde en framstående socialdemokratisk riksdagsledamot i fjorårets debatt öppet påstå, att det är bra att nepaleserna skall sysselsättas med att blanda drinkar och borsta skor åt förmögna västerlänningar. Jag har hört mycket under min tid i kammaren men aldrig en så reaktionär social filosofi, predikad till IDA:s försvar av en ledamot från det socialdemokratiska partiet.

Den tredje frågan gäller vilken politik IDA och banken för. Vem får lån? Vilka politiska syften styr långivningen?

Vänsterpartiet kommunisterna har i tidigare debatter hävdad att reaktionära och folkfientliga regimer medvetet gynnas, och gång på gång har utskottet måst erkänna att den kritiken är berättigad i sak. Sanningen är att IDA, liksom banken och Internationella valutafonden, är ett redskap med vilket USA-imperialismen – som ju dominerar röstlängden i banken tillsammans med sina allianspartner – bedriver sin utrikespolitik.

Före 1964 fick Brasilien inget stöd från Världsbanksgruppen. Man hade då i det landet en borgerlig nationalist som president, João Goulart.

De härskande i USA hatade honom för att han ville minska Brasiliens ekonomiska beroende av USA. Den amerikanska underrättelsetjänsten hjälpte en grupp fascistiska officerare att störta den lagliga regeringen. Den fascistiska juntan i Brasilien betraktas i dag som en av de råaste militärdiktatureorna i världen. Den brasilianska regeringen har aktivt deltagit i den internationella krigföringen mot folkfrontsregimen i Chile. Brasilien har efter diktaturens upprättande blivit en av Världsbankens största kunder.

Jag vill ställa en fråga till socialdemokraterna i kammaren. Ni har i skilda sammanhang sagt er sympatisera med Allenderegimen. Tycker ni då att det är riktigt att taxera ut pengar av svenska löntagare för att ge ut som stöd åt en bankgrupp, som i sin tur stöder dem som varit Salvador Allendes dödsfiender?

Eller ta Indonesien. Före 1968 förekom inget stöd från IDA. Indonesien är ju ett s. k. extremt fattigt land, som kommer i fråga för stöd från IDA. Efter en USA-inspirerad fascistisk militärkupp, som följdes av otroliga massmord på sympatisörer till de kommunistiska och nationalistiska partierna, blev Indonesien en av IDA:s ledande kunder. Indonesien har i dag en fast andel – 11 procent av IDA:s stöd. För varje summa som denna riksdag beviljar i stöd till IDA går alltså en fastlagd andel till militärdiktaturen i Indonesien. Detta begär man att svenska löntagare skall betala för. Detta begär man att vi skall rösta för här i kammaren.

Samma saker har skett gång på gång: I Ghana – inga pengar åt en progressiv nationell regering som Nkrumahs. Men efter militärkuppen 1966 – stöd från IDA. Grekland under demokratin – ringa eller inget stöd. Men efter överstarnas kupp – stora lån från Världsbanken.

Jag har här, herr talman, i denna pärm ett pressmeddelande från IDA av den 17 januari 1974. Det är med andra ord ett ganska färskt exempel på fondens verksamhet. Ett lån har beviljats Bolivia för att, som det heter, privatägda gruvor skall byggas ut – alltså inte de av den tidigare nationella regeringen och folkrörelsen nationaliserade tenngruvorna.

Sedan 1971 är Bolivias president general Hugo Banzer, fascist och USA-vän. Han var bland de generaler som skickade upp kolonner av militärbilar till de bolivianska gruvbyarna och ut på den bolivianska landsbygden. Militären kom på natten. De gick in i byarna och sköt urskillningslöst. Män, kvinnor och barn i mängder dödades.

General Banzer är beordraren av mordet och massakrerna i Siglo och Cochabamba. Men i dag får massakrernas beordrare pengar av IDA för att i enlighet med sitt politiska program stödja de privata gruvintressena i landet. Världsbankschefen, Vietnamkrigsexperten McNamara är säkert nöjd med sin kund. Och Sverige skall i dag vid omröstningen vara med och betala.

Men det svartaste bladet i Världsbanksgruppens historia håller först nu på att skrivas.

Vi vet alla att Allenderegimen i Chile under hela sin tid utsattes för ekonomisk utpressning från regering och finanskreter i USA. Som ett av sina vapen använder sig USA-imperialismen av Världsbanken. Trots en jättelik och av tidigare regeringar ackumulerad skuldbörda, trots akuta betalningssvårigheter, trots obruten vilja hos regeringen att bekämpa den

Onsdagen den
24 april 1974

---

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

sociala misären i landet, ströp Världsbanksgruppen all kreditgivning till Chile. Och vi vet att finansintressenas krigföring blev framgångsrik.

Nu har Chile en regering som man här i kammaren och även från regeringshåll officiellt har fördömt. Det är en regering som är gynnsamt inställd till USA och som förtrycker det chilenska folket.

Hur handlar nu Världsbanksgruppen gentemot militärjuntan?

Den 8 februari kom ett pressmeddelande som också finns i pärmen och enligt vilket Internationella valutafonden låter Chilejuntan utnyttja dragningsrätter på 79 miljoner dollar under 1974. I pressmeddelandet hänvisar fonden till juntans politiska program, till hur bra det är att priskontrollerna skall släppas och att statsutgifterna för sociala ändamål skall skäras ner genom en, som det heter, "försiktig utgiftspolitik". Därför förtjänar juntan stöd från Internationella valutafonden. När detta beslut fattades i fondens styrelse hördes ingen opposition från den svenske delegaten.

Den 8 februari kom ett nytt pressmeddelande, denna gång från Världsbanken. Banken har beslutat stödja ett projekt för studium och uppläggning av Chiles framtida investeringspolitik. Banken har skickat en delegation till Chile för att studera landets ekonomiska politik.

Genom banken och genom det internationella valutasystemet skall man nu göra allt för att stabilisera den chilenska juntan. Efter att energiskt ha bekämpat folkfrontsregimen backar man nu upp demokratis dödgrävare. Och regeringens talesmän i Sverige säger samtidigt som dessa händelser kan inregistreras att bankens utlåningspolitik blir bättre och att vi därför måste stanna kvar där.

Det är om några dagar första maj, arbetarklassens internationella högtidsdag. Säkert kommer statsråden att tala om Chile i sina förstamajtal, säkert kommer folkfrontens Chile att vara i hundratusentals svenskers hjärtan den dagen. Jag vill vända mig till er socialdemokratiska ledamöter av kammaren och säga: Ni talar ofta om internationell solidaritet. Ni har ofta talat med sympati om den chilenska folkfrontens kamp. Ni har inför första maj satt på era rockuppslag ett märke som skall demonstrera er sympati för det chilenska folkets svåra situation.

Nu uppträder internationella organ, vari Sverige är medlem, som stödjare av militärjuntan. Er regering begär att ni skall godkänna det. På märket ni bär visas Chiles territorium med röd färg, det skall symbolisera det chilenska folkets blod. De som pressar blodet ur det chilenska folket är nu vid makten. Deras maktövertagande glädde Nixonadministrationen och McNamara lika mycket som det glädde ITT och den internationella storfinansens. Därför vill nu herr McNamara göra vad han kan för att bistå sina bundsförvanter.

Att socialdemokratin politiskt begagnar sig av den folkliga sympatin för Allende, även om det ligger ett krasst tänkande bakom detta, må väl accepteras. Det hör till det politiska spelet. Man skall inte begära oegennyttia hos ett parti, där den personliga positionen och karriären spelar så stor roll som i SAP. Men även i det kalla nyktra maktpolitiska tänkandet bör det finnas en viss principiell grundläggande anständighet.

Det är icke förenligt med denna elementära anständighet att med Chilemärket på rockuppslaget godkänna och applådera stöd och stabilise-

ringsåtgärder till förmån för demokratins dödgrävare och det chilenska folkets dödsfiender. Med den struktur som IDA:s och Världsbankens utlåning har måste det under alla omständigheter ur demokratins synpunkt vara bättre att vi i stället för att betala in pengar, som till dels kommer att gå till den indonesiska militärdiktaturen, till dels till general Banzer i Bolivia eller general Stroessner i Paraguay, tar undan dessa pengar från reaktionärerna, från dessa förkastliga ändamål, från de folkfientliga regimerna och koncentrerar dem på befrielseörelser och regimer med en äkta demokratisk, nationell och progressiv karaktär.

Jag tycker att det är rätt enkelt att det bör vara så, och det motiverar vårt ställningstagande.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte upprepa allt vad jag sagt i mitt förra anförande om att det finns skäl och berättigade skäl för en kritik av Världsbankens utlåningsverksamhet. Men herr Svensson i Malmö skjuter mycket över målet – så mycket t. o. m. att man får en fullständigt verklighetsfrämmande bild av bankens och fondens arbete.

Jag undrar om herr Svensson någonsin ställt sig frågan varför u-länderna trots allt detta inte vill att banken och fonden skall upphöra med sin verksamhet. Har herr Svensson aldrig ställt sig den frågan? Det kunde ju vara lämpligt, eftersom kommunisterna ändå motionerat om detta.

I själva verket är bankens och fondens villkor mycket förmånliga. Redan bankens villkor är så förmånliga att många inte kan finna bättre finansieringskälla. Det är en ränta, herr talman, som understiger den gängse upplåningsräntan. Den sista siffra som jag har i huvudet är 7 1/4 procent på banklån, och det är mjuka villkor i övrigt också. I synnerhet gäller detta emellertid IDA. Där uttas en administrationsavgift som jag tror är 3/4 procent, och lånen utställs på 50 år.

Det är kanske beklagligt att några av dessa lån går till uppbyggande av turisthotell. Jag är inte alls säker på att det är den rätta användningen. Men jag vill bara sluta med att säga att herr Svensson bör också se efter hur bankens och särskilt fondens utlåning fördelar sig på olika geografiska områden. Då skall han t. ex. finna att bara 11 procent av SIDA:s medel har gått till Latinamerika. Vi har andra mottagarstater än de av herr Svensson uppräknade, som i första rummet gynnas av den här låneverksamheten.

För gärna en lugn och sansad diskussion utifrån ett sakligt material – och som jag sade finns det ett sakligt underlag för kritik -- men dessa våldsamma överdrifter gagnar ingen. Minst av allt gagnar de u-ländernas egna intressen. Men det tycks inte bekymra vpk ett dugg, i dag lika litet som tidigare.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att jag för herr Lange hade förklarat detta med den sjuke som behöver opium för sina akuta smärtor, men det är tydligt att den typen av liknelser inte går hem hos herr Lange. Eller också lyssnade herr Lange helt enkelt inte på vad jag sade.

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

Jag har ställt många frågor i det här sammanhanget, herr Lange. Bl. a. har jag ställt mig frågan varför Algeriet i ett internationellt sammanhang nyligen krävde en reducering av kanaliseringen av medel till IDA, just av den anledningen att man ansåg att det fanns bättre vägar att gå. Det är inte så att det råder någon enighet bland u-länderna i den här frågan. Jag kan mycket väl förstå att t. ex. president Ahidjo i Kamerun, som har en fransk armé i landet, tycker som Frankrike och USA. Det är inte så märkvärdigt. Herr Lange förstår nog också varför han gör det. Men det blir allt vanligare att de mer självständiga bland u-länderna kritiserar Världsbanken och IDA. Inte minst har Chiles folkfrontsregering mycket skarpt kritiserat banken.

Sedan vill jag fråga herr Lange, eftersom han har lagt sig i debatten: Vore det inte bättre att koncentrera den svenska hjälpinsatsen till befrielseförelser och till demokratiskt progressiva regimer än att ge hjälpen till ett organ, där vi vet att en bestämd proportion av hjälpen hamnar i händerna på fascistgeneraler som Banzer eller hos den indonesiska militärjuntan? Vilket är bäst, att den indonesiska fascistjuntan får anslag av oss eller att den inte får det och att anslag i stället går exempelvis till Tanzania och Cuba eller till Eritreas befrielsefront?

Sist och slutligen undrar jag – och det är en fråga som jag också har ställt mig – varför herr Lange i dag försöker framträda som en progressiv försvarare av den chilenska folkfrontsregimen och ge sken av att vara mera radikal än vpk, så att säga. Jag erinrar mig exempelvis herr Langes andel i den beryktade Cabora Bassa-affären. Där såg sig herr Lange i sin egenskap av handelsminister inte på något sätt föranlåten att förhindra ett direkt svenskt finansiellt stöd åt den portugisiska kolonialismen. Det är väl möjligt att den bedrövliga affär som han då gjorde sig skyldig till har något att skaffa med att herr Lange i dag är före detta handelsminister.

Herr LANGE (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Svensson i Malmö att det aldrig blev någon svensk Cabora Bassa-affär. Det torde räcka som kommentar och som en illustration till de ovederhäftigheter som herr Svensson här i kammaren svänger sig med.

Låt mig emellertid också erinra om, herr talman, att vi själva upprepade gånger har kritiserat Världsbankens låneverksamhet. Men är det bara osjälvständiga länder som är bankens låntagare och som har intresse av låneverksamheten? Indien är ett av IDA:s stora mottagarländer. Betecknar herr Svensson Indien som ett icke självständigt land?

Men uppriktigt sagt, och därmed skall jag sluta, vore jag mera intresserad av att få ett svar på den fråga som jag ställde, nämligen om herr Svensson någonsin har försökt utröna varför i varje fall majoriteten av u-länder har ett så starkt intresse av bankens och fondens verksamhet? De är också kritiska i mera än ett hänseende, men de vill inte följa kommunisternas förslag här i den svenska riksdagen att avskaffa banken och fonden. Det tycker jag är en tankeställare – men herr Svensson är förmodligen oemottaglig för tankeställare.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Exemplet med Indien var ett dåligt exempel – det stämmer ju ändå bättre med det jag sade om den sjuke och hans behov av opium. Indien är en av de ekonomiskt sjukaste nationer som finns, är i ett tvångsläge och behöver opium, behöver omedelbar hjälp. Indien befinner sig i en tvångssituation och måste gripa till vad som finns även om det ger dålig hjälp, en hjälp som förtjänar att ersättas av ett helt annat system med en helt annan uppläggning.

Men nu tycker jag att det vore på tiden att någon från regeringen, exempelvis fru Sigurdsen, svarade på dagens kärnfråga. Det handlar här om att välja mellan två alternativ. Antingen väljer man att ge det svenska biståndet koncentrerat till nationella och sociala befrielseörelser och regimer med ett progressivt socialt program och en ärlig vilja att demokratisera och bygga upp till folkmajoritetens fromma. Eller också väljer man att gå genom Världsbanksgruppen och IDA, och då får man räkna med att en bestämd proportion av hjälp kommer att hamna i fickorna på reaktionära och folkfientliga regimer som i sina länder bekämpar befrielseörelser.

Vilket är bäst, vilket är fördelaktigast, vilket är demokratiskt rimligast – att ge hela beloppet till befrielseörelser och progressiva länder eller att binda sig för en lösning som innebär att svenska skattebetalare, svenska lönearbetare måste vara med och finansiera projekt i general Banzers och general Suhartos anda? Vilken av dessa två vägar skall vi gå? Skall vi stödja fascistgeneralerna, eller skall vi inte göra det? Var gör pengarna mest nytta – om de koncentreras till de progressiva regimerna och befrielseörelserna eller om man tappar av en bestämd proportion till de reaktionära regimerna? Det är vad frågan gäller i dag. Det är huvudfrågan, och den tycker jag att exempelvis fru Sigurdsen kunde svara på under debatten.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! De senaste årens u-landsdebatter har haft en viss tendens att upprepa sig. Så har exempelvis i år herr Svensson i Malmö hållit sitt sedvanliga anförande, och det innehöll inte heller – såvitt jag kunde förstå i varje fall – någonting nytt. Debatten de senaste åren har rört sig om enprocentsmålet, snedvridningen i länderurvalet, huruvida vårt bistånd verkligen ger den önskade effekten osv.

Samtidigt som denna debatt pågått har man undan för undan kunnat märka en viss biståndströtthet hos människorna. Hur stark denna biståndströtthet är, är svårt att säga. Det beror nog på hur man ställer frågorna.

Jag skall ägna detta anförande åt några reflexioner kring företagens möjligheter att bidra till u-ländernas utvecklingsprocess. Debatten härvidlag är ofta ensidig, mildt sagt. Det finns vissa grupper som i allt privat företagande ser något ont. För dem kan företagens insatser i u-ländernas utvecklingsarbete bara målas i mörkaste svart. Men dessa

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

grupper skall jag lämna därhän, även om de ofta gör sin stämma hörd i våra massmedia.

Så finns det andra grupper, som visserligen inte a priori nedklassar företagens biståndsinsatser men som intar en mycket kritisk attityd. Denna grupp menar oftast att företagens biståndsinsatser endast kan bli marginella, att nackdelarna överväger, även om man inte vill tala om en direkt utsugning.

Jag vågar påstå att okunnigheten hos många av dessa debattörer är betydande. Det är ett hårt omdöme, men jag gör det efter att under ett antal år ha följt den här frågan med speciellt intresse. Jag har också på platsen haft tillfälle att studera inte minst svenska företag i Latinamerika, Afrika och Asien.

Det finns ingen anledning för mig att hålla något försvarstal för de internationellt inriktade företagen. Det torde de klara av själva. Min enda avsikt är att belysa några av de argument som virvlar runt i biståndsdebatten.

Ett av de vanligaste är talet om politisk intervention av i-länders företag i u-länder. Till leda har man under 20 års tid hört exemplet United Fruit Guatemala 1954 komma upp i varenda debatt. När detta argument började bli slitet kom då räddningen i form av ITT och händelserna i Chile.

Det skall inte ett ögonblick förnekas att det har förekommit övertramp från t.ex. nordamerikanska företag. Det finns några skräckexempel på hur företag absolut inte får uppträda. Men jag hävdar för det första att dessa händelser är undantag från ett generellt mönster och för det andra att detta inte i någon större utsträckning berör svenska företag.

Man kan nämligen inte dra slutsatser om svenska företag utifrån handlingssättet hos enstaka amerikanska företag. Vi går också mot en utveckling som innebär att direkt politisk, för att inte tala om militär, intervention blir svårare och svårare. Det finns tre huvudorsaker till detta:

a) Massmedierna i både hemland och värdland är långt mer vaksamma än förut och har helt andra resurser till sitt förfogande när det gäller att avslöja handlingssätt som är oförenligt med vad vi brukar kalla gott uppträdande.

b) Lagstiftningen i värdländerna är i dag mer utvecklad – liksom också i i-länderna – och skyddar normalt mot otillfredsställande exploatering av naturtillgångar med hjälp av utländskt kapital.

c) U-länderna har genom deltagandet i de många internationella organ som vuxit upp sedan andra världskrigets slut fått möjligheter att övervaka och att beivra övertramp, så att sådana inte sker.

Det finns i dag tusentals företag i världen som kan betecknas som internationella. Om övertramp sker av något enstaka företag är detta inte något argument som kan användas mot samtliga företag av den här typen. De flesta företag är numera i purt eget intresse utomordentligt noga med att följa just de regler som finns i det land där de investerar. Att det ibland ändå blir en hel del besvär och komplikationer bottnar mycket ofta i att lagarna är oklart formulerade och ger möjlighet till en godtycklig prövning. Men därvidlag skall vi kanske inte slå oss alltför mycket för bröstet. Med det s.k. Lidbomeriets inträde i svensk lagstift-

ning håller vi själva på att få samma typ av bristfällig lagstiftning som vissa u-länder har. En intressant fråga är om företagen överför i-lands-teknologi till u-länderna i sådan utsträckning att det får skadliga konsekvenser. Företagen skulle, menar man, använda sig av så pass kapitalintensiva metoder att effekten snarast skulle bli färre sysselsättningstillfällen – i stället för nya arbeten.

Det har ofta diskuterats att man skulle överföra begagnade maskiner från i-länderna till u-länderna. I i-länderna finns det gott om högklassiga maskiner, som är begagnade men som inte är särskilt lönande att använda här på grund av kostnaderna för den dyra arbetskraften. Sådana maskiner skulle, menar man, i stället kunna användas i u-länderna.

Problemet är bara – det vet var och en som sysslat med dessa frågor – att u-länderna själva är mycket skeptiska till detta. De vill ha nya moderna maskiner, ja, de vill mycket ofta satsa på vad man skulle kunna kalla statusprojekt. Det här har medfört att u-länderna inte bara tar emot högkvalificerad teknologi utan också i många fall direkt ber om den.

Till bilden hör också att u-länderna hyser stor misstänksamhet mot varandras industriella produkter. Man köper ofta hellre från Västeuropa eller Nordamerika än från angränsande u-länder. Detta gäller även om produkten i grannlandet är tillverkad av ett dotterbolag till ett västeuropeiskt eller nordamerikanskt företag – och produkten därigenom håller precis samma kvalitet som företagets produkter i övrigt! Inte minst svenska företag i Latinamerika har ofta kommit i kontakt med den här företeelsen.

Detta låter ju dystert, och det är det faktiskt också. Det kommer att ta lång tid att få till stånd en förändring, och där måste u-länderna själva hjälpa till. Man kan inte bara sätta sig ner och kritisera företagen för att det är som det är i u-länderna. Företagen har i vissa fall mycket litet att säga till om, men det hindrar inte att de kan komma att bli till betydande hjälp.

För att så skall ske krävs bl. a. följande:

1. U-länderna måste få en bättre samhällsplanering med mera precist uppställda mål för sitt näringsliv. Sedan får de utländska investeringarna fogas in i denna ramplanering.

2. Fördomarna mot att satsa på att köpa begagnad utrustning från i-länderna måste brytas. U-länderna måste satsa på att låta sådan utrustning komma till användning inom lokal småindustri och stödja företagsamhet av detta slag genom anskaffning av lämpliga maskiner från i-länderna.

3. "Paketprojekt" måste skapas när en industriinvestering kommer till stånd. Härmed menar jag att de statliga biståndsorganen måste samarbeta med det investerande företaget redan på planeringsstadiet för att hjälpa till med skapandet av lämplig infrastruktur och samordning med andra biståndsprojekt av typ yrkesutbildning, vattenförsörjning, skolbyggen etc. i det aktuella området.

Med bl. a. dessa förutsättningar uppfyllda tror jag att det finns goda möjligheter för u-länderna att i ökad utsträckning tillgodogöra sig de fördelar som utländska investeringar för med sig.

Särskilt intressant är det att försöka satsa på småindustri och medel-

stor industri. Här i Sverige har sådana industrier oftast utvecklats genom att de haft funktioner som underleverantörer åt stora företag. Fördelen med detta har varit en relativt säkrad avsättning under längre tidsperioder, höjt kvalitetsmedvetande genom de preciserade krav som avnämaren uppställer och tillgång till de större företagens "know how" på vissa områden.

I dag spelar inte de inhemska små och medelstora företagen i u-länderna den roll såsom underleverantörer som de skulle kunna göra. Detta är inte svårt att förstå. Småföretagen hos oss har ofta startats av yrkeskunniga arbetare, som har haft en egen idé och velat satsa på den. De har haft kunnandet men ofta saknat kapitalet. Genom särskilda åtgärder kan u-länderna på sikt få fram en motsvarighet till våra svenska småföretag och underleverantörer när ett mera omfattande tekniskt kunnande börjar komma hos u-ländernas arbetare. Det kommer att ta sin tid, men det kan påskyndas. Det hela är emellertid inte så lätt som en del vill göra gällande när de påstår att man skall börja försiktigt med att bara satsa på småföretag och sedan gå vidare mot större enheter. Så enkelt fungerar det inte i verkligheten; det visar inte minst vår svenska industriella utvecklingshistoria.

Internationella företag, herr talman, är på gott och ont. Nackdelarna framkommer med all önskvärd tydlighet i den svenska debatten. Risken är att man inte ser skogen för alla träd. Någon egentlig ambition att väga för- och nackdelar mot varandra har åtminstone jag sällan funnit i svensk debatt. De som angriper de internationella företagen tycks nästan alltid ha fattat ståndpunkt på förhand.

Utländska investeringar i u-land kan innebära en hjälp till utveckling som överträffar traditionella statliga biståndsinsatser. De kan tillföra både teknologi och kapital. De kan skapa möjligheter för u-länderna att snabbt mobilisera sina naturresurser och sysselsätta sin arbetskraft.

Målsättningen måste i stället vara att styra de nya utländska investeringarna i en sådan riktning att värdlandets egna intressen tillgodoses och att värdlandet får en effektiv kontroll över sin ekonomiska utveckling.

Vad som kan göras för att uppnå detta har jag i någon liten utsträckning berört tidigare i mitt anförande. Till detta vill jag bara tillägga att det vore önskvärt om den FN-kommitté som i dag arbetar med de multinationella företagen kunde få till stånd en uppförandekod för denna typ av företag. En sådan uppförandekod är, även om sanktionsmöjligheterna kommer att bli begränsade, enligt mitt sätt att se ingalunda betydelselös. Företag som bryter mot den riskerar att nagelfaras i massmedia och i andra sammanhang, t. ex. i parlamentariska eller fackliga sammanhang.

Herr talman! Sverige är ett unikt land så till vida som vi trots vår litenhet har en stor andel investeringar utomlands. Dessa investeringar har varit till glädje och bidragit till att öka sysselsättningen också i vårt eget land. Vi har här i Sverige ett unikt kunnande när det gäller utlandsinvesteringar. Det borde finnas stora möjligheter för våra statliga biståndsmyndigheter att utnyttja detta kunnande till u-ländernas fromma. Det förhållandet att internationellt företagande har både för- och nackdelar får inte förleda oss till en sådan inställning att vi kastar ut barnet med

badvattnet bara för att det råder okunnighet om vad saken egentligen gäller. Jag vill erinra om att det finns inget land som i förhållande till sin storlek har så mycket utlandsinvesteringar som Sverige. Vi är kort sagt bland de mest multinationella som vi kan tänka oss här på jordklotet. U-länderna kommer att behöva mycket hjälp från oss. Statliga traditionella biståndsinsatser har självfallet en stor uppgift att fylla. Men för u-ländernas egen skull tror jag att det skulle vara till nytta om företagens möjligheter att hjälpa uppmärksammades och utnyttjades i betydligt större utsträckning än vad som sker i dag.

Herr GRANSTEDT (c):

Herr talman! Bland de motioner som behandlar Världsbanksgruppen och IDA finns också motionen 1276, och det är med anledning av den som jag har begärt ordet i denna debatt.

Världsbanksgruppen spelar en mycket central roll när det gäller u-ländernas långsiktiga kreditförsörjning – det är allmänt omvittnat och har framhållits bl. a. i denna debatt. Inom den gruppen verkar Världsbanken, IBRD, på helt bankmässiga och kommersiella grunder. Världsbankslånen utgör också en mycket viktig del av den börda av räntor och amorteringar som belastar u-länderna och utgör ett av deras största problem.

IDA däremot arbetar efter helt andra och för u-ländernas del betydligt mer tillfredsställande riktlinjer. Lånen löper på mycket lång tid -- 50 år, av vilka de tio första är amorteringsfria. Det utgår ingen ränta utan bara en administrativ avgift på 3/4 procent. Detta är i och för sig precis vad man önskar sig av lån till u-länder. IDA vänder sig också till de allra fattigaste länderna, till dem som har en BNP per capita som ligger under 375 dollar per år. Huvuddelen av lånen går till länder som har en BNP per capita som ligger under 120 dollar per år. Att detta är möjligt beror på att IDA till skillnad från IBRD finansierar sin verksamhet med statliga bidrag.

På denna punkt finns inte speciellt stor anledning till invändningar mot IDA. Men det finns andra förhållanden som är ägnade att inge desto allvarligare betänkligheter. Vi har pekat på en del av dem i motionen. Dit hör beslutsprocessen. Den har berörts tidigare i debatten och är allmänt känd. Medlemmarna är inte jämställda utan är indelade i två grupper, part I och part II. Part I, de 19 i-länderna, har drygt 65 procent av rösterna, fördelade med utgångspunkt i hur stort bidrag varje land ger. USA har alltså 25 procent av rösterna. Part II består av 93 u-länder, som alltså får dela på resterande 35 procent av rösterna. Vi har hört här och vi känner tidigare till att Sverige har agerat mycket hårt för att få till stånd en ändring av detta förhållande och för att stärka u-ländernas ställning i IDA. Vi har därvidlag inte haft någon framgång, och jag tror att det är realistiskt att konstatera att det inte finns något intresse bland flertalet industriländer i IDA:s styrelse att släppa fram ett ökat inflytande för u-länderna.

Ett annat problem ligger i inriktningen på IDA:s långivning. Man har hittills huvudsakligen koncentrerat sig på sådana saker som lån till projekt inom transportsektorn, lån till högavkastande projekt inom

Onsdagen den
24 april 1974

Internationellt
utvecklings-
samarbete

industri och jordbruk. Det har alltså varit en mycket snävt kommersiellt inriktad långivning. Det finns visserligen vissa nya tendenser – långivningen inom sådana områden som utbildning, vattenförsörjning, landsbygdsutveckling och stadsbyggnad har ökat – men fortfarande kan man säga att den kommersiella inriktningen dominerar ganska kraftigt.

Det allra största problemet är kanske de villkor som IDA ställer i samband med sin långivning. Man har mycket strikta kreditvärdighetsbedömningar, samma som gäller för Världsbanksgruppen i övrigt. Man ställer mycket hårda krav på att mottagarlandet skall föra en ekonomisk politik med inriktning på stabilitet. Om inte landet redan från början har en sådan politik ställer IDA villkor, t. ex. beträffande räntepolitik, skattepolitik, finanspolitik eller penningpolitik, på det låntagande landet. Länder med mycket allvarliga ekonomiska problem ställs ofta utanför möjligheten till IDA-lån. Länder som har andra bedömningar än IDA om vilken politik som är önskvärd hamnar också ofta utanför möjligheterna till lån från IDA. Man ställer också ofta stora krav på räntabiliteten hos de projekt som IDA medverkar till att finansiera. Ofta begärs en nära nog fullständig avgiftsfinansiering av projekten. För svenska förhållanden kan det vara litet bisarrt. Vi har ofta den inställningen att man inte skall avgiftsfinansiera samhällseliga nyttigheter, och den inställningen har vi utifrån en jämlikhetsbedömning. I u-länderna finns det naturligtvis ännu starkare skäl för att inte avgiftsfinansiera samhällseliga nyttigheter, men där medverkar vi genom IDA att ställa sådana villkor.

IDA har också synpunkter på hur u-länder skall agera i samband med nationaliseringar av utländsk egendom. Man kräver att u-länderna skall komma överens med de utländska företag, vilkas egendomar man har nationaliserat. Om u-landet inte är berett att reglera sina förhållanden till de bolagen, kan det ställas utanför stöd från IDA. Det innebär alltså i praktiken att svenska statliga medel via IDA begagnas som ett påtryckningsmedel mot u-länder som har nationaliserat multinationella företags egendom.

Det här är förhållanden som gäller IDA och Världsbanksgruppen i dess helhet. Världsbanksgruppens sätt att agera och de konkreta följder det kan få har illustrerats på ett mycket påtagligt sätt när det gäller dess relationer till Chile.

Det finns, som jag nämnt, nya och mera positiva tendenser när det gäller IDA. Det har antytts att man skulle kunna tillmäta sociala och fördelningspolitiska aspekter större betydelse. Men vilka praktiska och konkreta följder dessa nya tendenser kan få är det mycket svårt att i dag uttala sig om.

Herr talman! Vi har för länge sedan insett att utveckling i ett u-land inte nödvändigtvis är detsamma som en tillväxt i BNP. Det finns många exempel runt om i världen på länder som haft en mycket påtaglig ekonomisk tillväxt men där den tillväxten gått hand i hand med stagnation eller utarmning för stora folkgrupper. En industrialiseringsprocess som bedrivits på fel sätt kan leda till stegrade levnadsomkostnader, som hårt drabbar exempelvis landsbygdsbefolkningen, som ofta utgör en stor befolkningsmajoritet. Även effektiviseringen inom jordbruket – mekanisering och förbättrade spannmålsorter etc. – kan

leda till att jordägarna upptäcker att det är förmånligare att driva verksamheten i egen regi och till att jordägarna då gör sig av med sina arrendatorer. Då uppstår ett stort landsbygdsproletariat.

En enkel tillväxtfilosofi är alltså otillräcklig när det gäller u-ländernas problem. Varje utvecklingspolitik måste prövas inte bara med hänsyn till en totaleffekt uttryckt i BNP per capita. Man måste alltid fråga sig: Vilka vinner på utvecklingen? Finns det några som förlorar och i så fall vilka? Utvecklingsschabloner i enkla nationalekonomiska termer kan leda till helt orimliga resultat.

En annan viktig sak som vi också fått klar för oss är att ansvaret för att söka sig fram till rätt utvecklingsstrategi måste ligga hos u-länderna själva. Det är bara dessa som kan bedöma vilka åtgärder som är bäst för dem själva.

IDA:s politik för närvarande strider mot bägge dessa grundprinciper. Man tillämpar enkla stabilitets- och lönsamhetsbedömningar, som kan verka som ett direkt hinder för social utveckling och utjämning i de länder man stöder. De röstningsregler som tillämpas inom IDA innebär ett stadfästande av i-världens förmynderskap över u-världen; de rika vet bäst, det är de som skall bestämma. Det är en grundläggande princip i IDA i dag.

Detta gör att vi måste följa utvecklingen inom IDA mycket kritiskt. Om det inte finns möjlighet att åstadkomma ordentliga förändringar, måste vi vara beredda att lämna fonden. I vår motion har vi föreslagit att frågan om Sveriges engagemang i IDA skall behandlas med förtur inom biståndsutredningen, och vi har också föreslagit att man skall frysa utbetalningarna till IDA till dess att vi fått klarhet om den framtida politiken på detta område. Utrikesutskottet har avstyrkt motionen, delvis på formella grunder, och jag bedömer det som meningslöst att nu ställa något yrkande. Men jag förutsätter att biståndsutredningen allvarligt kommer att pröva IDA:s verksamhet, om denna är förenlig med svensk utvecklingspolitik och om det finns hopp om så radikala förändringar, att man kan tala om verkliga förbättringar både när det gäller IDA:s sätt att administrera och dess politik. Om resultatet av en sådan prövning blir negativt, måste vi, som jag sagt, ta konsekvenserna och vara beredda att lämna fonden och satsa motsvarande medel på områden som vi kan bedöma som mera konstruktiva.

Herr HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag skall bemöta reservationen 6 till utskottets betänkande som ännu inte har berörts från utskottets sida. Det gäller reservationen om vidgade garantier till privata företags investeringar i u-länderna och upprättande av ett utvecklingsbolag. Folkpartiet och moderaterna har skrivit sig samman om denna reservation.

Vi har nu ett system som innebär att de privata företagen kan få investeringsgarantier, om investeringarna sker i de länder som står som huvudmottagare för bistånd. Det rör sig om ungefär 750 miljoner människor. Kanske skulle de privata företagen kunna utnyttja garantierna när det gäller hälften av u-ländernas befolkning. De har emellertid inte gjort detta. De har inte sökt garantier, trots att de under denna tid

investerat i sådana länder där de kunnat söka investeringsgarantier, t. ex. Indien.

Mot den bakgrunden måste vi ställa oss frågan: Varför har man ändå inte sökt dessa garantier? Kan det vara därför att garantierna ställer krav om arbetsförhållanden, fackliga förhållanden och annat, alltså krav om en social effekt av investeringarna, något som företagen inte har velat binda sig vid?

Nu vill alltså folkpartiet och moderaterna se dessa investeringsgarantier som ett biståndspolitiskt medel, säger man. Man vill vidga dem till att gälla alla länder. Jag tycker folkpartiets inställning i den här frågan är ganska intressant. När man nalkas investeringsgarantierna här i betänkan- det eller när man nalkas frågan om privata investeringar i u-länderna i det folkpartiprogram som lades fram i går, är man generellt ganska positiv. Man talar visserligen om att det skall finnas en utvecklingseffekt, men man är med på generella åtgärder för att stimulera privata företags investeringar. Man anklagar i ganska fräna ordalag socialdemokratin för återhållsamhet och för att den skulle ha en doktrinär och statisk inställning.

Dessa frågor diskuteras emellertid ibland här i riksdagen fast under en helt annan rubrik, nämligen rubriken multinationella företag. Vi gjorde det senast förra veckan. När problemen tacklas från så att säga den infallsvinkeln, då har folkpartiet en ambition att framställa sig som kanske det riksdagsparti som mest vill varna för effekterna av de multinationella företagens investeringar, hur de kan utöva påtryckningar på regeringar, hur de kan undvika att ta hänsyn till regeringarnas politik, hur de över huvud taget kan försvåra genomförandet av sociala och andra program i olika länder. När vi alltså nalkas frågan den vägen vill folkpartiet gärna framstå som den stora kritikern, men när vi nalkas frågan från biståndssidan med investeringsgarantier vill folkpartiet gärna framstå som det parti som tillsammans med moderaterna generellt önskar stimulera de privata företagen.

Dessa två frågor, de multinationella företagen å ena sidan och investe- ringsgarantier och stimulans till privata företag i u-länderna å andra sidan, möts ju i verkligheten. Det är ju i hög grad fråga om samma företag och samma investeringar. Folkpartiets och moderaternas förslag går i prakti- ken ut på att de svenska multinationella företagen skall få investerings- garantier för sina investeringar i Latinamerika. Det är den praktiska effekten av deras förslag. Jag tror för min del mera på folkpartiet när man talar under rubriken multinationella företag. Då har folkpartiet en mer bärkraftig argumentation än i den här debatten där man visar upp ett annat ansikte.

Jag skall med hänsyn till att debatten dragit ut ganska långt på tiden inte nu gå in i en stor principiell diskussion om effekterna av privata investeringar i u-länderna. Vi hade en ganska omfattande diskussion om det i samband med 1971 års biståndsdebatt inför tillkomsten av industri- biståndsutredningen. Jag vill alltså hänvisa till den debatten. Jag skall däremot läsa upp något om hur u-ländernas regeringar själva ser på privata investeringar i sina länder. Ett samlat uttryck för det fick man vid den stora konferens som hölls i Algeriet i höstas av de alliansfria

lände:nas statsöverhuvuden. Den konferensen har fått prägla mycket av den debatt som förts i FN under hösten 1973 och nu i vår liksom den har fått prägla den biståndsdebatt som har förts i Sverige. De alliansfria u-ländernas statschefer säger bl. a. följande:

”Att all utländsk privat investering bör föregås av tillstånd och vara underställd ett system av centraliserad regeringskontroll.”

”Att garantera att de utländska investeringarna kompletterar de inhemska ansträngningarna och står i överensstämmelse med de nationella utvecklingsplanerna, använder en lämplig teknologi, leder till att teknologin utvecklas, skapar arbetstillfällen, utgör nettobesparing av utländsk valuta, innebär en från moderföretaget fristående ledning etc.”

”Att utesluta alla möjligheter till utländska investeringar inom de ekonomiska områden som kan anses strategiska i förhållande till varje lands särskilda villkor, såsom t. ex. råvaruutvinning, handelsråvaru-produktion, de allmänna nyttigheterna, masskommunikationerna, banksektorn, försäkringsbolagen samt marknadsföretagen.”

”Att se till att man utan inskränkningar tillämpar principen om att varje stat som utför en nationalisering för att återvinna sina naturtillgångar utövar en suverän rättighet.”

Det var några punkter som gäller allmänt om de privata investeringarna.

Hårdast och fränast uttrycker sig de alliansfria u-ländernas statschefer om de multinationella företagen. Man säger: ”Stats- och regeringscheferna tar inför världsoinionen starkt avstånd ifrån de oacceptabla arbetsformer som tillämpas av de övernationella företagen och som kränker u-ländernas suveränitet och strider mot principerna om icke-inblandning och folkens självbestämmanderätt.”

Mot u-ländernas synsätt, innebärande att man på vissa villkor – men som vi hörde här mycket snäva villkor – kan välkomna utländska investeringar, har vi den generella form som moderaterna och folkpartiet står för, nämligen ett allmänt stöd som inte har förankring hos u-länderna – i vart fall att döma av de uttalanden som gjordes vid Algerkonferensen.

Regeringen och utskottet har valt en annan linje och säger att det gäller att välja ut de former av industribistånd som har ett värde för u-länderna på deras egna villkor. Då gäller det inte minst att bygga upp en balanserad utveckling på landsbygden, en balans mellan småindustri och jordbruk. Till den typen av industrialisering har också utgått bistånd till flera länder som nämns i både propositionen och utskottsbetänkandet. Det har gällt att bygga s. k. industrial estates, dvs. industrikomplex med integrerad småindustri. Till det har bistånd utgått, i form av kreditbistånd, tekniskt bistånd, kunskapsöverföring och mycket annat.

Det är en viktig del av biståndsverksamheten att bidra till u-ländernas industrialisering på de områden där u-länderna själva eftersträvar det. Det är någonting annat än att ge generella favörer till alla företag.

Småindustri är en viktig del, arbetsintensiv teknologi är en annan viktig del, men det är naturligtvis inte allt. I debatten om vår inställning till industrialiseringen måste vi också komma ihåg att ett av de största biståndsprojekten över huvud taget som Sverige sysslar med är just industribistånd, nämligen det skogsindustriprojekt i Nordvietnam som

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

har diskuterats förut i dag. Då blir det intressant att se hur både centern och moderaterna har agerat här i kammaren. Då vänder man argumentationen. Man pekar på de svårigheter som projektet innebär. Ett så stort projekt innebär självfallet svårigheter, som man nu successivt söker lösa. Men man ser inte till det principiellt viktiga: att detta är ett bidrag till u-ländernas industrialisering. Skulle vi ha läst ut ur exempelvis moderaternas reservation deras principiella syn hade vi kunnat vänta oss att moderaterna här hade sagt att det är bra att man går in för industrialiseringslinjen, även om det kan finnas vissa svårigheter i olika speciella fall som man nu försöker lösa. Men grundinställningen till projektet, som den redovisats här i kammaren i dag, har varit misstänksamhet och ingenting annat från moderaternas sida.

Centerpartiets företrädare herr Korpås har i debatten, om jag minns rätt, sagt ungefär att den här typen av stor industri måste vara en engångsföreteelse. Vad utskottet skriver om, säger herr Korpås, är en småindustriutveckling. Det är vad vi skall få i u-länderna, och en så här stor industri måste vara en engångsföreteelse.

Men ett sådant synsätt – om det är vad centern står för: att det enda vi skall bidra till i u-länderna är småindustrier och att t. ex. ett stort pappersbruk i Nordvietnam skall vara en engångsföreteelse – medför att centern hamnar väldigt nära ett gammalt, egentligen kolonialt, synsätt: Det är i industriländerna som de utvecklade, avancerade företagen skall finnas; i u-länderna skall det finnas råvaruproduktion och småindustri men inte modern storindustri.

Jag vill då fråga: Varför vill man inte ge u-länderna samma moderna industriella utrustning som de svenska bönderna ser som en självklarhet i de anläggningar som bönderna investerar i, exempelvis när det gäller papper och massa från Norrlandsskogarna? Varför skall andra villkor gälla för u-länderna, så att de hänvisas till småindustri medan det svenska bondeskogsbruket skall kunna utvecklas med utomordentligt avancerad modern utrustning? Varför skall inte en sådan kunna komma också u-länderna till del?

Socialdemokratins synsätt är naturligtvis att det behövs också stora industrikomplex, som samspekar med underleverantörer i småindustrin. Det kan inte vara fråga om ett antingen eller utan det behövs både storindustri och småindustri. Det är det synsättet som bl. a. Vietnambiståndet och det industribistånd vi ger till Afrika är uttryck för.

Herr talman! Jag skall ytterligt kort bara beröra en annan fråga, eftersom den ännu inte har tagits upp i debatten av någon utskottsrepresentant, nämligen herr Måbrinks yrkande om bistånd till befrielse-rörelsen i Eritrea. Utskottet hänvisar till att det inte föreligger någon FN-resolution, som påyrkar bistånd till den befrielse-rörelse som finns i Eritrea. Man kan tillägga att befrielse-rörelsen i Eritrea inte heller ansökt om svenskt bistånd.

När jag lyssnade till den mycket detaljerade genomgång som herr Måbrink gjorde av hur Eritreafrågan behandlats internationellt från tiden före andra världskriget och fram till nu kunde jag inte fatta det på annat sätt än att den logiska slutsatsen av herr Måbrinks detaljerade genomgång egentligen var, att Eritreafrågan på nytt borde aktualiseras i

FN:s generalförsamling. Detta borde vara konsekvensen, om man menar att Etiopien brutit mot generalförsamlingens beslut 1950 och 1952.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Korpås (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag framhöll i mitt anförande att skrivningen i centerpartiets motion om att stödet till u-ländernas industrialisering skall ges en sådan utformning att man utvecklar en arbetskraftsintensiv småindustri, inriktad på hela samhällets utveckling och på oberoende gentemot i-länderna, också hade blivit utskottets uppfattning, som denna är formulerad i betänkandet, där det heter: "Utskottet noterar att dessa synpunkter ligger i linje med de principer som gäller för det svenska biståndet på detta område. — — — Syftet med motionen 1271 är således tillgodosett." Jag kan inte finna annat än att även herr Hellström med det har ställt sig bakom denna formulering.

Som jag ser det är småindustrin begynnelsen av den industriella utvecklingen i ett u-land. Man kan inte börja den industriella utvecklingen med storindustri, ty då bryter man alltför snabbt sönder ett socialt och kulturellt system. Storindustrin får komma i ett senare skede, då utvecklingen gått så långt att den själv kan generera fram en storindustri, eventuellt med stöd utifrån, utan att leda till alltför stora negativa sociala konsekvenser.

Herr Hellström (s) kort genmäle:

Herr talman! Det som herr Korpås läste upp ur betänkandet står jag självfallet bakom. Det synsättet att en arbetskraftsintensiv teknologi är något väsentligt uttrycktes kanske första gången i riksdagen i en motion om biståndsfrågorna av herr Yngve Möller och mig själv för några år sedan. Utskottet talar om en arbetskraftsintensiv teknologi och om stöd till småindustri som viktiga angelägenheter, men utskottet säger ingenstans att detta skall vara den enda vägen. Jag tror för min del att u-länderna, om man skall följa herr Korpås' uppläggning, dvs. först småindustri, och sedan, när landet har mognat, större industrier, alltid kommer att ligga många steg efter den tekniska utvecklingen i i-länderna. Man kommer då inte att ha möjlighet att minska det ökande gapet mellan fattiga och rika länder.

Jag menar att den debatt som har förts om ekonomisk utveckling i den tredje världen visar att det för många länder sannolikt bästa resultatet uppnås, om man parallellt kan utveckla stora och små industrier, där de små industrierna blir ett stöd för de stora genom att fungera som underleverantörer och där de stora industriernas existens samtidigt bidrar till att ge stabilitet åt de små industrierna. Jag tror att det bara på den parallella, planerade vägen är möjligt att minska gapet i fråga om teknisk utveckling mellan u-länderna och i-länderna.

Herr Korpås (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan i och för sig tänka mig att det är möjligt att gå in med en storindustri även i ett lågutvecklat land, men min uppfattning är att det normalt inte kan ske utan att man förstör för mycket av det

Nr 65

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

tidigare sociala systemet och därmed vållar en sned utveckling av hela samhället. Jag utesluter alltså inte att det kan vara möjligt, men normalt ser jag det inte såsom en uppgift för det svenska biståndssamarbetet.

Herr HELLSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort påminna herr Korpås om en viktig princip i vårt betänkande och över huvud taget i den svenska biståndspolitik, nämligen att biståndet skall utgå i första hand från u-ländernas egna önskemål och målsättningar. Vi skall inte ställa oss som förmyndare för u-länderna i det här avseendet. Och jag anser att u-länderna mera har givit uttryck för den typ av önskemål som jag själv framställde, och som också är den svenska regeringens politik, än för tankar i linje med den, som jag tycker, litet förmyndaraktiga attityd som herr Korpås för centerns räkning redovisade.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Medan vi flera timmar här har diskuterat u-landsbiståndets mål och medel har hundratusentals magra människor stått utmed vägarna i Etiopien och sträckt sin svultna hand efter förbifarande eller förmäktat i avlägsna byar i bushen. Detta händer i Öst- och Västafrika och på många andra håll. Det är en sida av verkligheten som man lätt glömmar när man laborerar med siffror i debatten.

En annan sida är att det verkligen utföres ett effektivt och intensivt hjälparbete. Utan att ringakta statliga insatser vill jag gärna aktualisera ett enskilt företag som är på gång just nu, nämligen det som flygkapten Carl Gustaf von Rosen är chef för, Swedish Air Relief i Etiopien. Det stöddes av Lutherhjälpen och Rädda barnen och i viss mån också av Röda korset.

Mot alla odds har von Rosen lyckats realisera idén att använda flyg för att bispringa hungerbyar som man inte kan komma åt på annat sätt. Han och hans tre medarbetande piloter kastar ner mellan 6 och 7 ton spannmål varje dag – de har nu hållit på sedan den 8 april – från de små MF1-planen, specialkonstruerade för uppgiften. Därmed har han gett ett verkligt fint bidrag till biståndsarbetets teknik. Metoden är utexperimenterad av tre i biståndsarbete förfarna män – intendent Thorsten Månson på Lutherhjälpen, general Ingvar Berg och kapten von Rosen själv – och den kan få den största betydelse i alla liknande katastroflägen världen över.

Den här enskilda svenska insatsen i Etiopien är emellertid också ett argument i ländervalsfrågan. Tvivelsutan har regimen i Etiopien fortfarande ett reaktionärt märke, även om man kan hoppas på den mera progressiva regering som nu finns. Fortfarande är inga jordreformer genomförda där. Man har den politiska oron med strejker och mycket annat, och man har den militära aktiviteten gentemot befrielse rörelsen i Eritrea. Mitt i detta läge når ändå ett biståndsorgan ut till de människor som verkligen behöver hjälpen – den fattiga befolkningen. De frivilliga hjälporganen och i synnerhet kyrkornas biståndsorgan har andra brohuvuden än mottagarlandets regering, och det är mycket värdefullt. I Etiopien är det Mecane Jesu kyrkan som utgör detta brohuvud för biståndsverksamheten.

Naturligtvis kan det inte vara moraliskt försvarbart att beröva ett fattigt folk möjlighet till bistånd därför att detta folk utöver sin fattigdom också har en reaktionär totalitär regering. Det går inte ihop. Mitt exempel visar att hjälpen kan komma fram även i sådana lägen, och jag föreställer mig att det inte bara gäller enskilda insatser. Det finns även projekt för det statliga biståndet vilka inte kan missbrukas. Därför tror jag att vissa statliga biståndsinsatser kan bli till gagn i dylika länder.

Låt mig ta ett annat exempel, som väl är lika aktuellt och som ger belägg för enskilda hjälporganisationers möjligheter där staten inte anser sig kunna gripa in. Det gäller Chile. Situationen i landet och regeringens agerande har gjort att vårt statliga bistånd måste avbrytas. Men i landet finns ett kristet ekumeniskt råd – Christian Council – som får sitt stöd från Kyrkornas världsråd. I detta råd ingår också den svenska kyrkan genom Lutherhjälpens, som tar mycket aktiv del i arbetet. Rådet leds förresten av en luthersk biskop, som heter Frenz. Detta biståndsorgan, detta kristna råd, har lyckats göra utomordentliga insatser i Chile. Man arbetar efter två linjer. Den första är att man försöker få ut flyktingar ur landet – och det har man lyckats med i över 1 000 fall. Den andra linjen är att man bistår med juridisk hjälp, rättshjälp, åt de många som har kommit i konflikt med regimen och mist sitt arbete. På det sättet lyckas man hjälpa många människor.

Jag vill nämna att Lutherhjälpens i detta fall har haft ett mycket gott samarbete med den svenska regeringen och SIDA. Det vore klokt om regeringen i fler fall kanaliserade sina biståndspengar genom dylika organisationer – i de fall där biståndssamverkan på regeringsnivå med ett mottagarland kan te sig motbjudande.

Med tanke på vad jag här sagt är det tacknämligt att utskottet har lyckats höja anslaget till frivilligorganisationer från 25 till 30 miljoner kronor. Man menade i bägge fallen att gränsen var flytande dvs. kunde överskridas, men det är alldeles självklart att har man en högre gräns så känner också frivilligorganisationerna större frimodighet att begära anslag. I annat fall anser man lätt möjligheterna så blygsamma att det inte lönar sig att ansöka.

Regeringens prutning på SIDA:s förslag till anslag åt frivilligorganisationerna är att beklaga, tycker jag. Visserligen menar man att detta inte innebär att man vill inskränka de fria organisationernas arbetsmöjligheter utan att man bara bedömer deras beho. annorlunda. Det är verkligen en skicklig regering som kan bedöma frivilligorganisationernas behov så precis! Den högre gränsen har som jag sagt en stor psykologisk betydelse.

Jag skulle i det sammanhanget också vilja säga några ord om informationsanslagen till frivilligorganisationerna. Fru Sigurdson har tidigare i dag talat om de 6 miljoner som går till löntagarorganisationerna och studieförbunden – de s. k. folkrörelserna. Jag tycker det är hög tid att man med dessa organisationer jämför samfunden som arbetar genom Ekumeniska nämnden, Missionsrådet och Lutherhjälpens, så att det slås fast att de är folkrörelser i paritet med studieförbunden och löntagarorganisationerna. De har ju ett mycket stort utbud av information som man omöjligt kan täcka in med de reserver som respektive studieförbund kan erbjuda.

Härvidlag vill man verkligen hoppas på ett nytt synsätt. Jag upprepar så ofta jag kan den bestämda uppfattningen att om icke samfundet och kyrkan bedrivit sin intensiva information vecka efter vecka i det här landet hade fru Sigurdsen i dag haft mycket svårare att få en opinion för de anslag som vi nu skall att bevilja.

Ett par ord till sist om enprocentsmålet. Det har redan flera gånger sagts att detta självfallet har betydelse för mottagarländerna. Herr Geijer – som har avvikit just nu – menade att det spelade så liten roll för u-länderna huruvida vi hade gjort en dubbel höjning eller ej; det hade inte påverkat förhållandena i u-länderna, menade han. Detta är ett mycket underligt påstående. Då skulle man ju också kunna säga att de höjningar som vi har stannat för inte heller skulle påverka u-ländernas förhållanden. Det är självfallet att allt har sin betydelse för något och för någon – i annat fall är man verkligen pessimistisk i överkant.

Enprocentsmålet har också haft betydelse som gott föredöme för andra rika nationer – det kan vi slå fast och vara överens om alla.

Men man har inte nämnt den tredje betydelsen som jag tycker är väsentlig, nämligen att enprocentsmålet har varit av största betydelse för oss själva som dirigerande faktor, som ett psykologiskt påtryckningsmedel. Det är väl ingen i den här kammaren som tror att vi i dag skulle ha varit beredda att ta ett anslag på 2,1 miljarder svenska kronor om vi inte 1968 hade fastställt målsättningen 1 procent av bruttonationalprodukten. Detta har haft den största betydelse.

Sedan tror jag precis som herr Geijer och fru Thorsson att det vill till helt andra värderingar hos oss i den rika västvärlden om vi skall kunna lösa den fattiga världens problem. Vi måste vara beredda att acceptera ett helt annat konsumtionsmönster för oss själva. Jag tror också att det redan finns rätt stor kristen grupp i det här landet som är beredd till det och som räknar med att politikerna står fast och i vart fall infriar givna löften.

Nu skriver utskottet förhoppningsfullt att regeringen "aktivt överväger" enprocentsmålet. Det är ju gott och väl, men det är litet luddigt skrivet, och vi får se om det kommer någon kompletteringsproposition.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till samtliga de reservationer som herr Turesson och herr Hernelius har signerat plus reservationen 1 i vad gäller enprocentsmålet.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Vad som täcks med termen "u-landsbistånd" är som bekant alla tänkbara former av verksamhet, från kolonialkrig till de mest positiva insatser för ett lands utveckling. Det är verkligheten bakom orden, inte de officiella deklarationerna som röjer termens mening. I en debatt för ett par år sedan hörde jag en ung afrikansk lärare säga att "u-hjälp är ett nytt ord för exploatering". Han hade bittra erfarenheter från sitt eget land. Efter tre månaders arbete med ett biståndsprojekt i Colombia 1972 ansåg en belgier att följande definition var väl motiverad: "Utvecklingsbistånd består i att ta pengar från fattigt folk i rika länder och ge dem till de rika i fattiga länder."

Biståndsarbetarnas egna reaktioner visar om de står på ena eller andra

sidan i denna internationella klasskamp. Somliga gör vad de kan under de mest vidriga förhållanden. Andra anpassar sig följsamt till de vanor som utländska och inhemska profitörer har. Och det finns förstås också gott om s. k. biståndsarbetare från de imperialistiska staterna, som öppet och ogenerat utbildar poliser, bygger "tigerburar" och koncentrationsläger och leder terroraktionerna mot de byar och städer där befolkningen vägrar böja sig för exploateringen och förtrycket.

Sydvietnam är det mest talande exemplet. Det var ingen måtta på de stora orden när USA inledde sitt bistånd till Saigon, till de mest korrumperade elementen i Sydvietnam, i början av 1950-talet. Detta s. k. u-landsbistånd beräknas hittills ha kostat 156 miljarder dollar, för att inte tala om vad det har kostat i människoliv och lidanden -- i Sydvietnam, i Nordvietnam, i Laos och sedan 1970 också i Cambodja. I de små områden, som allttjämt behärskas av marionetterna, har det efter snart ett kvartssekels u-landsbistånd från USA inte byggts upp en enda inhemsk industri av någon betydelse. Ekonomin, om man nu kan använda detta uttryck, är helt beroende av USA:s fortsatta närvaro. Och marionettregimen kan inte leva vidare utan den väldiga inpumpning av militär materiel och personal, som USA fortsätter med i flagrant strid mot Parisavtalet den 27 januari 1973.

Det är mot denna bakgrund som det svenska biståndet till Indokina bör ses. Kontrasterna mellan Saigonsidan och PRR-sidan skulle inte kunna vara mera iögonfallande. På den ena sidan har det ekonomiska biståndet från USA varit gigantiskt, många gånger större än något annat bistånd till något annat land i historien. Men det har tjänat de multinationella företagen. Det har tjänat ett folkutrotningsprogram utan tidigare motsycke. Det har tjänat att berika ett fåtal och utveckla förtrycket och terrorn mot de övriga.

På den andra sidan, i en del av landet som ödelagts av bomber och giftiga kemikalier, har befolkningen, även under de många år då den tvingats att leva under jorden, bevarat och utvecklat en högtstående samhällelig organisation. Trots de ständiga angreppen från Saigonsidan, som fortsätter efter fredsavtalet, utvecklar den nu jordbruket, småindustrin och hantverket, undervisning och hälsovård, kultur och social omvårdnad.

I vpk:s partimotion 1273 har vi föreslagit att biståndet till Republiken Sydvietnams provisoriska revolutionära regering -- PRR -- ökas till 150 miljoner kronor. Jag är medveten om att det bistånd som redan getts från Sverige har spelat en stor roll och att man på mottagarsidan är mycket tacksam för den ökning som nu ställs i utsikt. Men jag vet att de tre svenska riksdagskolleger som besökt den nordligaste provinsen, Quang Tri, i början av året har sett en förstörelse som överträffade vad de var förberedda på. De har också bl. a. här i kammaren uttryckt sin beundran över befolkningens vilja och talang att bygga upp ett nytt och bättre samhälle. Bland svenska folket finns det en så utbredd och stark sympati för och solidaritet med befrielseströrelsen i Sydvietnam, att en ytterligare ökning av det svenska biståndet skall mötas med all tänkbar förståelse.

Varje bistånd till PRR-sidan och till Demokratiska republiken Vietnam, där återuppbyggnaden nu drivs planmässigt och energiskt, är ett

Onsdagen den
24 april 1974

*Internationellt
utvecklings-
samarbete*

u-landsbistånd i detta ords verkliga och allra vackraste betydelse. Det är ett bistånd som oavkortat går direkt till vitala konstruktiva projekt och som bidrar till att påskynda den snabba utvecklingen av det egna landets produktivkrafter.

Kontakterna med befrielseörelsen i Cambodja har av naturliga skäl blivit begränsade. Ännu har inga svenskar kunnat resa i de befriade områdena och rapportera tillbaka om hjälpbehoven och hjälpens användning. Men vi har ingen anledning att tvivla på att det också där – från den centrala ledningen till styrelserna i byar och städer – finns en hängiven strävan att tillgodose folkets behov. De sensationella militära framgångar som befrielseörelsen, FUNK, haft under de fyra åren sedan statskuppen och sedan USA:s angreppskrig inleddes, skulle ha varit otänkbara om inte FUNK och den lagliga regeringen, GRUNC, fört en politik som uttryckt hela folkets nationella, ekonomiska, sociala och kulturella intressen. Trots den stora militära och ekonomiska hjälpen från USA, inte minst de förödande bombningar som USA:s flyg genomförde mot de befriade områdena fram till den 15 augusti förra året, har Lon Nol-juntans maktställning kringskurits och underminerats för varje månad. Den ena efter den andra av de städer som marionettjuntan hållit har de senaste månaderna befriats, och snart återstår endast huvudstaden Phnom Penh, som är helt omringad.

Det är hög tid att Sverige erkänner GRUNC och därmed också medverkar till att Lon Nol-juntan sparkas ut ur FN och andra internationella organ. Den svenska regeringen har i andra sammanhang visat att den betraktar GRUNC som Cambodjas legitima regering. Sedan flera år har medlemmar av GRUNC besökt Sverige på inbjudan av Stockholmskonferensen om Vietnam och den svenska Vietnamkommittén, numera kallad Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Cambodja, och då också beretts möjligheter att ha överläggningar med utrikesministern och andra statsråd. Jag och min partigrupp är självfallet tacksamma för de uttalanden som gjordes förra året och som refereras också i utrikesutskottets betänkande nu; nämligen att regeringen står beredd att lämna bistånd när, som det heter, "förutsättningar härför skapats". Utan tvivel finns det förutsättningar redan nu att *planera* detta bistånd i fullt samförstånd med befrielseörelsens företrädare.

I vpk-motionen 1272 har vi hemställt att riksdagen anvisar 50 miljoner kronor till Cambodjas nationella enhetsregering. Jag hoppas att det blir många röster för detta anslagsyrkande.

I Laos har utvecklingen de senaste månaderna varit hoppningivande. Efter nära 30 år av krig och de längsta oavbrutna bombningarna i Indokina – nära nio år, från maj 1964 till den 27 februari förra året när Vientianeavtalet undertecknades – är det nu fred i Laos. I januari i år, då jag och ytterligare två delegater från Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Cambodja hade tillfälle att göra en resa i den befriade zonen, bodde patriotiska frontens ledare fortfarande i grottor i bergen. Befrielseörelsens ledande man sedan snart 30 år, prins Souphanouvong, tog emot oss i vad han kallade "min sista grotta". Nu är han och många av de övriga ledarna i Vientiane. Den 5 april presenterade han och Vientianeregeringens premiärminister Souvanna Phouma sina listor på

ministrar, biträdande ministrar och medlemmar av det nationella koalitionsrådet för kung Savang Vathana i Luang Prabang. Bildandet av den nationella koalitionsregeringen och det nationella koalitionsrådet hade föregåtts av segslitna förhandlingar om en av de viktigaste punkterna i Vientianeavtalet, nämligen neutraliseringen av Vientiane och Luang Prabang, en neutralisering som patriotiska fronten betraktade som ett nödvändigt villkor för att en koalitionsregering skulle bildas och kunna fungera under säkra förhållanden. Prins Souvanna Phouma är premiärminister i den nya koalitionsregeringen. Utrikesminister och biträdande premiärminister är patriotiska frontens generalsekreterare Phoumi Vongvichit. Prins Souphanouvong har funktionen som ordförande i det nationella koalitionsrådet, som enligt Vientianeavtalet har minst samma ställning som koalitionsregeringen. Rådet skall ha rollen som ett interimistiskt parlament tills en nationalförsamling utses genom allmänna val.

”Ett kraftfullt intryck framgår ur den politiska lösningen i Laos”, skriver en korrespondent från Luang Prabang i den kända Hongkongtidsskriften *Far Eastern Economic Review* den 15 april. ”Det förefaller”, säger han, ”som om den 62-årige Pathet Lao-ledaren prins Souphanouvong snarare än den 75-årige premiärministern prins Souvanna kommer att bli den mest framträdande nationella gestalten i Laos politiska liv.” Och korrespondenten nämner de varma hyllningar som prins Souphanouvong fick från befolkningen på Vientianesidan: ”Ingen som bevittnade det mottagande som Souphanouvong fick av folket i Vientiane och Luang Prabang när han återvände från elva år i skogarna och bergen i norra Laos kan tvivla på att han en dag ska ärva Souvanna Phoumas ställning som huvudtalesman och representant för Laos i världssamfundet.”

Det har inte saknats allvarliga provokationer och incidenter sedan Vientianeavtalet undertecknades, och det är ännu en öppen fråga om USA-imperialismen och dess laotiska redskap kommer att finna sig i den oundvikliga utvecklingen. Men de två gånger tidigare då en koalitionsregering kommit till stånd i Laos, 1957 och 1962, och störtats genom USA:s intervention, borde ha gett ultrareaktionärerna vissa lärdomar. Varje gång har styrkeförhållandena snabbt förskjutits till de patriotiska krafternas förmån, och de är nu sådana att en tredje statskupp med all säkerhet skulle betyda att imperialismens lakejer hade, som det heter på Söder i Stockholm, ”lirat sin sista symfoni”.

I vpk:s *partimotion* 1274 har vi hemställt att riksdagen måtte anvisa 50 miljoner kronor till den befriade zonen i Laos, dvs. till Laos patriotiska front. Det är illa att ett svenskt bistånd inte redan har påbörjats. Vi konstaterade när vi reste där att det finns vägar ... och har funnits under hela kriget – till patriotiska frontens högkvarter. Om ett bistånd hade inletts tidigare skulle det nu ha kunnat fortsätta direkt till den befriade zonen. Hjälpbehovet är enormt i de provinser som på nio år tagit emot omkring 3 miljoner ton av bomber. På Vientianesidan finns för övrigt omkring 700 000 personer, som tvångsförflyttats eller av bombningarna tvingats bort från sina hemtrakter, som nu utgör den befriade zonen. När de återvänder till sina förstörda byar, kommer de att

sakna allt. Om biståndet skall delas mellan zonerna, kan man anta att den del som faller på Vientianesidan fastnar på vägen. Korruptionen på den sidan har verkligen inte legat långt efter Saigonregimens, och det är inte troligt att de ansvariga nu – i den mån de kommer att behålla sitt grepp om administrationen kommer att få något moraliskt anfall och plötsligt bli hederliga.

Som det nu är måste biståndet enligt Vientianeavtalet gå genom koalitionsregeringen. I den befriade zonen hörde vi i januari att det sannolikt inte skulle vara möjligt att undvika en tudelning av statliga biståndsinsatser. Men jag förutsätter att de svenska representanter som nu kommer att förhandla med koalitionsregeringen kan få till stånd en överenskommelse som prioriterar patriotiska frontens sida. Det finns tunga argument för en sådan prioritering. Det behövs t. ex. stora insatser för att bistå flyktingarna när de återvänder hem. Det behövs också stora insatser för att snabbt få kommunikationssystemet iståndsatt. På en av de listor vi fick av patriotiska frontens ledare i januari i år har man satt upp ett stort antal bulldozer och andra maskiner för vägbyggen.

Jag vill till sist beröra motionen 1279, som jag och ett antal av mina partikamrater har väckt. Vi föreslår att det inrättas en statlig forskningsfond för Vietnam och att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar 25 miljoner kronor till denna fond. Nu som förra året avvisar utrikesutskottet denna motion med motiveringen att "en dylik insats inte ingått bland de projekt som tagits upp från Demokratiska republikens sida i förhandlingar med de svenska myndigheterna".

Det är förståeligt att så inte har skett. DRV har begärt och kommer att få en stor massa- och pappersfabrik och övriga detaljer i ett stort skogsindustriprojekt, vidare ett stort barnsjukhus i Hanoi, kostnadsberäknat till 40 miljoner kronor, och ett sjukhus i gruvdistriktet norr om Haiphong och senare också andra stora biståndsprojekt. Jag vet att det från svensk sida har visats den allra största förståelse för de önskemål som DRV:s regering har framfört. Jag vet också att man i DRV undviker att komma med önskelistor som inte ryms inom ramen eller som skulle inkräkta på utrymmet för de stora projekt man satt högst på prioritet-listan.

Men det finns självfallet mängder med andra behov, som är lika trängande men som inte kan tas med på den officiella listan. Vad vi i första hand tänkt på är den verksamhet som inleddes hösten 1972 av en grupp forskare, lärare och studenter vid Lunds universitet. Den fick snart fastare former. I februari 1973 bildades Sällskapet Forskning för Viet Nam. Jag kan inte här i detalj redogöra för den utomordentligt betydelsefulla biståndsinsats som dessa unga forskare gör och där de har ett helhjärtat stöd av många professorer och andra ledande vetenskapsmän inom medicin, biokemi, farmakologi, växtgenetik, växtfysiologi osv. Även arkitekter och tekniker och på senare tid också samhällsforskare deltar i verksamheten. De har ett nära och fortlöpande samarbete med ledande forskare i Demokratiska republikens Vietnam. Eftersom vi redogjort för detta arbete i vår motion och många ledamöter här, bl. a. ledamöterna i utrikesutskottet, har fått deras verksamhetsberättelse för 1973, nöjer jag mig nu med att yrka bifall till vår motion. Jag vill särskilt

understryka att vill man dra in stora kretsar i biståndsarbete är det här en utmärkt möjlighet för detta – för ganska små kostnader kan det göras insatser som är ovärderliga.

Det finns ett alternativ till forskningsfonden så länge den inte har kommit till stånd – vilket jag hoppas att den snart gör. Det är att regeringen i väntan på fondens bildande ser till att "Forskning för Viet Nam" får bidrag ur anslaget för enskilda organisationers biståndsinsatser, antingen direkt eller via Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Cambodja, som genom Vietnamhjälpen inom ramen för sina resurser har sökt främja denna verksamhet bl. a. genom att betala flygpostkostnader för ganska många instrument, laboratoriekemikalier, litteratur och sådant till Hanoi.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande detta betänkande samt behandlingen av på fördragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 7 Interpellation nr 74 ang. prissättningen på stadsgas

Ordet lämnades på begäran till

Herr ADAMSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Under 1950-talet blev eldningsoljan i stället för koksen det efter hand alltmer dominerande bränslet för fastighetsuppvärmning. Den då på kol baserade stadsgasframställningen gav energikombinatet stadsgas-koks. När koksen ej kunde avsättas, utvecklades nya förgasningsmetoder baserade på petroleumprodukter. De största och flertalet av de medelstora gasverken i landet kunde därigenom bibehållas och ställas om till s. k. spaltgasverk, medan de ekonomiska förutsättningarna för fortsatt drift vid ett betydande antal av de minsta och mindre gasverken upphörde under 1950- och 1960-talen. Denna produktionsomställning, som i huvudsak skedde under 1960-talet, innebar att betydande investeringar gjordes i de berörda kommunerna och att dessa gasverk till övervägande delen i dag måste betraktas som moderna.

Råvaran för stadsgasframställning i spaltgasverk är s. k. lättbensin eller gasol. Flertalet svenska gasverk använder sig av lättbensin. Såsom namnet anger är denna en något lättare petroleumfraktion än gängse motorbensin, och lättbensin var under 1950- och 1960-talen till övervägande delen en biprodukt vid oljeraffineringen. Priset var därför sådant att gasverken kunde leverera stadsgas till hushåll, näringsliv och för uppvärmningsändamål till priser som kunde konkurrera med alternativa energiformer.

Den kris som drabbade energiförsörjningen under 1973 har medfört mycket stora ekonomiska påfrestningar för de kommunala energiverken. Samtliga energiråvaror har stigit väsentligt i pris och de inbördes relationerna har förändrats, vilket i hög grad försvårar en rationell planering och energihushållning. Medan råkraften och oljan numera synes ha prismässigt stabiliserats, ehuru vid avsevärt högre prisnivå än som gällde före energikrisens inträde, har priset på lättbensin dels stigit väsentligt mera än på övriga energiråvaror, dels kvarblivit på en nivå som ligger mer än 400 procent högre än omedelbart före energikrisen och mer

än 500 procent högre än en under 1972 normal prisnivå. De statliga ingripanden som skett för att begränsa verkningarna av energikrisens priskonsekvenser för bl. a. eldningsolja och bensin har icke i något avseende omfattat lättbensinen som råvara för stadsgasframställning. Svenska gasföreningen har uppmärksammat berörda statliga myndigheter på den allvarliga situationen som de svenska stadsgasverken kommit i genom energikrisen. Detta har dock ej lett till några konkreta åtgärder.

Situationen är nu den, att stadsgasverken för att kompensera råvarukostnaderna nödgas höja sina taxor. Om denna höjning skall svara mot prisnivån för råvaran lättbensin, kommer emellertid landets ca 380 000 hushållsabonnenter och ca 18 000 industri-, hatverks- och värmeabonnenter att åsamkas väsentligt högre kostnader än övriga energiförbrukare. Detta kommer i sin tur att framtvunga övergång till andra energislag, varigenom underlaget för gasverksrörelsen snabbt kommer att urholkas. Skulle stadsgasverken välja att bibehålla en med andra energislag konkurrensmässig prisnivå för stadsgasen, kommer kommunerna att drabbas av så stora driftförluster att en avveckling av stadsgasverken inom kort kommer att aktualiseras av denna anledning.

Det omfattande utredningsarbete som för närvarande pågår på energiområdet och den oklara situation som råder beträffande vår framtida energiförsörjning synes starkt tala för att man i dagens läge bör undvika så drastiska förändringar som en avveckling av stadsgas skulle innebära. Härtill kommer möjligheterna att naturgasen i framtiden kan komma att utgöra en betydelsefull del av vår energiförsörjning. Även om de nuvarande stadsgasverken därvid endast kan komma att svara för en mindre del av förbrukningen, synes ett bibehållande av verken motiverat, dels med hänsyn till det tekniska värdet av produktions- och distributionsanläggningar, som kan inpassas i ett naturgassystem, dels med hänsyn till den erfarenhet och det kunnande beträffande framställning, distribution och användning av gasformiga bränslen som finns vid de svenska gasverken. Det synes därför vara av stor betydelse att de svenska stadsgasverken icke genom den inträffade energikrisen försättes i en sådan situation att en nedläggning av verksamheten blir oundviklig.

Med hänsyn till det anförda hemställes om riksdagens medgivande att till herr handelsministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är handelsministern beredd vidtaga för att möjliggöra en sådan prissättning på stadsgas att en forcerad övergång till andra energiformer undviks i avvaktan på att riktlinjerna för den framtida svenska energipolitiken klarnat?

Denna anhållan bordlades.

§ 8 Anmälades och bordlades motionen nr 1779 av fru Hörnlund *m.fl.* i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1974:104 med förslag om nya ersättningsregler inom sjukförsäkringen för läkarvård hos privatpraktiserande läkare, m. m.

§ 9 Meddelande ang. enkla frågor

Nr 65

Onsdagen den
24 april 1974

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen av

Nr 161 Fru *Ryding* (vpk) till herr socialministern om sjukpenning för läkarbesök efter sjukskrivningstidens utgång:

Anser statsrådet skäl föreligga att tillerkänna försäkrad sjukpenning för ordinerat återbesök hos läkare efter sjukskrivningstidens utgång, i syfte att kompensera inkomstbortfallet för förlorad arbetsförtjänst, som sådant återbesök medför?

Nr 162 Fru *Ryding* (vpk) till herr socialministern angående placeringen i sjukpenningklass vid retroaktiv löneförhöjning:

Anser statsrådet någon lösning möjlig att retroaktivt tillförsäkra en löntagare en högre sjukpenningklass vid sjukdom som inträffat under tid för vilken retroaktiv löneförhöjning utgår, men då möjligheter att före träffad avtalsuppgörelse anmäla om ändrad placering i sjukpenningklass icke förelåg?

Nr 163 Herr *Nilsson* i Kristianstad (s) till herr handelsministern om en utredning beträffande insamlingar med välgörande eller allmännyttigt syfte:

Har handelsministern för avsikt att tillsätta den utredning beträffande omfattningen av och formerna för insamlingsverksamhet med uppgivet välgörande eller allmännyttigt syfte som konsumentombudsmannen föreslagit i skrivelse den 21 februari 1973?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 18.02.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert